

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FİZİKSEL ÇEVRE - ÇOCUK İLİŞKİLERİ, AÇIK OYUN MEKANLARI VE
ÇOCUK DOSTU ÇEVRE KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME;
BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fusun SELÇUK KIRAZOĞLU

Mimarlık Anabilim Dalı

Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Programı

HAZİRAN 2012

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**FİZİKSEL ÇEVRE - ÇOCUK İLİŞKİLERİ, AÇIK OYUN MEKANLARI VE
ÇOCUK DOSTU ÇEVRE KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME;
BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ ÖRNEKLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Fusun SELÇUK KIRAZOĞLU
(519091041)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Y. Doç. Dr. Ipek AKPINAR

HAZİRAN 2012

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519091041 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Fusun SELÇUK KİRAZOĞLU**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı **“FİZİKSEL ÇEVRE - ÇOCUK İLİŞKİLERİ, AÇIK OYUN MEKANLARI VE ÇOCUK DOSTU ÇEVRE KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME; BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ ÖRNEKLERİ”** başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Y. Doç. Dr. Ipek AKPINAR**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Y. Doc. Dr. Cemile TİFTİK**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doc. Dr. Senem DEVİREN
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **04 Mayıs 2012**
Savunma Tarihi : **04 Haziran 2012**

Sevgili anne - babama, biricik eşim Mehmet ve canım oğlum Demir'e,

ÖNSÖZ

Bütün lisans öğrenimim boyunca desteğini benden esirgemeyen ve yüksek lisans tez sürecinde de yanımda olan değerli danışmanım Y. Doç.Dr.Ipek AKPINAR'a, çevresel psikoloji üzerine fikir sahibi olmamı sağlayan ve konumla ilgili sürekli fikir veren, kaynak konusunda bana desteğini esirgemeyen hocam, değerli Y.Doç.Dr. Cemile TİFTİK'e, juri savunmamda yapıcı eleştirileriyle tezime olumlu katkılarda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Senem DEVİREN'e, yine tüm süreçte desteğini hissettiğim değerli hocam Y. Doç. Dr. Hatice AYATAÇ'a teşekkür ederim. Tez yazım sürecimde literatür araştırmamda bilgisine sıkça başvurmanın dışında, iyi niyetli tavrıyla tüm araştırma ve makalelerini benimle paylaşan, Helsinki Teknik Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan değerli Doç.Dr. Marketta Kytta'ya teşekkür ederim.

Ayrıca bütün bu çalışmam süresince benden desteklerini esirgemeyen canım annem Emine Yaşar SELÇUK ve canım babam Hamdi SELÇUK'a, sevgili eşim Mehmet KİRAZOĞLU'na teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Haziran 2012

Fusun SELÇUK KİRAZOĞLU
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı	3
1.2 Tezin Yöntemi	3
1.3 Hipotez	4
2. ÇOCUK ve OYUN ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1 Çocuğun Tanımı ve Çocukluk Dönemi	5
2.2 Çocuğun Gelişimsel Aşamaları	9
2.2.1 Çocukta sosyo -duygusal gelişim.....	11
2.2.2. Çocukta bilişsel - algısal gelişim	13
2.2.3. Çocukta fiziksel - motor gelişim	18
2.3 Çocuk Gelişimi ve Fiziksel Çevre ile İlişkisi Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar	21
2.3.1. Bronfenbrenner’ in ekolojik gelişim psikolojisi	22
2.3.2. İşlemsel – çevresel öncelikli araştırma methodu	23
2.3.3. James J. Gibson’ un ekolojik algı psikolojisi.....	23
2.3.4. Ekolojik algı ve geleneksel algı psikolojilerinin (bilgi tabanlı sistem) kıyaslanması.....	24
2.3.5. Fiziksel çevre bakışı ve geleneksel algı psikolojisinin Birleştirilmesi	25
2.4 Çocuk ve Oyun	27
2.4.1. Oyun teorisi.....	29
2.4.2. Çocuk gelişiminde açık oyun mekanlarının etkisi	33
3. AÇIK OYUN MEKANLARI TASARIMI.....	37
3.1 Mekan (Place) Kavramı.....	37
3.2 Sağlayabilirlik (Affordance) Kavramı.....	38
3.3 Açık Oyun Mekanları Planlama Kriterleri	44
3.3.1. Yerleşim	46
3.3.2. Malzeme ve donatı kullanımı.....	48
3.3.3. Güvenlik ve sosyal kontrol	49
3.3.3. Fonksiyon.....	51
3.3.5. Yaş gruplaması.....	52
3.3.6. Sosyal iletişim	53
4. KENT İÇERİSİNDE ÇOCUK DOSTU ÇEVRELER.....	57
4.1 Kavramsal Çerçeve.....	58
4.2 Çocuk Dostu Çevre Kavramı.....	59
4.3 Çocuk Dostu Çevreler için Sağlayabilirlik Kriterleri	61
4.3.1. Sosyokültürel bağlamda sağlayabilirlik	62

4.4 Bullerby Modeli.....	64
5. ÖRNEKLEM; KURAMSAL ÇERÇEVE KAPSAMINDA BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ' NÜN ELE ALINMASI.....	69
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	81
KAYNAKLAR.....	87
EKLER.....	99
ÖZGEÇMİŞ.....	107

KISALTMALAR

AOM	: Açık Oyun Mekanı
BM	: Birleşmiş Milletler
CFC	: Çocuk Dostu Kentler (Child Friendly Cities)
CRC	: Çocuk Hakları Kurultayı (Convention on the Rights of the Child))
CPSC	: Tüketici Güvenlik Komisyonu(Consumer Product Safety Comission)
FCA	: Kısıtlı Hareket Alanları (Fields of Constrained Action)
FFA	: Serbest Hareket Alanları (Fields of Free Action)
FPA	: Geliştirilmiş Hareket Alanları (Fields of Promoted Action)
HDPE	:Yüksek Yoğunluklu Polietilen (High Density Polyethylene)
HPL	: Yüksek Basıncılı Laminat Parke(High Pressure Laminate)
NSPCC	: Çocukları Şiddetten Koruma Ulusal Birliği
OÖÇ	: Okul Öncesi Çocuk
PE	: İnsan - Çevre (People - Environment)
PPTC	: Süreç - birey - zaman - bağlam modeli (process - person - time - context model)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1 : Çocukta Gelişim Süreçlerinin Değerlendirilmesi	20
Çizelge 2.2 : Geleneksel ve Ekolojik Algı Teorilerinin Değerlendirilmesi	26
Çizelge 3.1 : Sağlayabilirlikler Tablosu	45
Çizelge 3.2 : Çocuklarda Yaşlara Göre Bedensel Büyüklükler.....	54
Çizelge3.3: AOM' lerin tasarım özelliklerine göre sınıflandırılması.....	56
Çizelge4.1: Loveland' ın Sağlayabilirlikler Kategorileri	65
Çizelge 5.1 : Ebeveynlerin çocuklarıyla vakit geçirmeyi tercih ettikleri mekanların dağılım grafiği.....	75
Çizelge 5.2: Bakırköy'de ebeveynlerin çocuklarını dış mekana çıkarmama sebepleri	76
Çizelge 5.3: Beylikdüzü'nde ebeveynlerin çocuklarını dış mekana çıkarmama sebepleri	77
Çizelge 5.4: Bakırköy'de ebeveynlere göre konut yakın çevresindeki AOM' lerin değerlendirme grafiği.....	78
Çizelge 5.5: Beylikdüzü'nde ebeveynlere göre konut yakın çevresindeki AOM' lerin değerlendirme grafiği.....	79

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 : “Child Magazine” dergisi için hazırlanmış bir illüstrasyon.	4
Şekil 2.1 : Sokakta dilendirilen küçük bir çocuk.	9
Şekil 2.2 : Wikado Park, Rotterdam, Almanya..	17
Şekil 2.3 : Sökülür - Takılır Oyun Parkları Sistemleri, İngiltere	18
Şekil 2.4 : Sökülür - Takılır Oyun Parkları Sistemlerinin İç-Dış Mekan Kullanımları.	19
Şekil 2.5 : Bronfenbrenner’ in Ekolojik Sistemler Şeması (1993).	23
Şekil 2.6 : Aktivitenin doğrultusu ve doğrultudaki nesneleri algılama.	25
Şekil 2.7 : Çocuğun Algısı ve yaratıcılığı.....	27
Şekil 2.8 : Çocuk ve Oyun ilişkisi.	29
Şekil 2.9 : Thurton Anaokulu Oyun Parkı	34
Şekil 2.10 : The Real Estate Park, Bat Yam, İsrail.....	34
Şekil 3.1: Sağlayabilirlik (Affordance) Şeması; Burada insan ve çevre ilişkileri birbirinden ayrı düşünülmüştür.	41
Şekil 3.2: Sağlayabilirlik (Affordance) Şeması; insan çevre ilişkileri Gibson’ unyaklaşımındaki gibi iç içe düşünülmüştür.	42
Şekil 3.3: W. Gaver’in (1991) sağlayabilirlik (affordance) tablosu.	43
Şekil 3.4: Sirküler Oyun Sistemi Şeması.....	47
Şekil 3.5: Schulberg Parkı Planı, Wiesbaden, Almanya.....	47
Şekil 3.6: Schulberg Parkı, Wiesbaden, Almanya.	48
Şekil 3.7: Doğal Malzemenin Oyun alanı olarak düzenlenmesine örnek.....	49
Şekil 3.8: Açık Oyun Mekanları Zemin Malzemeleri.	50
Şekil 3.9: Doğal Malzemelerin Oyun Mekanında Kullanımı.	52
Şekil 3.10: Açık Oyun Mekanlarının Temel Tasarım Kriterlerinin Şeması.....	55
Şekil 4.1 : Algısal Döngü Şeması.....	61
Şekil 4.2 : Üç Kanallı Algı Modeli (Multi-channel model).....	62
Şekil 4.3 : The Real Estate Park, Bat Yam, İsrail.....	64
Şekil 4.4 : Sağlayabilirlik ve Bağımsız Hareket Edebilme Şeması.....	67
Şekil 5.1 : Kytta'nın modelleri ve örneklem alanı olarak seçilen ilçeler arasında kurulan benzerlikler	69
Şekil 5.2: Beylikdüzü'nde Site içerisindeki Açık Oyun Mekanlarından örnekler.....	70
Şekil 5.3: Bakırköy'de mahalle dokusu içerisindeki Açık Oyun Mekanlarından örnekler.....	71
Şekil 5.4: Beylikdüzü'nde konut ve rekreasyon alanları dağılımı	73
Şekil 5.5 : Bakırköy'de mahalle dokusu içinde AOM tipolojisi	74
Şekil 5.6 : Beylikdüzü'nde site içi yerleşim ve AOM konumlanması.....	75
Şekil B.1 : Yapılmakta olan Bakırköy Botanik Kent Parkı Projesi'nin görselleri....	105
Şekil C.1 : Beylikdüzü'nde koru parklarından örnekler.	106

FİZİKSEL ÇEVRE - ÇOCUK İLİŞKİLERİ, AÇIK OYUN MEKANLARI VE ÇOCUK DOSTU ÇEVRE KRİTERLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME; BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ ÖRNEKLERİ

ÖZET

Kent, genel olarak toplumların ve bireylerin varlığına sahne olan mekandır. Kentin oluşumunda temel oluşturan açık kamusal alanlar, her türlü sosyal sınıf, kültürel topluluk ve farklı yaş grupları, cinsiyetden insanı barındırır. Kentsel ve kamusal açık alanlar, birey ve toplumun bir arada bulunarak, sosyal etkileşime girdiği, toplumun heterojen yapısını ortak paydada buluşturabilen mekanlardır. Bu bağlamda, kentsel mekanın sağlıklı bir biçimde tasarlanması bireye sağlıklı bir ortam oluşturmada öncelikli koşuldur.

Bireyin çocukluktan itibaren temel gereksinimlerinden olan ilişki kurmak, sosyalleşmek ve kendini iyi ifade edebilmek, dış mekan yaşantısını oluşturabilmesine, yani tasarımda mekansal kurgunun ilişki kurmada beklentilere cevap verebilmesine bağlıdır.

Kent içerisinde farklı profilde, farklı gereksinimleri bulunan ve heterojen yapı gösteren bir topluluk barındırır. Toplumda, cinsiyet, yaş aralığı, etnik köken, fiziksel, zihinsel yeterlik ayrımı gözetilmeksizin her bir bireyin özgürce kent mekanından faydalanabilmesi esastır.

Bu temel gereksinimler çocuk özelinde ele alındığında ise durum daha özenli ve kapsamlı bir çalışma gerektirmektedir. Çocuğun kent mekanında var olabilmesi, ileriki yaşantısına sağlam bir temel oluşturmakla beraber, kent mekanının devamlılığı açısından düşünüldüğünde de aynı derecede önemli bir gereksinimdir. Sağlıklı ve yaşayan ve bir kentin var olabilmesi, içerisinde tüm bireylerin huzurlu ve rahat yaşayabildiği, özgürce hareket edebildiği ölçüde gerçekleşebilir.

Elinizdeki çalışmada, bu geniş yelpazede “çocuk” bölümü irdelenecektir. Çocuğun, kent kullanıcıları arasında koşullara bağlı hareket edebilen, bağımlı tarafta olması nedeniyle kentle olan ilişkisi sınırlıdır.

Çocuğun, günümüz kent mekanında, kamusal alanda yeri nedir, ne olmalıdır sorularına yanıt aranacaktır. Son dönemde kentlerin çocuklar için neredeyse yaşanmaz hale gelmiş olması, özellikle de metropollerdeki bina yoğunluğu, trafik, güvenlik açığı, zamansızlık gibi temel engeller yüzünden çocukların neredeyse kentle karşılaşamaması durumuyla yüzleşiyoruz. Oysa çocuğun en temel ihtiyacı olan oyun ve kendini tanıması için gereken sosyalleşme ortamını kent mekanının karşılaması beklenir.

Bu bağlamda, kentte, kamusal açık alanlarda çocuklar için yapılan tasarımları, çocuk oyun parkları üzerinde durulacaktır. Çocuk için, kullanıcısı olan çocukla beraber tasarlanması gereken bu mekanların güncel durumu üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Bu anlamda çalışma alanı olarak seçilen alan, İstanbul gibi hızlı gelişen (yapılaşan) bir kent içerisinde konut stoğunun önemli bir bölümünü barındıran Beylikdüzü ve Bakırköy semtleridir. Bu noktada hipotez olarak savunulan, bu iki ilçe üzerinde belirli kriterlere dayanarak yapılan gözlemlerde kamusal açık alanların yetersizliği ve mevcut alanların nitelik bakımından ihtiyacı karşılamaması temel sorundur. Çalışmada öncelikle kullanıcının, çocuğun tanımı yapılacak, dış çevreyle ilişkisinin yeni başladığı dönem olan 2 - 6 yaş arasında olan çocuklar referans alınmıştır. Çalışmanın yöntemi James J. Gibson' un tanımladığı affordance(sağlayabilirlik) kavramı üzerinden çocuk dostu çevreler (kentler) olgusunu incelemektir. Kyttä (2002), Gibson' un çalışmasının üzerine algısal psikoloji ile çocuk dostu çevreler için değerlendirme kriterleri oluşturmuştur: bu kriterleri, 1) çocukların bağımsız hareket edebilmeleri (children's possibilities for independent mobility) ve 2) sağlayabilirliği hayata geçirme olanakları (opportunities to actualize affordances) diye iki ana başlık altında toplamıştır ve bu temelin üzerine Bullerby, Wasteland, Cell ve Glasshouse modelleri tasarlanmıştır. Bullerby modeli üzerinden belirli kriterlerle çalışma alanlarında yapılan araştırma farklı çocuk parkları üzerinde gözlemlerle değerlendirilecektir. Sonuç olarak, çalışmada kamusal açık kent alanlarının ve çocuk parklarının kente kazandırılması, kullanıcının erişiminin sağlanması ve çağımız kentyaşamı içerisinde yeni rehberlerin kullanılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Çocuk, kent, açık oyun mekanları, sağlayabilirlik (affordance) kavramı, çocuk dostu çevreler.

**PHYSICAL ENVIRONMENT – CHILD RELATIONS , OUTDOOR PLAY
SPACES and CRITERIAS OF CHILD-FRIENDLY ENVIRONMENT;
BAKIRKÖY & BEYLİKDÜZÜ SAMPLES**

ABSTRACT

City, in general, is a scene place of the existence of communities and individuals. Basis for the development of open public areas of the city hosts, all kinds of social class, cultural, community and different age groups and gender. Individual's basic requirements which growing from childhood are establish the relationship with the environment, socialize and express themselves depend establishing the spatial relationship of fiction. In this context, the development of children and the community come up with a harmonized structure only exist in a social environment, but also in how they received the property located within a physical environment depends to a great extent.

In urban and public open spaces, the individual enters into social interaction and community for living together, the heterogeneous structure of society and collect under one roof spaces. In this context, the design of urban space in a healthy individual, the primary prerequisite for creating a healthy environment. City contains heterogeneous structure with the different profiles with different needs. Study at hand, this wide range of "child" section will be examined. The child's relationship with the city is limited because it's depending on the conditions that can move between users of the city. Questions of what is and what should be the role of the child in the city of today's public space, to be the answer. In recent years, cities have become virtually uninhabitable for children, especially in metropolitan density of buildings, traffic, vulnerability, such as the timelessness of the main obstacles almost confront the situation of children made them cannot face to city. However, the most basic need of the child's social environment needed for the game and self-recognition, is expected to meet in urban space.

In this context, urban areas, public open spaces designed for children, children's playgrounds will be elaborated. For the child, the child's current status with the design of these spaces will be considered. In this sense, the area selected as the study area, such as Istanbul's fast-growing (buidled) and contains a significant portion of the housing stock in urban districts; Bakirkoy and Beylikdüzü. At this point, proposed as hypotheses, observations made on the basis of certain criteria, these two towns on the existing areas of public open spaces lack with the basic problem that does not meet the need for quality care.

In the study, definitions of a child and user will be made, and 2-6 years of age children will be the reference due to they are on a new period of relations with the external environment.

Method for the study, described by James J. Gibson's affordance notion through the concept of child-friendly environments (cities) in order to investigate the phenomenon. According to James J. Gibson, the concept of the affordance refers to the functional properties of the environment, and provides a psychologically relevant means to analyze evolving child-environment relationships. The framework of ecological perceptual psychology, and in particular the concept of the affordance, was utilized in determining the criteria for child-friendly environments. Kytta (2002), with the help of Gibson's work on the evaluation, established criteria for perceptual psychology and child-friendly environments, these criteria: 1) children's Possibilities for independent mobility, 2) opportunities to actualizing affordances.

In the view of ecological perceptual psychology, perception is fundamentally goal oriented, which means that perception cannot be separated from the intentional activity with which it is connected. Mobility (motion) reveals a lot of significant information about the environment. Ecological perceptual psychology, unlike traditional perceptual psychology (or the information-processing framework) studies perception as an active experience, in which one finds information through mobility.

Due to mobility, perceptions form an optical flow. Depending on the speed of the perceiver moving forward, the visual elements outflow at the same speed. Simultaneously there are new elements flowing into the visual field. Together with the perception of the environment, optical flow makes it possible for the perceiver to perceive himself or herself simultaneously. Attention can be directed either at oneself or the environment. It becomes clear to the perceiver that she or he is the one who is moving. Optical flow as a result of the individual's own mobility is essentially different from all other moving elements, as the individual can himself control the mobile, visual information. Optical flow can be stopped by coming to a standstill, by looking away, or by moving back in reverse (Gibson, 1979). Perception is oriented towards finding the affordances of an environment, derived perception of new affordances creates new action.

As ecological perceptual psychology is interested in the description of the environment and its stimulus information, one might assume that the framework would be of interest to many environmental psychologists. References to Gibson are common in environmental psychology, but typically the connection remains superficial. It is also typical that one concept, and in ecological psychology it is usually that of affordances, is employed while the rest of the theory is disregarded. Interest in applying the approach and concepts of ecological perceptual psychology to environmental psychology has risen only in recent years. from invariants.

Perception and action mix; action reveals new affordances, and the Kytta subsumed under two main headings, and on this basis designed Bullerby, Wasteland, Cell and Glasshouse models. In the Bullerby type sufficient possibilities for independent mobility enables to a child to discover environmental affordances. Actualized affordances for their part motivate the child to move around more in the environment, which creates more possibilities for new affordances to become actualized. Research in different areas of work on the model of Bullerby certain criteria will be evaluated with observations on the children's parks.

In a child friendly city, children are active agents; their voices and opinions are taken into consideration and influence decision making processes. The CFC concept is a system of local governance, committed to fulfilling children's rights, including their right to: influence decisions about their city, express their opinion on the city they

want, participate in family, community and social life, receive basic services such as health care and education, drink safe water and have access to proper sanitation, be protected from exploitation, violence and abuse, walk safely in the streets on their own, meet friends and play, have green spaces for plants and animals, live in an unpolluted environment, participate in cultural and social events and be an equal citizen of their city with access to every service, regardless of ethnic origin, religion, income, gender or disability.

The concept of Child Friendly City includes communities and other systems of local governance in the light of a range of experiences that have emerged under the CFC Initiative.

The research problems in this study were how the material environment could be introduced into studies on children and environments, and how interactions between children and the material environment could be specified theoretically and made more understandable.

In conclusion, the study of public open spaces and children's parks, enriching the city with these, providing the user access, and new guidelines are intended for use in urban life in modern times.

Keywords: Child, city, open play spaces, affordance concept, child friendly spaces.

1. GİRİŞ

Çocuk, bir kentte yaşayan nüfus içerisinde sayısı azımsanmayacak kadar fazla olan bir grubu temsil eder. Bununla birlikte kent ortamında varlıkları en az düşünülen ve tasarım sürecine belki en az dahil olan gruplardan biri yine çocuklardır.

Oysa bu çalışmanın da içeriğini oluşturan “çocuk dostu kent” kavramı, çocuğun gelecekte kentine sahip çıkan yetişkin bir birey olabilmesi için onun fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyebilen özelliklere sahip olan kenttir. Kentin, fiziksel anlamda çocukların hoşlanacakları ve kendilerini güvende hissedebilecekleri, sembolik anlamda da kent tasarımı, planlaması ve yetişkin bireylerin davranışları aracılığıyla çocuklara kendilerinin toplumun diğer bireyleriyle eşit bir parçası olduğu mesajını iletebilen bir yer olması gerekmektedir (Churchman, 2003).

Bu bağlamda, çocukların gelişebilmesi ve toplum ile uyumlu hale gelebilmeleri, yalnız nasıl bir sosyal ortamda bulunduklarına değil, ayrıca ne özellikte bir fiziksel çevre içerisinde yer aldıklarına da çok büyük ölçüde bağlıdır.

Bireyin çocukluktan itibaren temel gereksinimlerinden biri olan ilişki kurmak, sosyalleşmek ve kendini iyi ifade edebilmek, dış mekan yaşantısını oluşturabilmesine, yani tasarımda mekansal kurgunun ilişki kurma bağlamında beklentilere cevap verebilmesine bağlıdır. Kentsel mekanın tasarlanması bu bağlamda bireye sağlıklı bir ortam oluşturmada öncelikli koşuldur.

N.Schulz, kenti insanların bir araya geldiği bir “karşılaşma yeri” ve insanları saran, yakınlaştıran bir “mikrokosmos” olarak tanımlamaktadır. Sosyo-kültürel yaşantı, kentsel fiziksel çevre kurgusu içerisinde, kamusal açık alanlarda yoğun olarak gerçekleşmektedir. İnsanın fiziksel çevre ve toplumla ilişkilerini kapsayan dış mekan yaşantısının sağlıklı ve çekici olması ise, kentsel fiziksel çevre kurgusunun detaydan bütüne ve kent ölçeğine kadar sağlıklı işleyişine, açık mekan yaşantısı ile ilgili beklentilere cevap verecek şekilde tasarlanmasına bağlıdır. Birey, sosyo-kültürel yaşantısını, kentsel fiziksel çevre kurgusu içinde, kentte kamusal açık mekanlarda sürdürmektedir.

Bu bağlamda kent mekanının şekillenmesinde, mekan kullanıcısının fiziksel çevre ile ilişkileri, mekanı algılama biçimleri, ve bu fiziksel çevre içerisindeki davranışları önemlidir. Toplumda, cinsiyet, yaş aralığı, etnik köken, fiziksel, zihinsel yeterli ayrımı gözetilmeksizin her bir bireyin özgürce kent mekanından faydalanabilmesi esastır.

Bu temel gereksinimler çocuk özelinde ele alındığında ise durum daha özenli ve kapsamlı bir çalışma gerektirmektedir. Çocuğun kent mekanında var olabilmesi, ileriki yaşantısına sağlam bir temel oluşturmakla beraber, kent mekanının devamlılığı açısından düşünüldüğünde de aynı derecede önemli bir gereksinimdir. Sağlıklı ve yaşayan ve bir kentin var olabilmesi, içerisinde tüm bireylerin huzurlu ve rahat yaşayabildiği, özgürce hareket edebildiği ölçüde gerçekleşebilir.

Çocuğun kentle ilişkisi, dışarıya çıkmasıyla, dış ortamda oyun imkanı bulmasıyla başlar. Çevresini gözlemledikçe onunla ilişki kurar, sahiplenir, bahçe, “benim bahçem”, cadde, “evimin caddesi”, yaşanılan kent, “memleketim” haline dönüşür. Çevre ile girdiği sürekli ve sağlıklı iletişim, çocuğun bu kavramları oluşturmaya yardımcı olur. Ancak günümüzde kontrolsüz gelişen metropollerin yaşamak için ideal bir çevre sunmadıkları, yapılar ve dış mekanlardan oluşan kurguların fiziksel özelliklerinin ve açık kamusal kent mekanlarının, kenti yaşayan kullanıcıların beklentilerine tam olarak cevap veremediği ve tasarımların dış mekan yaşantısına katkı anlamında eksiklikler ve hatalar içerdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, çocukların tüm yaşamlarını ev - araç - okul ve kapalı (güvenli) mekanlar arasında geçirmelerine sebep olmaktadır.

Ayrıca ebeveynlerin zaman ve ilgi eksiklikleri ile çocuklar da programlanmış bilgisayarlar gibi işlemekte, her saatleri planlı olarak geçirmektedirler. Kendi kendilerine kalıp, özgürce oynayabilmeleri için zaman ve mekan neredeyse yok gibidir. Pulkkinen ve Saastamoinen’ in, (1986), yaptıkları araştırmalar, sosyokültürel çevrenin darlığı ve dengesiz koşulları çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir. Bu bağlamda, son yıllarda “çocuğun yakın çevresiyle ilişkisi ve bağımsız hareket edebilmesi” konuları gündeme daha sık gelmeye başlamıştır. Helsinki Teknik Üniversitesi’ nde konuyla ilgili doktora tezi yapan Kytta (2003), konunun işlenişini sırasıyla Hillman, 1990 - Gaster, 1992 - Tranter, 1993 - O’ brien, 2000 - Prezza, 2001 olarak derlemiştir.

1.1 Tezin Amacı

Bu çalışmada Piaget’ nin “çocukta mekan kavramı” üzerine temellenerek, bu konuda yapılan araştırmalar ve güncel çalışmalar ışığında çocuk gelişiminde mekanın etkisi ve önemi irdelenmiştir. Bu yöntemle önce “çocuk” tanımı yapılarak, çocuğun tüm gelişimsel aşamaları anlatılmış, fiziksel mekan ile çocuk arasındaki ilişkiler incelenmiş ve örnek niteliğindeki açık oyun mekanları üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Tüm bu çalışmalar sonucunda açık oyun mekanlarının çocuk gelişimine etkileri ortaya konmuştur. Burada amaç, açık oyun mekanlarının tasarım kriterlerini belirleneye çalışılmak, Bakırköy ve Beylikdüzü gibi iki farklı konut tipolojisine sahip semtte bulunan açık oyun mekanları üzerinden bu kriterleri sınamak, dolayısıyla da “çocuk dostu çevre” niteliklerini değerlendirmektir.

1.2 Tezin Yöntemi

Çalışmanın yöntemi James J. Gibson’ un tanımladığı (affordance)sağlayabilirlik kavramı üzerinden çocuk dostu çevreler (kentler) olgusunu incelemektir. Dünya üzerindeki çeşitli örneklerle kavramlar değerlendirilecektir.

Kytta (2002), Gibson’ un çalışmasının üzerine algısal psikoloji ile çocuk dostu çevreler için değerlendirme kriterleri oluşturmuştur: bu kriterleri, 1. çocukların bağımsız hareket edebilmeleri (children’s possibilities for independent mobility) ve 2.saglanabilirliği hayata geçirme olanakları (opportunities to actualize affordances) diye iki ana başlık altında toplamıştır, bu temelin üzerine Bullerby, Wasteland, Cell ve Glasshouse modelleri tasarlanmıştır. Model oluşturmada amaç, kent parçasını niteliklerine göre sınıflandırarak, o mekanın kullanıcılarının da ihtiyaçları göz önünde bulundurmak ve tasarım kararlarını da bu doğrultuda verebilmektir. Elinizdeki çalışmada Bullerby modeli temel alınarak ve bu model temel alınarak Beylikdüzü ve Bakırköy ilçelerindeki farklı çocuk parkları üzerinde gözlemlerle değerlendirilmiştir. Her iki örneklem alanında yapılan anket ve gözlemlerin ışığında sınıflandırma yapılarak bu bölgelerin nitelik açısından hangi modele daha yakın oldukları saptanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, çalışmada kamusal açık kent alanlarının ve çocuk parklarının kente kazandırılması, kullanıcının erişiminin sağlanması ve çağımız kent yaşamı içerisinde yeni rehberlerin kullanılması amaçlanmaktadır.

Şekil 1.1 : “Child Magazine” dergisi için hazırlanmış bir illüstrasyon [Url - 16].

1.3 Hipotez

İstanbul gibi halen artan nüfusa sahip ve yoğun yapılaşma süreci geçiren bir metropolde, yarının yetişkinleri olacak çocuklarımızın en temel gelişimsel ihtiyaçlarını karşılama, kent ile iç içe, yaşlılarıyla birlikte oyun oynayabilecekleri, çeşitli aktiviteler aracılığıyla sosyalleşerek, fiziksel ve zihinsel gereksinimlerini karşılayabilecekleri açık oyun alanları optimum düzeyde bulunmamaktadır. Bu durum çocuklarımızın hem zihinsel, hem fiziksel ve hem de sosyal gelişiminde doğrudan rol oynayan negatif bir çevresel etkidir.

Çocuğun yakın fiziksel çevresinin potansiyellerinden yeterince faydalanamaması ve kentle arasında sürekli bir set çekilmiş olması durumu sosyal ve fiziksel psikoloji disiplinlerinin olduğu kadar tasarımda da mimarlık, şehircilik ve kentsel tasarımın da ilgilenmesi gereken bir konudur.

2. ÇOCUK ve OYUN ÜZERİNE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle çocuğun tanımı, “çocuk” kavramının ortaya çıkışı ve çocuk haklarına değinilecektir. Daha sonra çocuğun sosyal, zihinsel ve fiziksel boyutlarda gelişimsel aşamaları incelenerek bu gelişimsel süreçlerin farklı gereksinimleri üzerinde durulacaktır. Son olarak çocuk gelişiminde oyunun etkisi üzerine kavramsal bir çerçeve oluşturularak ve oyun ve mekan ilişkisi irdelenecek açık oyun mekanlarının ortaya çıkışı açıklanacaktır.

2.1 Çocuğun Tanımı ve Çocukluk Dönemi

Cunningham (2005), çocukluk döneminin toplumdaki ve fiziksel çevreden bağımsız olarak düşünülemeyeceğini savunur. Ulusal yasalarca daha erken yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır. Rüşd yaşı kavramı, hem ülkeler arasında hem de belirli bir ülkedeki medeni hukuk, ceza hukuku, siyasal ve diğer kurallara göre değişiklik göstermektedir. Örneğin; Küba'da reşit olma yaşı 18, Bolivya'da 21'dir, Nikaragua'da 15 yaşından büyük erkek, 14 yaşından büyük kız çocukları anne babalarının izni olmadan evlenebilirler (UNICEF 1998 : 5- 11). Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 11. ve 12. maddelerinde ve Türk Ceza Kanununun 53. - 58. maddelerinde 11 yaşın altındakilerin işledikleri suçlar için kovuşturma yapılamayacağı ve ceza verilemeyeceği, 11-15 yaş arasında işlediği fiilin suç olduğunun farkında olmaması durumunda ceza verilemeyeceğini, farkında olmaları durumunda ise indirimli ceza verileceği, 18 yaşın altında olanlara ölüm cezasının verilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

İş Kanununun 67. maddesinde; 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılmayacakları, ancak mesleki eğitim kapsamında, ağır koşullarda altında bırakmamak kaydı ile 13 yaşını tamamlayanların çalıştırılabileceği belirtilmektedir. Bir takım istisnai düzenlemeler olmakla birlikte erişkinin, "18 yaşın tamamlanmış olmasını" ifade etmesi nedeni ile Çocuk Hakları Sözleşmesinin "çocuk" tanımına uygunluk gösterdiğini söylemek mümkündür (Şekil 2.1).

Çocukluk dönemi, 19.yy başında batı dünyasında meydana gelen köklü değişim, ekonomik gelişmeler ve sanayi devrimi ile ilk defa farklı bir boyut kazanarak, çalışma hayatından okul hayatına geçişi yaşamıştır. Bununla beraber bir anlamda bağımlılık dönemi başlamıştır. Süreç içerisinde çocuğun edindiği bu yeni rolle, güvenlik ihtiyacı, gelecek kaygıları, eğitimi, gelişimi gibi yeni kavramlar doğmuş ve kent ortamında çocuğun da rolü belirlenmiştir.

Günümüzde artık disiplinlerarası bir tartışma olan çocukluk dönemi, temelde ekonomik, sosyal, coğrafi, politik ve çevresel değişkenlerin etkisiyle şekillenen bir kavram haline gelmiştir.

Bu bağlamda kentsel mekanın şekillenmesi sürecine yeni bir kriter olarak çocuklar için tasarlanmış mekanlar da eklenmiştir. CRC (Convention on the Rights of the Child - Çocuk Hakları Kurultayı) Onsekiz yaş altı bireylerin ebeveynler, toplum ve hükümetler tarafından, korunup, saygı gösterilmesi, ihtiyaçlarının giderilmesi ve yasal hükümlerce haklarının savunulması konusunda yaptığı çalışmalarla, çocukluk kavramına yeni bir yön getirmiştir (Chatterjee, 2002). Kendi hayatlarıyla ilgi karar alma hakkı da dahil olmak üzere, çocukların hayatta kalması ve gelişmesine imkan verecek asgari koşulları öncelikli olarak içeren esaslar benimsenmiştir.

CRC çocukluk dönemini ayrı bir topluluk, sosyal bir katman olarak niteler ve temel olarak;

- 1- bir sosyal yapı,
- 2- yaşam standartları, ebeveynleri ve diğer çevresel faktörler tarafından belirlenen bağımlı bir grup
- 3- sınıf, cinsiyet, etnik köken gibi değişkenlerle birlikte incelenmesi ve irdelenmesi gereken bir süreç olarak değerlendirir (Heywood, 2001).

Farklı toplum ve kültürler çocuk ve çocukluk dönemini farklı şekillerde yorumlar ve değerlendirir. Prout ve James' in (1990) işaret ettiği gibi, çocukların gelişmemişliği, hayata karşı savunmasızlığı, çevresine ihtiyaç duyması yaşamın biyolojik bir gerçeğidir, ancak bu pozisyonun yorumlanış biçimi de kültürden kültüre değişkenlik gösteren farklı bir gerçekliktir.

Çağdaş toplumların çocuk paradigması, üç temel ilkeyi benimser: Birincisi; her doğan çocuğun hayata iyi bir başlangıç yapması, ikincisi; nitelikli eğitim alması, üçüncüsü; her çocuğun yeteneği doğrultusunda potansiyellerinin

geliştirilmesi, sosyalleştirilmesidir. CRC, çocukluk alanında üç önemli sosyal aktörün hakim olacağını varsaymıştır; bu aktörler; çocuğun kendisi (birey), biyolojik ailesi ve belki en etkin rolü üstlenmesi beklenen devlettir. Ayrıca tüm çevresel faktörlerle birlikte etnik ve dini bağlayıcıların da önemli bir rolü vardır.

Gelişmiş ülkelerde ise durum daha sistematik bir hal almakta ve bireyselleşen toplumların maddi manevi ihtiyaçları profesyoneller tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Devlet, gelişmişliğin bir getirisi olarak bir yandan pedagojik desteğin, öte yandan çocuk için tasarlanacak olan mekanların bizzat kontrolörü, garantörü haline gelmektedir. Bu bağlamda büyüyen çocuğun hem manevi, hem maddesel dünyasının sağlıklı gelişmesi hedeflenmektedir.

Kurumsal yapılanmalar, genele göre daha dezavantajlı konumda olan, yoğun olarak ihmal ve istismar edilen veya yüksek riskler taşıyan çocuklar için gerçekleştirilirken yeryüzünde yaşayan tüm çocukların sahip olması istenilen, arzu edilen çocuk hakları ideali "Çocuk Hakları Sözleşmesinde" kendini bulmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinde gözetilen amaç, çocukların ihmal, istismar ve kötü muameleye karşı korunmaları için evrensel standartların yerleştirilmesidir. Sözleşme, çocukların açlık ve yoksulluktan, ihmalden ve sömürüden ve diğer kötü davranışlardan uzakta kendi potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecek şekilde yetiştirilmelerini öngörmektedir. Sözleşmenin kendi başına gerçekleştirdiği şey ulusal ve uluslararası gündemlerde çocukların sorunlarına üst düzeyde sahip çıkmak olmuştur. Bunun ötesinde çocukların gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik sorumluluklar sıra ile aileye, ülke yönetimlerine ve en genel anlamda topluma verilmiştir. Sözleşmeyi onaylayan taraf devletler, çocukların korunmasıyla ilgili temel kavramların çok ötesinde gereksinimlere ve haklara sahip olduklarını kabul etmişlerdir. Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989’ da benimsenen sözleşmeyle birlikte dünya ülkeleri, çocukların ekonomik, medeni, siyasal ve toplumsal haklarının var olduğunu kabul edip, gereklerini ulusal düzeyde yerine getirmeye söz vermişlerdir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri;

Çocuklar arasında hangi nedenle olursa olsun hiç bir ayrımcılığın yapılmamasını içeren "eşitlik hakkı", yeterli yaşam standartları ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına ilişkin "yaşama hakkı", eğitim, bilgilenme, oyun, boş zaman ve

kültürel etkinliklere katılma, düşünce din ve vicdan özgürlüklerini içeren "gelişme hakkı", sömürü ve zulmün bütün biçimlerini, çocuğun ailesinden keyfi bir şekilde ayrılmasını ve ceza sistemindeki sorunların giderilmesini içeren "korunma hakkı" , düşüncelerini serbestçe ifade etme,kendisini ilgilendiren konularda söz ve karar sahibi olma, toplumda aktif rol almayı içeren "katılma hakkı" sözleşmenin temelini oluşturmaktadır.

Ayrıca sözleşme "çocuğun yüksek yararını" her zaman,her konumda özen gösterilecek esas ilke olarak ele alınmıştır.

Türkiye'de ise çocuk hukuku ile ilgili gelişmelerin başlangıcı 19 yüzyıldır. O dönemlerde çocuklara ilişkin nizamnameler yayınlanmış, özellikle güç koşullardaki çocuklara "vakıflar" aracılığı ile hizmet verilmiştir. Bu alandaki önemli gelişmeler gerçek anlamda Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Diğer hukuk sistemlerinin aksine Türk Hukuk Sisteminde çocukların korunmasına ait kurallar, esasları bakımından, doğrudan doğruya kanunlarla desteklenmiştir.

23 Nisanı çok sevdiği çocuklara "Bayram" olarak armağan eden, gençlerine de "Cumhuriyeti" emanet eden Mustafa Kemal Atatürk, 11.12.1928 tarihinde imzaladığı Cenevre Beyannamesi ile hem ülkesinin, hem de dünyanın "yarınının gençleri ve yetişkinleri" olacak çocuklarına özel bir önem verdiğini göstermiştir. Yine 30 Haziran 1921'de Atatürk'ün öncülüğünde Himaye- I Etfal Cemiyeti diğer adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Kurum, savaş yüzünden kimsesiz kalan çocukların bakımını ve eğitimini üstlenmiştir. Bu kurumun,Türkiye genelinde bütün illerde ve çok sayıda ilçe merkezinde şubeleri bulunmaktaydı. 1924, 1961, 1982 Anayasalarına bakıldığında; 1961 Anayasasının iki dünya savaşı sonrasında, kimsesiz, yetim çocukların ve parçalanmış ailelerin artışı nedeni ile uluslararası bildirgelerinde etkisi ile aile ve çocuk politikalarının temellerini oluşturan hükümler konulan en ileri Anayasal düzenlemedir. 1961 Anayasası, 35. maddesi devleti , ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli tedbirleri almak ve bunun için kurumlar kurmakla sorumlu kılmıştır.

Çocuğun çalışma yaşamında korunması, ilköğretimin kız ve erkek tüm çocuklara zorunlu olması, eğitimin parasız olması, yoksul öğrencilere burslar verilerek okutulmalarının sağlanması gibi "sosyal adalet" ve "sosyal devlet" kavramlarını yaşama geçiren hükümleri içermiştir (Akyüz 1999 : 497).

Şekil 2.1 : Sokakta dilendirilen küçük bir çocuk [Url - 5].

1949 yılında 5387 Sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki Kanun, 1957 yılında 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkındaki 2. Kanunla yürürlükten kaldırılmış ve yerel yönetimleri, koruma birliklerini kurmak ve korunmaya muhtaç çocuklara bakmakla yükümlü kılmıştır. Yoksul ve korunmaya muhtaç çocuklara Milli Eğitim, Koruma Birlikleri ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmak üzere üç ayrı kurum tarafından götürülen hizmetlerde bütünlüğün sağlanması amacıyla 24 Mayıs 1983 tarihinde 2828 Sayılı yasayla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

2.2 Çocuğun Gelişimsel Aşamaları

Çocuk gelişimi en genel tanımıyla, çocuğun kendi içerisinde, sosyal, fiziksel, kültürel çevresi ve algıları yardımıyla yapılandığı bir süreçtir ve süreklidir. Çocuk gelişimi üzerine çalışmalar, geçmişten, çocukların “küçük yetişkinler” olarak kabul edildiği dönemlerin tersine büyüme, düşünme, hissetme ve davranış biçimlerinin yetişkinlerden tamamiyle ayrıldığını ortaya koymaktadır. Günümüzde tıp, psikoloji, eğitim, sosyoloji, antropolojinin bulunduğu pek çok farklı bilim dalı “çocuk” özelinde çalışmalar yapmaktadırlar (Salkind, 1990). Çocukların farklı yaşlardaki ilgi ve kabiliyetlerine göre sınıflandırılmasını Jablon, (1993), aşağıdaki gibi tanımlamıştır;

Süt Çağındakiler (0-1 yaş), duyu organları ve fiziksel aktiviteleri ile öğrenirler, yetişkinlere tamamen bağımlıdır ve onlarla güven ilişkisi kurarlar. Günlük rutinlerle öğrenmeye başlarlar.

Emekleme - Yürüme Çağındakiler (1-3 yaş) çevrelerini aktif olarak keşfetmeye başlar, ben merkezli dünyaları gelişmeye başlar, çevreyle olan etkileşim artar, çocuk sürekli çevresinde olup biteni keşfetmeye çalışır. Tekrarlanan gündelik hareketler ve birincil ilişkiler hala öğrenmelerinin temelidir.

Üç - Dört Yaşındakiler aile ilişkileri dikkatlerini çeken başlıca konu olur. Ebeveynlerini taklit etmeye başlarlar; deneyimleri aracılığıyla dünyanın mantığını kavramaya çalışırlar.

Beş - Altı Yaşındakiler fiziksel çevrelerinde neler yapıldığına ilgi duyarlar, keşfetmeye meraklıdırlar. Gerçekçi tanımlar yapmaya başlarlar ve deneyimlerini yeniden yaratmak için öğrenme çevrelerindeki malzemeleri kullanırlar.

Çocuk Gelişimi, çocuğun yeteneklerinde zaman içerisinde oluşan değişimleri, işlevlerdeki gelişimleri (Werner,1949); sadece belli verilerin niceliksel değişimini değil, çocuk davranışının strüktürel organizasyonunu ve bu yönde niteliksel değişimleri de ifade eder (Piaget, 1964). Piaget'ye göre insanoğlunun zihinsel gelişimi (phylogenesis), bir çocuğun dünya ile ilişkiye girdiği andan itibaren geçireceği zihinsel gelişime (ontogenesis) paraleldir. Zihin gelişimini *yapı, işlev ve içerik* boyutlarında ele alan Piaget, bu boyutların aktif yaşantılar içinde, birbirleriyle ve çevreyle etkileşimini ele almaktadır.

Zihin gelişiminde dört ana dönem mevcuttur. Duyusal - devinimsel (0 - 2 yaş), işlem öncesi (2 - 6 yaş), somut işlemler (6 - 12 yaş), ve formel işlemler (12 + yaş) olarak isimlendirilmiştir. İlk iki dönem daha çok duyu, algı ve sezgilerin egemen olduğu, diğer iki dönem ise dış etken ve uyarıcılarla etkileşime giren çocuğun görece bir özerklik ve bağımsızlık kazanarak düşünebilme yeteneğini kazandığı dönemdir. Özet olarak işlemsel dönemde çocuk, davranışlarını, somut ve duyusal eylemlere ihtiyaç duymadan, zihinsel olarak ortaya çıkarabilmeye başlamıştır. Piaget' ye göre altı çizilmesi gereken nokta, bu dönemlerin değişmez bir sıra izlediği ve her dönemin kendisinden önceki dönem(ler) üzerine yapılandığıdır. Piaget' nin "Her düşünce bir zamanlar eylemdi." sözü bu görüşü anlatır.

Zaman, sayı, ağırlık, hacim, uzunluk gibi kavramların yanı sıra *mekan* kavramının gelişimi de Piaget' nin ilgi alanına girmektedir. Baerbel Inhelder ile birlikte, ilk kez 1948' de yayımlanan “La Representation de l'Espace chez l'Enfant” ı (Çocukta Mekan Kavramı), ardından Inhelder ve Szeminska ile yazdıkları The Child's Conception of Geometry (Çocukta Geometri Kavramı) izler.

Çocuk gelişimi üzerine araştırmalarda; çevresel psikoloji ve gelişim psikolojisi arasındaki ortak alan uzun süre araştırmacılar tarafından tartışılmış (ör. Moore, 1987; Wohlwill ve Heft, 1987; Zimring ve Barnes, 1987) ve zamanla fiziksel çevrenin çocuk gelişimindeki potansiyel etkisi üzerinde karar kılınmış, bu etmenler araştırılmaya başlanmıştır (David ve Weinstein, 1987; Parke, 1978; White ve diğ., 1976). Çevresel Psikoloji kuram ve araştırmalarında çocuğun gelişiminde fiziksel çevrenin duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimlerinde direkt ilişkili bir etmen olduğu ortaya konmuştur (Yarrow ve diğ., 1975). Özgürce hareket etmelerine, keşfetmelerine, ilgi çekici ve değişik cisimlerle oynamalarına izin verilen çocukların, öğrenme mekanlarındave dış oyun alanlarındaki sosyal ve algısal becerilerinin daha üstün olduğu açıktır (Pines, 1973). Olds (1987), kısıtlayıcı hareketin , gelişimi kökünden kesip attığına ve gelecek hayatta algılama zorluklarına yol açabileceğine inanmaktave çocuklar için tasarlanan mekanların içerisinde deneme, başarılı veya başarısız olma, tekrar deneme, risk alma olanaklarını barındırması gerektiğini vurgulamaktadır. Çocukların ihtiyaçlarını karşılamayan bir ortam gelişimlerini destekleyemez (Day ve Sheenan, 1974; Day, 1983; Weinstein, 1987).

Çocukların gelişimleri 3 temel çocuk gelişim alanında incelenmektedir (Şener,2001). sosyal - duygusal gelişim, bilişsel - algısal gelişim, motor - fiziksel gelişim

2.2.1 Çocukta sosyo -duygusal gelişim

Sosyal duygusal gelişim, çocuğun kendini ifade etmesi, duygularını denetleyebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle barışık ve uyum içinde olabilmesidir. Sosyal ve duygusal yeterlilik yaşam boyu gelişir. Duygusal gelişim, sosyal gelişimin temelini oluşturur. Duygusal gelişim biyolojik temelli olmakla birlikte, olgunlaşma ve öğrenme sonucu oluşmaktadır. Öğrenme için ise sosyal etkileşim şarttır. Duygusal gelişim, sosyal gelişimin temelini oluşturmakla beraber, duygusal ve sosyal gelişim

birbiriyle etkileşim içinde olan iki gelişim alanıdır ve beş başlıkta incelemek mümkündür (Şener, 2001);

Kişilik kazanma;

Çocuklar, çevreyle ve başka insanlarla kurulan ilişkiler sayesinde bireysel kimliklerini geliştirirler. (2-6 yaş) Pozitif öz güvenin oluşabilmesi için çocukların mekansal çevrelerinin, onların varlığını yansıtacak biçimde düzenlenmesi, kendi önemlerini farkedebilmeleri için kişiselleştirilmiş hale getirilmesi gerekmektedir. Çocuk içerisinde bulunduğu mekanın bir parçası gibi hissedebilmeli, mekan çocuğa aitlik hissi vermelidir. Çocuğun kendini iyi ifade edebilmesi açısından ölçeğin de çocuk özelinde ayarlanması gerekmektedir.

Güvenlik ve konfor;

Fiziksel çevrenin çocuklarda güvenlik ve emniyet kavramlarının gelişmesinde çok etkisi vardır. Kendini tanımaya başlamasıyla beraber, dış dünyayla da etkileşime giren çocuğun, sağlıklı, güvenli, huzurlu ortamlarda bulunması, evde, okulda ve dış ortamlarda öncelikle kendini rahat hissedebilmesi gerekir. Materyal olarak su, toprak ve yumuşak, tüylü oyuncaklar daha konforludurlar. Su, ortamda yarattığı dokunsal ve görsek memnuniyet ile tasarımda etkin bir araç olarak kullanılmalıdır (Hartley ve diğ., 1952; Osmon 1971; Jones ve Prescott, 1978; Weinstein, 1987).

Otokontrolün mekansal açıdan desteklenmesi;

2-6 yaş arası işlem öncesi dönemde, çocuk kendi davranışlarını düzenlemeye başlar. Süreç içerisinde öğretilene yanıt verme, cazip olan fakat yapılması istenmeyen davranışlardan uzak durma, zevki erteleme, özetle dışsal standartlara göre hareket edebilme yetisi kazanır. (Marion, 1981) Bu bağlamda çocuğu desteklemek adına, oyun mekanlarında çeşitli kurallarla, çocuğun kendisini kontrol etmesine yardımcı bir takım işaretler ve yönlendiriciler yerleştirilmelidir.

Yaşıtlarla olan iletişim ve sosyal davranışlar;

Çocuğun yaşıtlarıyla biraya gelebilmesi ve paylaşımlarda bulunabilmesi gelişimi açısından oldukça önemlidir. İşlem öncesi dönemde çocukların birlikte, grup halinde oynadıkları oyunlarda artış, bununla birlikte bireysel oyunlarında düşüş gözlenir (Parten, 1932, 1933; Green, 1933; Rubin, 1976). Bu çağlarda dış dünyayı tanımaya başlayan çocuk, açık ve kamusal oyun alanlarında yaşıtlarıyla buluşabilir ve

sosyalleşebilir; yaşıt çocukların birbirleriyle buluşmasını destekleyen oyun mekanlarının tasarlanması, yalnız doğal gelişimi desteklemekle kalmaz, öte yandan rol alma deneyimine de imkan verir.

Cinsiyet rolü tanımlaması;

Çocuklar 3-4 yaşlarında kendi cinsiyetlerinden çocuklarla oynamaya başlar. 5 yaşına geldiklerinde, oyuncak ve oyun mekanlarında da erkek ve kız ayrımını yapabilecek düzeye erişirler (Nadelman, 1974). Erkek ve kız çocuklarının farklı keşif imkanlarına sahip oldukları görüşü Cohen ve Trostle' ın çalışmalarıyla onaylanmıştır. Kızlar daha deyatıcı ve karmaşık şekillere, oyun ve oyuncaklara ilgi duyarken, erkeklerin ilgi düzeyi makro ölçektir.

2.2.2. Çocukta bilişsel - algısal gelişim

Psikolojide dönemlere ayrılmıştır. Bu dönemler birbirini izlemekte ve etkilemektedir. Gelişme her bireyde farklı hızda ve oranda olur, aynı yaştaki çocuklarda gelişim düzeyinin farklılıklar göstermesi gelişimin öznelliğinden kaynaklanmaktadır. Fiziksel çevre ile olan ilişkisi boyutunda algısal gelişim süreçleri ön plana çıkmaktadır. Çocuk psikolojisi üzerine yapılan araştırma ve çalışmalarla çocuk algısı için temelde oluşturmacı (constructivist) yaklaşımla açıklanır.

Oluşturmacılık (constructivism) bilişsel (kavramsal) kuramlara dayanmaktadır. Görüş, bilginin öğrenen kişinin var olan değer yargıları ve yaşantıları tarafından oluşturulduğunu savunur. Bu nedenle bilgi, kişiden bağımsız bir gerçeklik değil, kişinin deneyimleriyle yapılandığı bir üründür (Kaptan ve Korkmaz, 2000). Oluşturmacılık kuramına göre, bilgi nesnel değil, görecelidir. Positivist yaklaşımdan farklı olarak, oluşturmacılıkta bilgi, dış dünyanın kişideki bir kopyası bir kişiden diğerine geçen değişmez bir olgu değil, bizzat kişi tarafından oluşturulan bir yapı olup, kişiye özeldir (Yurdakul, 2005). Özneden bağımsız değildir, bilginin oluşturulma şekli ve süreci bireysel ve içsel bir kavramdır. Kuramın en önemli ilkesi, insanların, kendi anlayışlarını, çok küçük yaşlardan itibaren, içerisinde bulundukları sosyal ve fiziksel çevre etkileşimleriyle kendi içlerinde oluşturdukları önermesidir.

Oluşturmacılığın kökleri felsefe, sosyoloji, antropoloji ve bilişsel psikolojiye dayanmaktadır. 1800 ve 1900' lü yıllardaki Kant felsefesine temellenip, İtalyan filozof Giambattista Vico' yla devam etmiştir. 20.yy'ın başlarında William James, John Dewey, F.C. Barlet, Jean Piaget ve L.S. Vygotsky ile şekillenmiştir. Dewey'e

göre her birey sunacağı bilgiyi kendi deneyimleri üzerine temellendirebilir. Bilginin tek bir doğru sunumu yoktur (Beydoğan, 2005). Bilme, gerçekliğin insan tarafında kaydedilmesi değil, insanın gerçekliğe dahil olma sürecidir; bilgi de dışsal, nesnel ve bağımsız bir gerçeklik değil, eyleme dahil olan bir süreci ifade eder (Şirin, 2008). Piaget oluşturmancılığın “bilişsel oluşturmancılık” boyutuyla ilgilenmiştir. Çocukta düşünce ve dil gelişiminin bir süreklilik içinde değil, evrelerden geçerek yapılandığını ve bireyin kendini ve çevresini anlamaya dönük çabalarının, “bilişsel gelişim”i oluşturan yapı taşları olduğunu savunmuştur. Piaget’ e göre birey, kendi dışındaki dünyada olup bitenlere koşulsuz ya da içgüdüsel tepkiler vermez. Algılama, düşünme, seçme, ilişkiler kurma ve karar verme gibi zihinsel süreçlerle beraber tepkide bulunur. Bu kavramları Piaget, özümseme, uyma ve dengeleme olarak adlandırmıştır (Beydoğan, 2005). Çocuk ya da birey karşılaştığı her bir durumu eski bilgi ve deneyimleriyle anlamaya çalışır bu durumu özümseme olarak tanımlar. Bilgi ve deneyimlerin yetersiz kalması halinde zihinde yeni bir kavram (şema) oluşturulur, böylelikle duruma uyumsağlar. Sonuç olarak durum - kavram arasındaki denge bu süreçle kendini tekrarlar.

Vygotsky ise, kültürel ve sosyal yapının etkileri üzerinde durarak gelişimde, keşfetme (oluşturmacı) modelini destekler. Oluşturmancılık kavramı içerisinde sosyal oluşturmancılık kavramının öncüsüdür.

Vygotsky’nin teorisinin ikinci yönü bilişsel gelişim potansiyelinin zone of proximal (ZPD) adını verdiği belirli zaman dilimi ile sınırlı olduğu düşüncesidir. Ayrıca ZPD sırasındaki tüm gelişim, yoğun sosyal etkileşime bağlıdır. Geliştirdiği teori oluşturmancılık açısından üç önemli nokta ile açıklanabilir: anlamlandırma, bilişsel gelişim araçları ve yakınsal gelişim dönemleri.

Anlamlandırma: Bilişsel gelişimde, bir başka deyişle bilgiyi anlamlandırmada sosyal etkileşimin ön koşul olduğunu savunur. Bilişsel Gelişim Araçları olarak toplum, kültür, dil, çocuğun yetişmesine yardım ve rehberlik eden yetişkinler ve elbette çocuğun içerisinde bulunduğu ortamlar vurgulanır. Yakınsal Gelişim Dönemleri (ZPD) bilissel gelişimin Vygotsky’ a göre içerisinden geçtiği dönemlerdir, ve bilişsel gelişim bu dönemlerle sınırlıdır. İçsellleştirme süreci ise, bir şeyi düşünebilme ve o şeyi yapabilme arasında ayrımın fark edilmesi olarak adlandırılır. Bireydeki bilişsel yapıların oluşmasını sağlayan, içinde yaşamış olduğu sosyo - kültürel çevredir.

Bruner’ in kuramının temeli bilişsel gelişimi aktif bir süreç olarak görmesidir. Gerçek yaşam içerisinde çok yönlü ve farklı bakış açıları vardır ve bu olgu çok erken yaşlarda edinilmektedir. Dolayısıyla çocuklara yine çok erken yaşlarda, tanımladığı dört özelliğin kazandırılması gerektiğini savunur. Güdüleme: öğrenmeye karşı ilgi ve merak uyandırmak, Yapı: öğrenenin bilgiyi en iyi şekilde özümseyebileceği bir bilgi yapısı ve seviyesi, Sıralama: materyali sunmak için optimum metodlar bulmak, Pekiştirme: basitleştirme, uygun zaman ve mekanda yeni öneriler üreterek öğretmektir. Burada değinilen mekan da biz mimarların uzmanlık alanına girmektedir. Çünkü oluşturma kavramına göre öğrenme durumsaldır ve çevresel şartlarla beraber şekillenir.

Radikal oluşturma kavramının öncüsü E.Von Glaserfeld’ e göre sosyal etkileşim öğrenmede önemli bir rol oynar ve kavranacak bilgi bireyin zihinsel süreçleri ile ilişkilidir.

Çocukta mekan algısının gelişimi;

Piaget’ ye göre, bir nesnenin bilgisine sahip olmak, o nesneyi yeniden oluşturmak - reconstruct- demek ise, bu bilginin, biçimsel (figüratif) ve işlemsel (operasyonel) iki yönünün olması gerekir. Biçimsel yön; dokunarak, keşfederek, duyuyla algılamayı, işlemsel yön ise nesneyi yeniden oluşturmak için gerekli dönüşümlere olanak verecek, nesne ile birlikte yapılan eylemleri işaret etmektedir. Burada, zihinsel düzey ne olursa olsun, algı ile zeka arasında bir ayrım yapıldığı gözlemlenmektedir. Aynı ayrımın mekana yansıması ise; zihinsel ve algısal mekan şeklinde oluşmaktadır. Piaget’nin ele aldığı haliyle (Piaget, Inhelder, Szeminska, 1960) mekan kavramına karşıt olarak mekansal algı göreceli olma özelliğini korumaktadır. Zihinsel mekan ise, duyuşal-devinimsel mekan ve yeniden-canlandırılan mekan aşamalarını içerir.

0-2 yaş döneminde görülen “duyuşal-devinimsel” mekan anlayışı o dönemin en önemli zihinsel kazanımlarından biridir. Deneyimlenmiş, eylem ya da davranışlara sahne olan mekan henüz zihinsel olarak canlandırılma evresinde değildir. Yeniden canlandırılan mekan kavramı ise yaklaşık 2 yaşında başlar, tam yetkin biçimine de yaklaşık 12 yaşlarında, işlemsel düşünmenin yer aldığı somut işlemler döneminde ulaşır.

Yeniden-canlandırma, mekansal eylemin hatırlanması değil, simgesel ve içselleştirilmiş bir eylemdir. Bir başka tanımla, zihinde canlandırma, oluşturma ve

yeniden üretmedir. Bu çerçeveden bakıldığında, “duyusal-devinimsel” mekandan “işlemsel”mekana geçiş uzun ve eylemden işleme doğru gelişen bir süreçtir. Çocuk 2. yılın sonlarına doğru, altında-üstünde, içinde-dışında, önünde-arkasında gibi mekan ilişkilerini çözümlemeye ve konuşmalarında kullanmaya başlar. İlk olarak bulundukları yerin konumunu, ardından da nesnelerin kendilerine göre konumsal özelliklerini kavrarlar.

Piaget, mekanı üç farklı ilişki ile çözümler (Laurendeau ve Pinard, 1970). Bunlardan ilki, temelde uzaklık kavramına dayanan ve şekillerin eşdeğerliliğinin matematiksel eşitliğe bağlı olduğu”metrik”ya da “Euclidci”mekan ilişkileridir.İkinci olarak “projektif”mekan ilişkilerini ele alır ki, bu ilişkinin temelini düz çizgi oluşturur. Şekillerin benzerliğini perspektif görünüş ve/veya bu görünüşün farklı olasılıkları (dönüşüm) sağlar. Son olarak “topolojik”mekan, belirli bir biçimin içerisinde var olan niteliksel (durumsal) ilişkilere dayanır; komşuluk, kopukluk, çevrelemek gibi. Önemle üzerinde durulan bir diğer nokta, (Piaget ve Inhelder, 1948) çocukta mekan kavramının, tarihsel olarak matematiğin ortaya çıkışında görülen aşamalarla ters yönde işlediğidir. Matematikçiler tarafından en son keşfedilmiş olsa da topolojik ilişkiler mekan kavramının temelini oluşturur.Piaget ve Inhelder’ in çocuklarla yaptıkları deneyler, topolojik mekanın zihinde yeniden canlandırılmasının ilk olarak ortaya çıktığını ve projektif, metrik mekanlara ilişkin işlemlerin topolojik mekanı izlediğini göstermektedir.

Çevresel faktörlerin algısal gelişim üzerinde etkileri;

Piaget (1926, 1951, 1952), Montessori (1963, 1964, 1979) ve Werner (1949) gibi araştırmacılar kuramlarında, çocuğun çevresiyle etkileşiminin, gelişimin temeli olduğunu, çevrenin de bilişsel - algısal gelişim üzerinde ölçülebilir fiziksel bileşenler içerdiğini vurgulamaktadır. Çocukların öğrenmede gözlem, keşif, deneme - yanılma yöntemlerini kullandıkları düşünüldüğünde kaynak bakımından zengin bir fiziksel çevreye ihtiyaç duydukları kabul edilen bir gerçektir (Şekil 2.2).

Piaget’nin “mantıksal-matematiksel bilgi” diye isimlendirdiği ilişkiler, sınıflar,ölçüm ve sayım bilgilerinin oluşması, işlem öncesi dönemin ana amaçlarından birisidir. Sınıflandırma (eşleştirme, arama, etiketleme), sıralama (karşılaştırma ve koordine etme) ve sayı konseptini (eşitlik yaratma süreci) içerir.

Şekil 2.2 : Wikado Park, Rotterdam, Hollanda [Url - 18].

Bu süreci desteklemede çevresel faktörler ön koşuldur. Çevrede bu faaliyetlere davet edecek, araştırmaya, karşılaştırmaya, aramaya ve saymaya teşvik edecek araçlar bulunmalıdır.

Mekansal olarak organize edilmiş öğrenme ve oyun alanlarında çocukların, gelişigüzel oluşmuş alanlardaki çocuklara göre daha kompleks aktivitelerle ilgilendiklerini, daha zengin şekiller ve renkler ürettikleri Nash'ın (1981) araştırmalarında ortaya konmuştur. Bu çalışma mantıksal-matematiksel bilginin, öğrenme - oyun mekanı tasarımıyla desteklenebileceğine dair ilk deneysel kanıtları elde etmiştir (Şener, 2001). Fiziksel çevrede yönlenmeye ait ipuçları ve mekansal kurgu vasıtasıyla, fiziksel çevre tarafından oluşturulan enformasyonun okunabilirliği, çocukların bir aktivite seçmesinde ve sosyal mekan sınırlarının tanımlanmasında rehber vazifesi görür (Cotterell, 1984). Röper noktaları, sınırlar, ağaçlar, engeller gibi çevresel ipuçları, çocukların mekansal çevreyi tanımlamalarını sağlar, aktivitelerini planlamalarını ve sürdürmelerini kolaylaştırır (Goldbeck, 1985).

Bununla beraber, işlem öncesi dönemde çocuklar, mahremiyet hissine sahiptir ve “gizli mekan”lara ihtiyaç duyarlar. Başkalarının kendilerine erişimini kontrol ederler (Laufer ve Wolfe, 1977; Zeegers ve diğ., 1994). Çevresel faktörlerin ve mekansal kurguların bu doğrultuda düşünülmesi gerekmektedir. İşlem öncesi dönemde gözlemçok fazla önem taşıdığından çocuk bölgesellik mekanizması sayesinde , belli bir özel alanı kendi kullanımı ve gözlem deneyimi için benimser genel olarak bu mekanı başkalarından gizler (Altman, 1975). Bu ihtiyacın gerekçeleri başlıca;

yalnız kalma istemeği, özgürce hareket edebilmek ve yasak olanın çekiciliği diye özetlenebilir.

Fiziksel çevrenin çocuklarda hareket, sorgulama, yoğunlaşma, sosyal etkileşim için doğal bir eğitim platformu haline gelmesi gerekir. Bu bağlamda çevresel faktörlerin yeterli olması çocuk gelişimi üzerinde pek çok farklı açıdan önemli yer tutar.

2.2.3. Çocukta fiziksel - motor gelişim

İşlem öncesi dönemde, bağcık bağlama, gömlek ilikleme, kayma, sıçrama, dengede durma öğrenilir. Bu kazanımlar, OÖÇ’ un giderek artan büyük ve küçük kas kontrolünü geliştirirler(Şekil 2.3). Küçük kas hareketlerinin tersine büyük kas hareketlerinin geniş dış mekanlara gereksinimi vardır (Halverson ve diğ., 1973).

Şekil 2.3 : Sökülür - Takılır Oyun Parkları Sistemleri.[Url –3].

Dış oyun mekanlarının, hava koşulların elvermediği durumlarda ise kapalı mekanlarda “hareket merkezleri” nin kullanımını teşvik etmişlerdir. (Şekil 2.4) Hareket merkezi, herhangi bir oyun alanı gibi serbest oyun seçenekli olarak kurulabilir ya da belirlenmiş zaman dilimlerinde, geniş bir açık mekan üzerine kurulup, demonte edilebilir. Bu özellikte demontabl birimlerden meydana gelen sistemlerin en büyük avantajı, ihtiyaca göre iç veya dış mekanlara uygulanabilir

olmasıdır. Ancak bu sistemlerin doğal dış çevreye hem fiziksel ve hem de maddesel olarak eklenilebilir biçimde düşünülmesi gereklidir. Bu ürünlerin yapısında kullanılan malzemelerin mümkün olduğunca geri dönüşümlü ve doğaya, insana zarar vermeyecek nitelikte seçilmesi çok önemlidir.

Hareket merkezi;

-Çubuk, merdiven, top, barfiks gibi ekipmanların, boyutları değişebilir özellikte olan, çoklu parçaları içermelidir.

-Çocukların beceri düzeylerine göre basitçe ayarlayabilecekleri ekipmanlara sahip olmalıdır.

-Çocukların kendi becerilerini ölçmelerine yardımcı olacak biçimde ışık ve renklerle değerlendirme imkanı vermelidir. (örn: tırmanma merdiveninin her bir basamağının farklı renge boyanması gibi.)

Şekil 2.4 : Sökülür - Takılır Oyun Parkları Sistemlerinin İç-Dış Mekan Kullanımları, İngiltere [Url – 3].

Çizelge 2.1 : Çocukta Gelişim Süreçlerinin Değerlendirilmesi (Selçuk, 2012).

	Sosyo - Duygusal Gelişim	Algısal - Bilişsel Gelişim	Fiziksel - Motor Gelişim
Gelişim Süreci	Yaşam boyu	0 - 2 yaş duyusal devinimsel süreç 2 - 6 yaş işlem öncesi süreç 6 - 12 yaş somut işlemler süreci 12 + yaş formel işlemler süreci	Çocukluk ve Ergenlik Dönemleri boyunca 0 - 18 yaş
Gelişimin Temel Özellikleri	* birincil ve ikincil (hane içi ve yakın çevresi) sosyal çevreleriyle ilgilidir. * kişilik kazanımında etkindir. * cinsiyet rolünün tanımlanmasını sağlar. * çocuğun yaşlıları ile etkileşime girmesini sağlar. * otokontrolünü sağlamasına destek verir. * mekansal algıya paraleldir.	* fiziksel ve sosyal çevreden bağımsız değerlendirilemez. * aktif bir süreçtir. * öznelidir. * geçirilen evreler kişiden kişiye değişse de hep aynı sırayı takip eder. * mekansal algıya paraleldir.	* sebest ve özgür hareket kabiliyetine direkt bağlıdır. * tasarımın fiziksel boyutunu belirleyicidir. * yaratılan fiziksel çevreye bağlı olarak geliştirilebilir ve duraksayabilir. * mekansal algıya paraleldir.

2.3 Çocuk Gelişimi ve Fiziksel Çevre ile İlişkisi Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar

Çocuk gelişimi ve fiziksel çevre bakış açısı, gelişen çocuk ve çevresi arasındaki ikili ilişkiyi vurgulayan sistematik bir gelişme görüşünü temel almaktadır (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner ve Couter, 1983; Moore, 1987; Stokols, 1978, 1990; Valsiner, 1985,1987, 1989; Valsiner ve Benigni, 1986; Wohlwill,1980; Wohlwill ve Heft,1987; Meadows, 1993). Çocuk gelişimi -burada bahsi geçen çocuk dış dünya ile iletişime geçebilen ve henüz okul çağına gelmemiş 2-6 yaş arasındır ve belirtilen yaşaralığı Piaget’ nin işlem öncesi dönem olarak tanımladığı ikinci gelişim evresidir- ve fiziksel çevre ilişkileri üzerine, (Weinstein,1987; Wohlwill ve Heft, 1987, Altman ve Wohlwill, 1978; Baird ve Lutkus, 1982; Liben ve diğ., 1981; Children’s Environments Quaterly) son kırk yılda hızla gelişmekte olan disiplinlerarası bir literatür oluşmaktadır.

Çocuğun gelişimi konusunda yapılan çalışmalarda, çocukların fiziksel çevreye aktif katılımının önemine ilişkin çeşitli görüşler mevcuttur; “etkileşimcilik” (Day, 1983), “gelişimsel-etkileşim” yaklaşımı (Shapiro ve Biber, 1972), “bilişsel gelişimsel görüş” (Kohlberg, 1968) olarak sıralandırılabilir. Geleneksel olarak, “çocuk-çevre ilişkisi” kuramları (Barker, 1968a, 1968b; Gump, 1975 ve 1978) ve “insan davranışının ekolojisi” kuramları (Bronfenbrenner, 1977a, 1977b, 1979a, 1979b),çevrenin fiziksel yönleri üzerine yoğunlaşmış ve çocukların çevre-davranış ilişkilerini açıklamada yeterli olgunluğa erişmemiştir. Stokols, (1981) konuya daha kapsamlı bir bakış getirmiştir.Diğer görüşlerin aksine Stokols’ün analizi, yer kavramı (davranışın coğrafi ve mimari bağlamı), insanlar ve yerler arasında çift yönlü etkileşimler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Ekolojik sistemler kuramı çocukların gelişimini çeşitli sosyal sistemlerin etkilediğini ifade eder. Geçmişte çocuk gelişimi üzerine yapılan araştırmaların pek çoğu hane içi etkiler ve ilişkiler üzerinde dururken, Bronfenbrenner (1979a, 1979b, 1986), gelişimi etkileyen faktörlerin çeşitliliğini savunmuştur. Dış, çevresel etkenlerin çocuk gelişimini doğrudan etkilediğini kuramında açıklamıştır.

Çocuk gelişiminde fiziksel çevre; uyarım, bilgi ve etki mekanlarıdır (Olds, 1987).Çocuk, fiziksel çevre ile aktif etkileşim içerisinde; gözlemler yapmak, denemek ve test etmek için fiziksel çevresini aktif bir laboratuvar olarak kullanır.Çocuk gelişiminin oluşumu, çevresinde olup bitenlerden ve çocuğun kendi

hareketlerinin geri beslemesinden oluşur (Moore, 1987).Fiziksel ve toplumsal olarak çocukların deneyimleri, gelişim sürecinden ayrılamaz bir etmendir ve çocuk gelişimi, algısal gelişim de dahil olmak üzere, sosyalleşme içerir (Ingelby, 1974; Wolfe ve Rivlin, 1987).

Fiziksel çevre içerisinde bireysel deneyimleriyle ve kendisini büyük ölçüde etkileyen yetişkinlerin yardımıyla büyüyen çocuk, sürekli olarak edindiği rolleri, ulaşacağı hedefleri, davranış biçimlerini, içerisinde bulunulacak aktiviteleri, vb. tanımlayan bir sosyalleşme sürecine dahildir (Proshansky ve Fabian, 1987).

2.3.1. Bronfenbrenner’ in ekolojik gelişim psikolojisi

Bronfenbrenner, çocuk gelişimi sosyo – ekolojik bağlamında irdeler. Araştırmacıya göre bireyin gelişimi, sosyal, kültürel ve maddesel bağlamlardan ayrı düşünülemez. (Bronfenbrenner, 1993) Çevresel faktörler de kendi içerisinde sınıflandırılarak ve derecelendirilerek incelenmelidir.

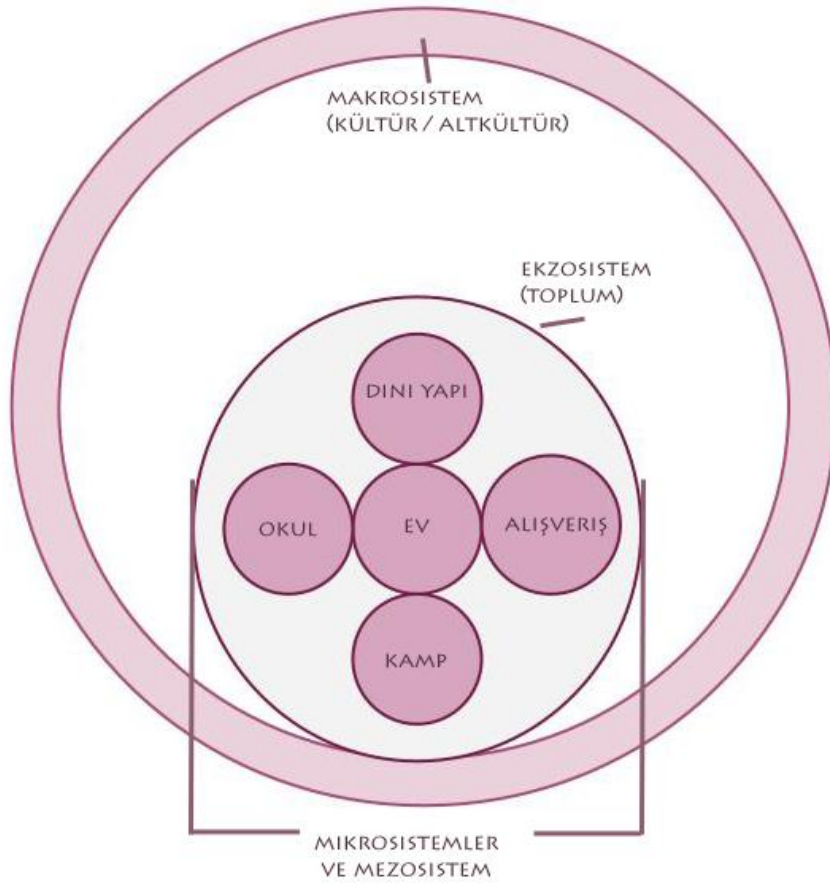
Mikrosistemler; ev, okul, gündüz bakım evleri,oyun mekanları vb.

Mezosistemler birden fazla mikrosistemi içerisine alan birimlerdir. Çocuğun günlük rotasını oluşturular.

Egzosistem çocuğun doğrudan bir parçası olmadığı halde ilişkili olduğu sistemlerdir, örnek olarak ebeveynlerin işyerleri verilebilir.

Makrosistemde toplumun ve kültürün bütünü simgeler (Şekil 2.5).

Bronfenbrenner’ e göre gelişimin dönemsel boyutundan bahsedebilmenin tek yolu süreç-birey-zaman-bağlam modeli (process-person-time-context model_PPTC) olarak isimlendirdiği, bireysel gelişiminde istikrarı gözlemleyebildiği method ile mümkündür. PPTC modeli, işlmsel araştırma methodunun gelişmiş bir versiyonu gibidir.

Şekil 2.5 : Bronfenbrenner’in Ekolojik Sistemler Şemasının sade biçimi (Şener, 2001).

2.3.2. İşlemsel – çevresel öncelikli araştırma methodu

Bu alanda 1970lerde çalışmaya başlıca araştırmacılar; Stephen, Rachel Kaplan ve Roger Ulrich’tir. Araştırmacıların yaptıkları deneysel çalışmalarda ortak görüşü çevresel tercihlerin, toplumun genelinde ortak bir noktada bulunduğu yönündedir. (Ulrich, 1983; Kaplan, 1987, 1988) Çevresel Tercihleri belirleme yönündeki çalışmalarında ortak nokta birey ve çevresi arasında çift yönlü bir etkileşim olması gerekliliğidir. Olası bir çevresel müdahalenin, bireyin duygusal, sosyal ve fiziksel tutumunu tümüyle değiştirebileceği ve bu bağlamda bireyden çevreye dönecek olan tepkinin de değişeceği savunulmuştur.

2.3.3. James J. Gibson’ unekolojik algı psikolojisi

Gibson’un ekolojik algı psikolojisi işlemsel kuramın temelini oluşturur (Altman ve Rogoff, 1987). Burada “algı” birincil etken olarak alınmıştır. Teorisinin oluşumu 1950’li yılların başından, 1979 yılına kadar devam eden bir süreci kapsar. Çalışmasında çocuk gelişimi ve çevresel etkenleri, beden ve bedensel aktiviteler

kapsamını öncelikli tutmuştur (Karvonen, 1999). Bu nedenle algı bağlamını direkt, aktif algı diye nitelemiştir. Gibson' a göre birey ve algılama sürecini çevreden bağımsız düşünmek olanaksız bir durumdur. Gibson' un (1979), algısal psikoloji kuramı fiziksel uyarı temeline dayanmaktadır. Fiziksel uyarıları da “ekolojik, çevresel gerçeklik” olarak tanımlar. Bu bağlamda incelendiğinde ekolojik gerçeklik başlı başına bir birimdir ve parçalarına ayrılarak anlaşılamaz.

Ekolojik algısal psikoloji, geleneksel algısal psikolojinin (bilgi tabanlı sistem) tersine algıyı, bireyin hareketle (mobility), aktif deneyimlerle kazandığı bir birikim olarak açıklar.

Gibson (1979, s.223), “Çevremizde hareket edebilmek için algılayabilmeli, algılayabilmek içinse hareket edebilmeliyiz.” der. Algılama ve hareket birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde, öyle ki algısal ve motor aktivite arasındaki ayrım gözlemlenemez hale gelir. Algılama, çevredeki sağlayabilirlik (affordance) unsurlarına yönelik biçimde gelişir. Algı ve hareketin yeni sağlayabilirlikler, fırsatları meydana çıkarma doğrultusunda işleyen bir sistemdir. Bu bağlamda yeni fırsatların algılanması, yeni hareketi doğurur.

Algı - sağlayabilirlik - hareket döngüsel bir yolla birbirini besler. Sağlayabilirlik (affordance) kavramına 3. ve 4. Bölümlerde ayrıntılı yer verilecektir.

2.3.4. Ekolojik algı ve geleneksel algı psikolojilerinin (bilgi tabanlı sistem) kıyaslanması

Ekolojik algı psikolojisi geleneksel algı psikolojisine karşı geliştirilmiştir. Gibson' un amacı ekolojik teori ile gelenekseli tamamen çürütmek olsa da halen geleneksel teori yaygın biçimde kabul görmektedir. Aşağıda tabloda her iki sistemin başlıca özellikleri karşılaştırmalı olarak listelenmiştir (Çizelge 2.1).

Bilgi tabanlı sistemde, algı bilişsel bir form olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda algılama, bilinçaltında duydumsamalarla oluşturulan bilgidir; beyinde gerçekleşir. Algılama aşamalı bir süreçtir, birey uyarılarla aldığı bilgiyi beyinde eski verilerle kıyaslar ve yapılandırır (Looren deJong, 1995). Ekolojik algı psikolojisinde ise anlam bütünüyle algıya bağlıdır. Anlam, algılayan bireyin yüklediği bağlamla ilişkilendirir ayrıca algılama anındaki duygusal ve fiziksel durumdan etkilenir.

2.3.5. Fiziksel çevre bakışı vegeleneksel algı psikolojisinin Birleştirilmesi

Neisser (1989, 1994) , her iki bakış açısının ortak bir noktada buluşması ve bütünleşmesi gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda çok kanallı, boyutlu (multichannel) bir model oluşturulmasını desteklemiştir. Düşünceye göre; bağlam,sosyal oluşum ve kavramsallaştırma birbirinden ayrı veya bir bütün olarak incelenemez. Bu sistemi birbirleriyle ilişkili bir sistemler bütünü olarak incelemek gerekir. Neisser (1989), algısal gelişimi doğrudan algılama ve objenin tanımlanması ve hatırlanması olarak iki aşamalı olarak tanımlamıştır. Bu bakış, Gibson’ un sistemiyle uyumluluk gösterir. Goodale ve Milner (1992), Norman (2001), iki paralel sistem ayırmasına yönelmiştir. Birinci sistem aktivitenin doğrultusu (yönü) odaklıyken, diğeri bu doğrultudaki nesneleri tanımlamaya çalışır.

Neisser’ in çok boyutlu çalışması (mekan, tanımlama ve sosyal boyut) son dönemde kabul gören bir yaklaşım olmakla beraber, çevresel algı ve geleneksel algı psikolojilerinin arakesiti gibidir. (Şekil 2.6)

1

2

Şekil 2.6 : Aktivitenin doğrultusu ve doğrultudaki nesneleri algılama
[Url -17].

Çizelge 2.2: Geleneksel ve Ekolojik Algı Teorilerinin değerlendirilmesi (Kytta, 2003).

	Geleneksel algı teorisi (Bilgi tabanlı sistem)	Ekolojik algı teorisi
Felsefik Alt Yapı	dolaylı gerçeklik birey ve çevre ayrı birimler olarak gözlemlenir.	doğrudan gerçeklik birey ve çevre bütün olarak incelenir.
Algısal Gelişim	dolaylı yapılandırma. gelişimin çok katmanlı olduğunu, ardışık katmanlardan oluştuğunu savunur. Çevreyi modeller.	doğrudan algıya yöneliktir. Bilgi toplamayı bireyin hareket ve deneyimlemesine dayandırır. Günlük çevresel dizilime bağımlıdır.
Anlam	algılama anlam aracılığıyla meydana gelir.	anlam algılama vasıtasıyla meydana gelir.
Çevre Tanımı	girdilerin toplamıdır.	Sağlayabilirlikler Sabitler Yatay düzlem ve coğrafi özellikler Çevrenin görsel bütünü önem taşır.
Sistemin En doğru tanımlayabildikleri	*algılamanın bütünü *görsel yanılgılar ve imkansız objeler *belirgin olmayan şekiller *adaptasyon ve ardıl görüntüler	*çevresel sabitlikler *derin algılama *"egomotion"

2.4 Çocuk ve Oyun

Dilimizde “oyun” kelimesinin temel anlamı yetenek ve zekâ geliştirici, belli kurallara bağlı, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence demektir.

Oyun çocuk için gerçek bir ihtiyaçtır ve onun bedensel, psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimi açısından çok önemlidir(Şekil 2.7).Oyun oynamak çocukluk çağına özgü psikolojik, fizyolojik ve sosyal içerikli bir olgudur. Genellikle kendiliğinden doğan, içten, hür iradeye dayalı olarak ortaya çıkan oyun süreci çocuklar için neredeyse hayati önem arzedecek kadar kıymetlidir. Oyunlar, oyuncaklı veya oyuncaksız, tek başına veya arkadaş ile oynanabilir (Şekil 2.8).Her durumda oyunun çocuklar açısından bir çok işlevi vardır. Çocukların oyun süreçleri gözlemlenerek onların ihtiyaçları, sorunları, özlemleri, korkuları, istekleri, kişilik özellikleri vs. hakkında tanımlamalar yapmak mümkündür. Çocuğun ileriki yaşamını önemli derecede etkileyecek, özel eğitim ve klinik destek almasını gerektirecek bir takım doğuştan gelen kişilik farklılıkları ve davranış bozuklukları çocuğun oyun ortamındaki tepkileri gözlemlenerek teşhis edilebilir. Hiperaktif ve atak çocuklar buna örnek gösterilebilir.

Şekil 2.7 : Çocuğun Algısı ve Yaratıcılığı [Url - 11].

Çocuk için oyun, hayatın bizzat kendisi, merkezidir; oyun sayesinde öğrenirler, arkadaş edinirler ve yaratıcılıkları oyun sayesinde gelişir. (Senda, 1992). Çocuk kendi oyununu kendisi kurmak ister.Çocuklar oyun konusunda doğal bir yeteneğe

sahiptir. Çevrelerinde karşılaştıkları herhangi bir obje kolaylıkla bir oyun aracına, içerisinde bulunduğu mekan da oyun alanına dönüşebilir. Ancak bu durum biz yetişkinleri ve tasarımcıları çocuk oyun alanları konusunda duyarsız kalmaya değil, aksine bu denli yaratıcılık potansiyeline sahip çocuklarımızın enerjisini pozitif doğrultuya çevirmede sorumluluk almaya teşvik etmelidir. Tasarımcı ve ebeveyn kimliğimizle çocuklarımız için güvenli, üzerinde düşünülmüş ve planlı bir biçimde tasarlanmış oyun alanları meydana getirmek görevimizdir. Çocuklar için tasarlanan oyun alanları, onların dikkat ve yeteneklerini belli bir noktaya yoğunlaştırmaya, ve sistemli bir biçimde gelişmelerini sağlamaya yöneltmelidir.

Çocuk oyunları, saldırganlık eğilimlerinin ve enerji birikiminin zararsız bir şekilde kullanım ve yönlendirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Alan oyunları denilen kategoride çocuklar atlayıp-zıplayarak veya oyun araçları vasıtasıyla bir takım beceriler de geliştirirler. Zihin-kas koordinasyonu, algılama ve tepki verme hızı, kendini yaşatlarıyla mukayese edebilme ve değerlendirme, oyun yoluyla mümkün olabilmektedir. Grup halinde oynanan alan oyunlarının sosyal gelişim ve uyum açısından da çocuklara önemli katkıları vardır. Oyunlar içerisinde farklı sosyal roller denenir, roller hakkında yeni bilgiler öğrenilir, kurallar konulur ve uymayanlara yaptırımlar uygulanır. Sosyal etkileşim, duyguların paylaşımı, olumlu veya olumsuz yaşantıların ifade edilebilmesi oyun ortamlarında sıkça görülür.

Oyun mekanı ve oyun seçenekleri üzerine düşünürken, bütünüyle oyun kavramını aktif bir süreç dahilinde düşünmek gerekir (Allen of Hurtwood,1968). Harris (1996), oyunu öğrenmenin kendisi olarak tanımlar; bazen yetişkin bakış açısıyla gereksiz ve anlamsızmış gibi gözükse de, çocuk psikolojisi üzerine çalışan uzmanlar tarafından çocuk gelişiminin değişmez bir gereği olarak kabul görmüştür. Bu kabulle, öğrenmenin sayısız yolu olduğunu söyleyebiliriz. Oyun, çocukların yeteneklerini deney, keşfetme ve uygulama ile açığa çıkarmalarını sağlar. Oyun oynamayı desteklemek, oyun mekanlarını geliştirmek çocuğun öğrenmesini olumlu biçimde etkiler ve yaratıcılığını kullanmaya yöneltir.

Şekil 2.8 : Oyun ve Çocuk İlişkisi [Url – 11].

2.4.1. Oyun teorisi

Froebel, Dewey, Montessori, Piaget, Elkind ve Smilansky, çocuğun gelişiminde oyunun üzerinde durmuşlar ve sağlıklı büyüme ve gelişmenin çocuğun sosyal-duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimini içerdiğini savunmuşlardır (Thompson ve diğ., 1997). Çocuk için oyun ve öğrenme, oyun ve iş, ya da düş ve gerçek arasında kesin bir çizgi bulunmamaktadır. İşlem öncesi çocuk; kuralları, rolleri, sosyal imkanları keşfetmek için oyun mekanına gereksinim duyar (Strom, 1980; Moore ve diğ., 1994).

İşlem öncesi çocuk, kendisine hayat boyu rehberlik edecek, bilgi, beceri, düşünme biçimi, vb. yetkinlikleri oyun oynarken kendiliğinden öğrenir. Kişiliği daha belirgin biçimde ortaya çıkar ve gelişir, yetenekleri gözlemnebilir hale gelir, ve daha doğru yönlendirilir.

Günümüzde çocuk gelişimi ve psikolojisi üzerine yapılan çalışmalar oyun oynamanın çocuğun gelişiminde ve karakterinin şekillenmesinde önemli etkisi olduğunu bu bağlamda oyun oynamanın önemle ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Oyun, çocuğun dünyaya adapte olmasında önemli bir araçtır. Froebel “ oyun, insan gelişiminin çocukluktaki en yüksek dışa vurumudur” der. Çocuğun toplum içindeki yaşayışı öğrenmesi çeşitli etkenlere bağlıdır: genetik miras,

ailenin sosyal ve fiziksel gemişı, eğitim olanakları, ebeveynleriyle ilişkisi ve oyun oynama olanakları gibi.

Oyun oynamak çocuklar için, sosyal, fiziksel ve kavramsal geleişim konusunda en iyi eğitim programıdır.Malzemeleri kullanarak, diğer çocuklarla iletişime geçerek çevrelerini kontrol etmeyi, rekabet ve eğlence duygusunu öğrenirler.Yapılan araştırmalar beyin fonksiyonları ile öğrenme arasındaki btnleişmenin ocuk gelişimi açısından çok önemli olduğunu ortaya koymaktadır.Oyun oynamak aynı zamanda çocukların dünya ile ilgili temel bilgileri edinmelerinin bir yoludur.Bu bilgiler daha sonra öğrenecekleri dil, sanat, sosyal bilimler, matematik ve fen ile ilgili tüm bilimlerin yolunu açar.

Açık alanlarda ocuk oyunları üzerine yapılan çalışmaların tarihi , 1800' lerin ortalarında İngiltere ve İskoçya' ya dayanır. Açık alanda oyun, ilk bakışta yalnızca fiziksel enerjiyi dışarı atmak için yararlı bir aktivite gibi gözükür. Bu bağlamda, geçmişten bu güne bakıldığında açık oyun alanlarında sadece, fiziksel aktivitelere imkan veren, sallanma, tırmanma, atlama oyuncakları bulunmaktadır. Son dönem çalışmalarındaki ortak nokta ise açık alan oyunlarının çocuğun bütüncül gelişiminde çok daha önemli bir role sahip olduğu yönündedir. Bell(1997),yaptığı gözlemlerde açık alanda ocuk oyunları üç temel başlıkta incelenmiştir; fiziksel, sosyal ve bilişsel oyun. Bütün bu farklı boyutlar eř zamanlı olarak gelişmektedir.

Çocuklar, farklı yaş aralıklarında, oyunlarını farklı biçimlerde oynarlar. 0-2 yaş rarsındaki oyunları işlevsel (functional); basit ve genelde birbirini tekrarlayan, yapılandırmacı (constructive); genelde işlevsel oyunları takip eder ve bu dönemde materyal kullanımı ön plana çıkar, yapmak, bozmak, yeniden birleiştirmek bu dönemi simgeler, yakın çevredeki farklı pek çok eşya bu oyunlarda rol alır. Sembolik (symbolic) oyunlar; çocuğun konuşmaya başlamasıyla, oyunun içerisine kelimeler ve resimleri dahil etmesiyle başlar. Rol yaptığı oyunlar (role play), yaratıcı ve bilişsel becerilerini geliştirdiği oyunlar olarak tanımlanır. Kurallı oyunlar (rule play) kendi kendilerine kural koyma ve bu kurallara uyma, sorumluluk alma becerilerini geliştirir. İşbirlikçi (co-operative) oyunlar ise çocukların birlikte ve paylaşarak, yardımlaşarak oynamalarına imkan verir (Parten, 1932).ocuklar yaşlarına ve kapasitelerine göre farklılıklar gösterir. 2-6 yaş arası çocuklar daha zayıf, küçük, daha az koordine olabilen yapıya sahiptir. Daha küçük adımlara ve emekleme mekanlarına, uygun boyutlarda kulplara ve parmaklıklara ihtiyaçları vardır.

Emekleme alanları, kolay ulaşılabilir alçak platformlar, rampalar, küçük masalar, kum-su oyunları, üç tekerlekli araçlar, farklı dokularda yollar, zıp zıplar ve alçak kaydıraklar bu gruptaki çocukların fiziksel gelişimi için ideal oyun araçlarıdır. Daha büyük yaştaki çocuklar için fiziksel açıdan gelişmek ve güçlenmek amacıyla yatayda ve düşeyde hareket barları, tırmanma üniteleri, halat ve zincir (tırmanma), yatay barlar, tahtarevalli, kaydıraklar, koşu ve top oynama alanları, imitasyon oyunları için yarı kapalı mekanlar (küçük evler gibi) uygun oyun araçlarıdır. Oyun alanları aynı zamanda farklı dokular ve zıt renklerin kullanımıyla duyarlı harekete geçirir. Küçük çocuklar için küçük rampa ve merdivenler dinamik dengenin geliştirilmesine yardımcı iken, okul çağındaki çocuklarda dinamik dengenin geliştirilmesi halat, zincir, köprü ve denge barlarıyla sağlanır.

İyi tasarlanmış ve doğru kullanılan oyun alanları çocuklar üzerinde pozitif duygusal gelişim yaratır. Oyun alanları küçük yaştaki çocukların yeni oyun metodları keşfetmeleri ve risk almaları yönünde geliştirir. Ebeveynler bir güvenlik problemi dışında direkt müdahale etmeden gözleyerek, denetleyerek çocukların duygusal gelişimine yardımcı olur. Küçük çocuklar için oyun alanları araçları manipüle etmek, çevreyi keşfetmek ve diğerleriyle iletişime geçmek konularında fırsatlar sunar. Oyun araçları tekli ve çoklu kullanımlara uygun olmalıdır. Tekli kullanımlara uygun araçlara hayvan formunda zıp zıplar, tekli salıncaklar, sosyal etkileşime olanak tanıyan araçlara ise çoklu zıp zıplar, kum havuzları ve kaydıraklar örnek verilebilir. Daha büyük yaş grubundaki çocuklar için ise salıncaklar, kaydıraklar, tırmanma üniteleri, tahtarevalli ve birden çok kişiyle oynanan oyun araçları sosyal gelişimi artırır.

Oyunlar arası geçiş ve çok fonksiyonluluk daha fazla hareket ve etkileşim için ortam yaratır. Aynı zamanda çocukların birlikte oyun alanlarının bakımını yapmasıyla da sosyal gelişim sağlanır.

Oyun alanları çocuklara problem çözme yeteneği, keşfetme, hayal gücünü geliştirme ve araçlarla oynayarak yeni oyunlar geliştirme yönünde fırsatlar sunar. Küçük yaştaki çocuklar için daha küçük boyutlarda ve daha güvenli kullanımlar sunan merdivenler, kaydıraklar, rampalar, kum havuzları, su çarkları çocukların entelektüel gelişiminde kullanılır. Okul çağındaki çocuklar için problem çözme kabiliyetlerini geliştirmeye yönelik daha ileri ve kompleks metodlar kullanılmalıdır (yatay barlar, esnek köprüler gibi.).

Çocuk psikologları ve doktorları dış mekandan yoksun kapalı alanlarda oyun oynamanın çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedirler. Bu nedenle Çocukları Şiddetten Koruma Ulusal Birliği (NSPCC) gibi kuruluşlar yerel yönetimlere çocukların güven içinde oynayabilecekleri, iyi tasarlanmış oyun alanları oluşturmaları çağrısında bulunmaktadır (Simanon, 2000).

Ayrıca Rubin ve Maioni (1975), sembolik rol deneyimlerinin, çocukların mantıklı düşünebilme becerilerini etkilediğini, oyunlarda kendilerine farklı roller seçen, farklı araçlarla öğrenen çocukların daha üstün sınıflandırma becerisi geliştirdiklerini savunmuştur. Çocukların dramatikoyun sırasında başka roller üstlenmesinin mantıksal düşünme için gereklidir (Weinstein, 1987). Yaratıcılık üzerine yapılan çalışmalar (Christie ve Johnsen, 1983), oyunların yaratıcılık üzerinde büyük etkisi olduğunu öne sürmektedirler.

Wallach ve Kogan' ın (1965), çalışmaları yaratıcılığın etkileyici tepkilerle değil, eldeki göreve oyun sever bir biçimde yaklaşarak kazanılacağını ortaya koymaktadır. Ayrıca birçok araştırmacı oyun ve problem çözme arasındaki ilişkiye de dikkat çekmektedirler (Smith ve Dutton, 1979). Bu bağlamda oyun çeşitliliğini ve kapsamını arttıran araçların oyun mekanları içinde bulunması önemlidir.

Jones ve Prescott (1978), tek bir kullanıma hizmet eden basit araç ve mekanlarla, parçalara ayrılabilen, birleştirilebilen elemanlara sahip, çocukların düşünmesine ve doğaçlama yapmalarına imkan veren daha karmaşık araçlar ve mekanlar arasındaki farka dikkat çekmiştir. Karmaşıklık ve çok yönlülük çocukların ilgisini çekmede, gelişimlerini desteklemede yardımcıdır.

Bilişsel gelişimi etkileyen, ne sadece fiziksel, ne de sadece sosyal çevredir; sosyal ve fiziksel ortamların birlikte çalışan tüm elemanlarıdır. Moore ve arkadaşları (1994), iyi düzenlenmiş bir açık oyun alanını, içerisinde daha küçük, kapalı, yarı kapalı mekanlar barındıran birçok açık alanın birleşimi olarak tanımlar. Birbirinden farklı fakat birleştirilebilen mekanlar çeşitli kullanımlara imkan verirken çocukların oyun alanlarını kendi inisiyatifleriyle yaratmalarına destek olur. Bu mekanlar da daha çok çocuk kaynaklı davranışları ve araştırmayı sağlamaktadır.

2.4.2. Çocuk gelişiminde açık oyun mekanlarının etkisi

Çocuklar duyu organları ile keşfetmeye başladıkları zaman, açık oyun mekanlarının çeşitli alternatifleriyle çocuklara duyularıyla keşfetme imkanı sunması beklenir. Ayres, (1979) çocukların deneyimledikleri kadar öğreneceklerini savunur. Açık alanlarda oyun keşif ve deneyimlerle meydana geldiğinden büyük bir önem taşır. Açık oyun mekanları çocuklara yaratıcılıklarını kullanarak kendi oyunlarını kendileri tasarlama imkanı verir. Ayrıca, doğayla ilişki kurmalarını, sosyalleşmelerini ve özgürce hareket etmelerini sağlar. Günümüzde, ülkemizde, özellikle büyük kentlerde artan rant, konut ihtiyacı, yoğun yapılaşma alanları ve yoğun trafik aksları çocukların kent içinde özgürce oynayacakları açık alanlar yaratılmasını güçleştiriyor. Ancak tüm dünyada olduğu gibi özellikle son dönemde bu konuda yapılan araştırmalar, çocuklar için kaliteli ve sağlıklı açık mekanlar tasarlanması için rehber niteliğindedir. Araştırmalar halen güncelliğini korumakta ve sürekli yeni çalışmalar eklenmektedir. Çocuklar için açık oyun mekanları tasarlamak; onların gözünden, onların ölçeğinden bakıldığında, onlar için şehirler, caddeler, yapılar, parklar tasarlamak gibidir. (Senda, 1992). Çocukla kent arasında köprü, kentle kuracağı ilk gerçek ilişki biçimi olan açık oyun mekanları çocuğa farklı bir bakış açısı katar, yeni deneyimler edinme şansı sunar.

Doğayla İlişki Kurma;

Farklı hava koşullarını, doğayı tanıma ve gözlemlmelerine ve mevsimsel döngüyü anlamalarına yardımcı olur.

Açık oyun mekanları, bir yandan kapalı oyun mekanlarına kıyasla pek çok farklı seçenekler sunarken, diğer yandan da doğayla içiçe olmaları sebebiyle çocukların toprak, su, taş, güneş gibi yoğun ihtiyaç duydukları materyallere erişimleri açısından da önemlidir.

Su ögesi, tüm insanlar için ve özellikle de çocuklar için adeta bir cazibe alanıdır. Taş ve kayalar ise eğer bir tehlike içermiyorsa (tırmanırken yerinden oynama, çocuğun kaldıracabileceği ve zarar verebileceği ağırlıkta olması) çocuklara oyun için harici bir ekipman olmaksızın yeterlidir. Çimen ve kum ögeleri her türlü top oyunu ve hareketli oyunda çocuklar için yumuşak bir zemin oluştururlar. Ağaçlar ve çalılar, tasarlanmış pek çok oyun mekanı için de doğal sınırlayıcılardır. Çocuğa güven hissi verirler (Bell, 1997). Ağaçlar ve çalılar, çeşitli oyun alternatifleri sunar.

Şekil 2.9 : Thurton Anaokulu Oyun Parkı, ABD [Url - 19].

Çocuklar için doğal bir güneş korunağı, veya oyun arası enerji toplayacakları bir meyve deposu gibidirler.

Şekil 2.10 : The Real Estate Park, Bat Yam, İsrail [Url – 20].

Sosyalleşme;

Çocukların çevreleriyle ve birbirleriyle etkileşime girmelerini sağlayan ortak, açık oyun alanları, onların sosyalleşmelerini ve bu sayede paylaşım, sorumluluk alma ve ilişkilerinde sorun çözme becerilerini kazanırlar. (Şekil 2.9)

Hareket Özgürlüğü;

Açık alanda oyun, çocuğa hareket özgürlüğü sunar, iç mekanlarda kullanamadığı fiziksel becerilerinin (atlama, koşma, zıplama, vb. gibi aktiviteler) gelişmesine yardımcıdır. (Theemes, 1999).Açık mekanda, oyun alanı genellikle geniştir, bu çocuğun çevresinin keşfinin daha uzun sürmesine, çocuk için daha eğlenceli olmasına yarar. Arazi şekli, diğer bir belirleyici unsurdur; doğal veya yapay eğimler, tepeler, çukurlar çocuk için oyun sırasında eşsiz değer taşımaktadır (Şekil 2.10).

Özetlemek gerekirse, bu bölümde “çocuk” tanımı yapılmış ve tüm gelişimsel aşamalarıyla beraber ele alınmıştır. Ardından çocuğun gelişiminde en fazla öncem taşıyan iki kavram olan “fiziksel çevre” ve “oyun” başlıkları ayrı ayrı incelenmiştir. Çocuğun temel ihtiyaçlarının ve gelişim sürecini, bu sürecin psikolojik boyutlarının doğru anlaşılması; oyun kavramının tanımlanması ve farklı boyutlarıyla ele alınması açık oyun mekanlarının tasarım kriterlerini doğrudan belirleyeceğinden büyük önem taşımaktadırlar.

Bu bağlamda, çocuğun gelişmesinde oyunun yukarıdaki bölümde anlatılan bütün etkileri, çocuk oyun mekanlarını da biz tasarımcılar için önemli ve doğru değerlendirilmesi, ciddiyle yaklaşılması gereken bir konu haline gelmektedir. Sosyal toplumun gereği olan ve tüm çocukların özgürce yararlanması ve içerisinde yaşayan birer birey haline gelmeleri beklenen kent içi açık oyun mekanların ulaşımından, içerisindeki her bir detayına ayrı ayrı, özenle düşünülmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, bir sonraki bölümde açık oyun mekanlarının tasarımıyla ilgili araştırmalar yapılarak, açık oyun mekanlarının tasarımını etkileyen önemli faktörler çerçevesinde bir değerlendirme yapılmıştır.

3. AÇIK OYUN MEKANLARI TASARIMI

Açık oyun mekanları, çocukların hem doğayla iç içe, hem yaşıtları ve arkadaşlarıyla birlikte sosyal bir ortamda bulunabildikleri, fiziksel enerjilerini boşaltmalarına yardımcı olurken, zihinsel olarak gelişimlerini destekleyen tüm toplumun özgürce kullanımına açık olması gereken kamusal alanlardır.

Açık oyun mekanları tasarımı, kullanıcısı olan çocuklar için gerekli fiziksel ve sosyal mekanı yaratmak adına özenli ve dikkatli bir alan araştırmasıyla başlamalıdır (Theemes, 1999).

AOM' nın çocuğun görsel, işitsel, dokunsal, dengesel, devinduyumsal, tat alma duyularına hitap edecek çeşitliliği sunması ve çocukların duyularıyla keşfederek öğrenmesine imkan vermesi beklenir. AOM tasarlanırken dikkate alınması gereken ilk unsur, o mekanın “çocuk” için var olmasıdır. Bu bağlamda işe çocuğun kendisini tanımakla başlamak gerekir. Çocuğun sosyal, fiziksel ve zihinsel gelişimsel ihtiyaçları, istekleri ve güvenliği göz önüne alınmalıdır.

Oyun parkının kurulacağı bölgenin boyutları park içerisinde bulundurulacak ekipmanın ve dolayısıyla bütünüyle parkın tasarımını değiştirir. Ekipman bir eksen etrafında ve birbirine bağlı modüller halinde düşünülürse sokak aralarında kalmış parseller bile park mekanı olarak dönüştürülebilir. Ancak sağlıklı bir ortam yaratmak adına kullanılacak oyun ekipmanının yanı sıra ortamın mümkün olduğunca doğal, doğayla iç içe olmasına özen gösterilmelidir (Senda, 1992).Kyttä' ya göre, (2003), AOM' nda tasarlanan sistem ana hatlarıyla iki elemandan meydana gelir;; oyun oynayacak mekan, sağlayabilirlikler (affordances).

3.1 Mekan (Place) Kavramı

Literatürde “mekan” kavramı bütünsel bir teoriyle açıklanmamıştır. Çevresel psikoloji ve mimarlık disiplinlerinde nesnel ve öznel algılanan çevrelerin keşiminde yer alır (Groat and Depres, 1991). Kavram, tasarımcılar, mimarlar, şehirciler, coğrafyacılar ve psikologlar tarafından irdelenmiştir. Farklı bakış açılarından, farklı

anımlansa da mekan kavramının bir çok araştırmacı tarafından kabul gören üç bileşeni mevcuttur: fiziksel görünüş (physical features and appearance), gözlemlenebilir aktiviteler ve fonksiyonlar (observable activities and functions), anlam ve semboller (meanings and symbols). En temel tanımı ile “mekan” insanın her tür aktivitede bulunabildiği ortamdır. Farklı ölçeklerde ve boyutlarda olabilir, duruma göre kapsamı değişebilir; bir konutun verandası, kentin tamamı gibi. Bir mekanı bir diğerinden ayıran, içerisinde barındırdığı duygusal ve kültürel faktörler, bireysel veya toplumsal değerler, ayrıntılardır (Childress, 1994). Mekan konusunda çalışan araştırmacılar, mekan kavramının yorumlamanın içerisinde algısal, bilişsel ve duyumsal soruları - yanıtları barındıran sürekli bir etkileşim halinde geliştiğini savunurlar (Groat, 1985).

3.2 Sağlayabilirlik (Affordance) Kavramı

Kavram, çevresel algı psikolojisinde en çok ilgi çeken yaklaşımlardan biridir. Sağlayabilirlik (affordance) kavramı belirli bir yerleşim bölgesinde çevreyle ilişkili, ve birey tarafından gözlemlerle saptanan nitelendiricilerin bütünüdür. (Chatterjee, 2006) İlk kullanan 1966’da yayımlanan *The Senses Considered as Perceptual Systems* kitabıyla Gibson olmuştur. Ardından Gibson kavramı 1979 ve 1986’ da yayımladığı *The Ecological Approach to Visual Perception* kitabıyla geliştirmiştir. Sağlayabilirlik (affordance) kavramı insan-çevre ilişkilerine dayalı ekolojik bir yaklaşımdır.

Çevresel tüm bileşenleri, sıradan fiziksel etmenler olarak değil, ekolojik açıdan anlamlı ve gerekli birer değer olarak tanımlar.

Gibson’ a göre (1979), algılamanın amacı çevredeki sağlanabilirlik (affordance) özelliğinin farkına varmak ve değerlendirmektir. Nesneler insan beyninde fonksiyonlarıyla birlikte kodlanırlar; örnek verecek olursak, tırmanma duvarı, atlama tahtası, koşu pisti gibi. (Kytta, 2003) Costall’ a göre (1995), sağlayabilirlikler nesnelerin, dilden bağımsız olarak gerçek anlamlarını ifade ederler; maddesel dünyayı, nesneleri ve tüm fiziksel çevreyi dünyaya geri çağırırlar.

Gibson, vücut proporsiyonu, el büyüklüğü, omuz genişliği gibi ölçülebilir ve algı aracı olarak kullandığımız fiziksel özelliklerimizi de sağlayabilirlik elemanları diye tanımlar. Yenidoğanlar çevrelerindeki yararlanabilirlik ve sağlayıcıları çok daha hızlı

tanımlarlar; örnek olarak bir bebek annesinin sesini kısa bir sürede diğer seslerden ayırabilir. Bu bağlamda bebeklerde sağlayıcıyı tanımlama yeteneği gelişimiyle doğru orantılı ve sistematik bir biçimde ilerler. Çocuğun yürümeye başladığında çevresel olarak yeni bir çok sağlayıcı ile tanışması gibi (Gibson ve Schmuckler, 1989).

Sağlayabilirlik kavramı, çevreyle direk girilen etkileşimle algılanır, bununla birlikte öğrenmenin dolaylı yolları da mevcuttur (Gibson ve Spelke, 1983). Vygotsky (1978) her ne kadar sağlayabilirlik teorisini reddetse de, nesnelerin ya da fiziksel gerçekliğin, çocuğa ne yapması gerektiğini söylediğini savunur.

Gibson' a göre ise öğrenme tamamen algısalıdır. Algılayan ve algılanan fiziksel çevre arasındaki ilişkinin ortasında yer alır. Örnekle açıklamak gerekirse, bir AOM' nda hazırlanan sağlayıcılar, her çocuk için farklı özellikler taşıırken, farklı pozisyonlarda aynı bireye dahi farklı alternatifler sunabilir. Varlığı potansiyeldir, onu değerlendirmek bireyin kendisine bırakılır. Bireyler çevrelerini kendi sağlayıcı yelpazelerinden algılar, kendi ufukları ile genişletir diyebiliriz. Çocuklar, yaşlarıyla, fiziksel ve zihinsel beceriyle çevrelerini algılar ve harekete geçerler (Kytta, 2003). Sağlayıcı fırsatların, kapasitelerini zorlaması ve yeni aktivite imkanları sunması çocuklarda yoğun olarak gözlenebilen bir tercihtir. Her ne kadar sağlayıcılık kavramı kişiden kişiye göre değişkenlik gösterse bile, genele bakıldığında kavram en temel haliyle herkese eşit mesafededir ve herkes için aynı potansiyeli taşır. Önemli bir diğer nokta sağlayıcılık kavramının topluma ne kadar sunulduğuyla ilgilidir, standart bir yaklaşımla, tüm çocukların aynı imkanlardan, potansiyellerden yararlanma hakkını sağlamak, sosyal bir toplumun öncül şartıdır (Gibson, 1979). Heft (1989), sağlayıcı faktörlerin bir amaca yönelik düşünülmesi gerektiğini savunur. Ayrıca sağlayıcı faktörleri değerlendiren kesimin kapasiteleri ve kabiliyetleri üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bu bağlamda çevresel sağlayıcıların ve bireyin fiziksel kabiliyetlerinin birlikte düşünülerek AOM' na yansıtılması gerektiğini savunur. Vygotsky (1986), çalışmalarında ve gözlemlerinde, oyuncak bir ayının, 1,5 yaşlarında bir çocuk için her hangi bir anlam ifade edebildiğini, farklı amaçlarla kullanılabildiğini ortaya koymuştur. bu bağlamda, öğrenilen bilginin, sağlayıcılık seçeneklerini kısıtladığı düşünülebilmektedir.

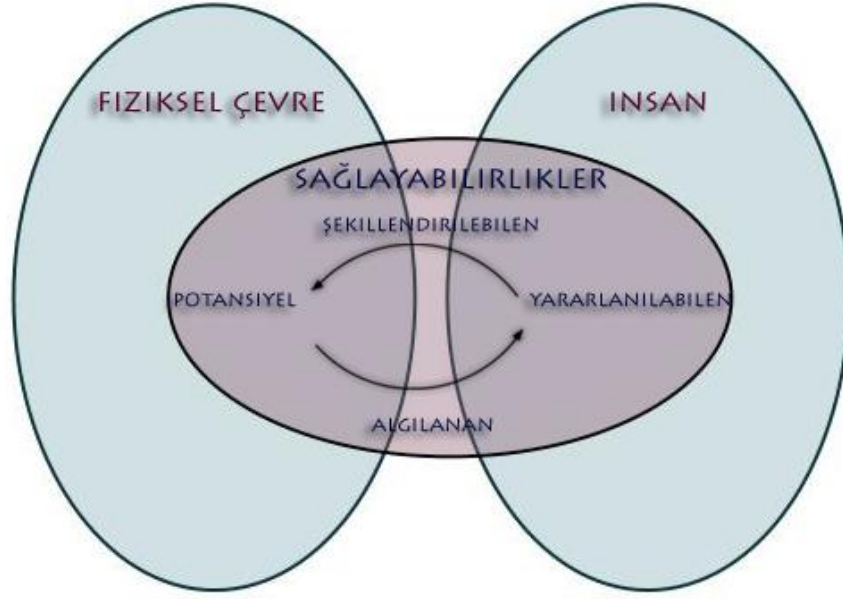
Aktivitenin Bütünü Oluşturan Sağlayabilirlikler

Gibson' a göre (1979), sağlayıcılar, hareket ve aktivite ile algılanan ve bireyin fiziksel sağlayıcılarıyla destekleyip yararlanabildiği bir bütündür. Bu bağlamda, "sağlayıcılık" kavramını iç içe geçmiş sekansiyel bir kurgusu olan bütünsel bir sistem olarak tanımlayabiliriz (Bærentse ve Trettvik, 2002). Hareket ve aktiviteler bütünü sağlayıcılığı açığa çıkarırdığı gibi, birbirini takip eden farklı sağlayıcıların da algılanmasına destek verir. Bu biçimde bir sağlayıcı diğerini izler ve her aktivite yeni bir sağlayıcının algısına yarar. Bir örnekle anlatacak olursak, açık oyun mekanlarında çocuk önce merdiveni kullanma imkanını algılar ve tırmanır; yukarıda kayma platformu görür ve onu farklı pozisyonlar deneyerek kullanmayı keşfeder, aşağı kum havuzuna iner ve yine farklı arkadaşlar orada kum ile oynama fırsatını yakalar (Gaver, 1991). Bütün bu akış her ne kadar tasarımcının kurgusuyla belirlense de, kullanıcının hayal gücü ve seçenekler arasından tercihleriyle zenginleştirip, geliştireceği bir sistemdir.

Sağlayabilirlik Kavramının Farklı Katmanları

Sağlayıcılık ya da sağlayabilirlik kavram olarak içerisinde potansiyelleri barındırır. Belki tüm katmanların sahip olduğu ortak özellik potansiyel olmalarıdır. Ancak çevremizde var olan bu potansiyellerin pek çoğu ilk bakışta algılanabilir değildir. Bir de hayata geçirilen sağlayıcılar vardır ki onlar genelde sistematik olarak tasarlanmış olanlardır. Bu hayata geçirilen sağlayıcılar da; algılanabilen, yararlanılabilen ve şekillendirilebilen diye derecelendirilerek çevresel bir değer olarak kabul görmüştür. (Greeno, 1994) Bu biçimde potansiyel, algılanabilen, yararlanılabilen ve şekillendirilebilen sağlayıcılar bir sistem oluştururlar. Şekil 3.1' de oluşturulmuş şemada insan ve çevre arasındaki sağlayıcılık ilişkisi insan ve çevreyi birbirinden bağımsız düşünerek hazırlanmıştır. Bu anlatım çevreyi ve insanı birbirinden bağımsız tanımlayan dualistik bir yaklaşım vardır.

Şekil 3.2' deki şemada ise Gibson' un yaklaşımı ile daha bütüncül ve çevrenin insan ve sağlayıcıları kapsadığı bir sistem vardır ki, dualistik bir yaklaşım yerine insanı çevrenin bir elemanı olarak ele alır.

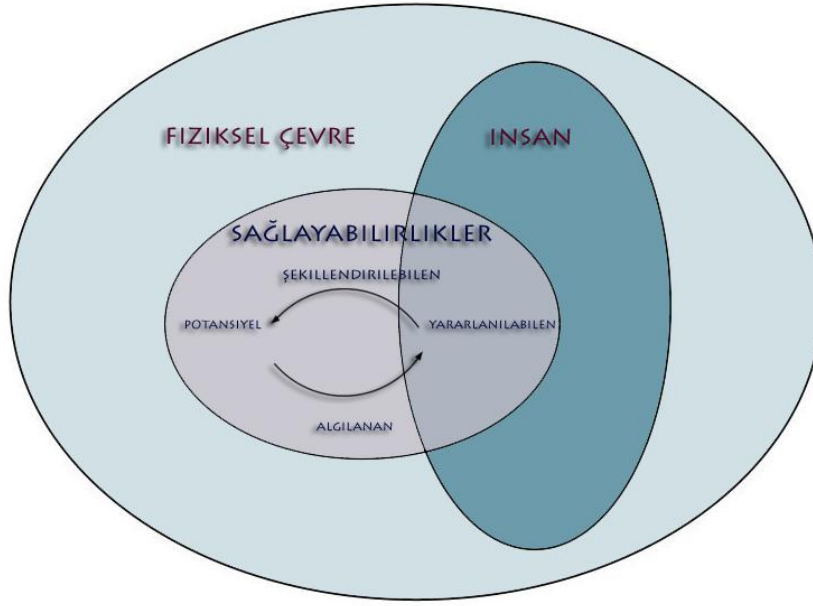
Şekil 3.1:Sağlayabilirlik (Affordance) Şeması (Kytta, 2003).

Gibson sağlayıcıları pozitif ve negatif (fırsatlar ve tehlikeler) olarak da ayırmıştır.(1979/1986, s.137) Negatif sağlayıcılar pozitif olanlar kadar çalışma konusu olamamıştır, fakat negatif sağlayıcıların da sistemli bir biçimde değerlendirilerek yararlanılabilir, şekillendirilebilir hale gelmeleri mümkündür. İçerisinde seçenek olmayan bir durum, pozitif ya da negatif her hangi bir sağlayıcı olamaz(Miller, 1998). Pozitif bir sağlayıcı hayata geçirilebilme ya da geçirilmeme seçeneğini, negatif bir sağlayıcı mücadele edebilme ya da önleyebilme seçeneklerini sunmalıdır. Böylelikle her türlü negatif sağlayıcı birer tehlike olmaktan çıkar. Çünkü içerisinde küçük zorlayıcılar ve tehlikeler barındıran bir sistem kontrollü olduğu sürece çocuklar için çekicidir. (Hart, 1979; Jambor, 1986)

Sağlayabilirlik Kavramının Kullanılabilirlik Dereceleri

Sağlayıcılar, içeriklerine göre bir taraftan potansiyel, algılanabilen, yararlanılabilen, şekillendirilebilen, diğer taraftan pozitif ve negatif olarak sınıflandırılırken, kullanılabilirliklerine göre de derecelendirilmiştir. Gibson bu konuda özellikle bir görüş belirtmemiş olsa da, O' na göre sağlayıcılar ya vardır ya da yoktur.

Sağlayıcıların kullanılabilirliğine göre derecelendirilebileceğini düşünmez. Oysa Warren (1995), bir sağlayıcının kullanıcıya göre revize edilebileceğini savunur. Örnek verecek olursak, yaptığı araştırmayla pek çok farklı boyda bireyi gözlemleyerek optimum merdiven rıht yüksekliğini hesaplaması gibi.

Şekil 3.2:SağlayabilirlikŞeması; insan çevre birlikte, (Kytta, 2003).

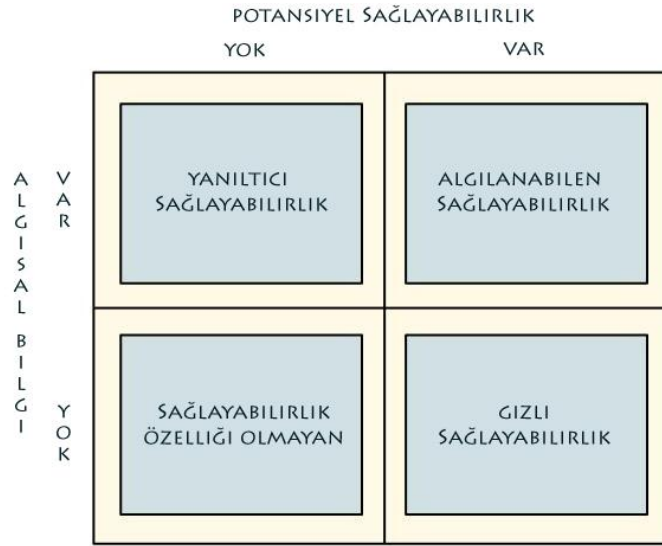
Bu bağlamda sağlayıcılık kavramını derecelendirmek, belki en çok biz tasarımcıların işini kolaylaştıracaktır. Bir masanın daha kullanışlı, bir binanın depreme daha dayanıklı hale getirilmesi gibi.

Ayrıca, Gibson (1977), “ Koffka objelerin ne olduklarını bize kendilerinin anlatacağını öğretti, fakat objeler bazen yalan söyler.” der. Tasarımda bazen sağlayıcı gibi görünen bir etken gerçekte var olmayabilir. Örnek olarak dışarıdan çok algılanamayan çerçevesiz bir cam kapıyı verebiliriz. Burada var olan bir sağlayıcının algılanması sonucunda ortaya çıkacak negatif bir sağlayıcıdan bahsetmek mümkündür. Gibson’ a göre (1977), yanlış algılanan sağlayıcıları ikiye ayırmak da mümkündür; ya bilgi eksikliğinden kaynaklanırlar ya da bilginin algılanmasındaki eksiklikten dolayı meydana gelirler.Tasarımcılar, sağlayıcıları, algılanan bilgidan ayırarak analiz ederler.Eğer ortada algılamayı engelleyecek bir durum var ise bu sağlayıcının niteliğini düşürmez. Bu bağlamda algısal eksikliği ortadan kaldırmak önemlidir. (McGrenere ve Ho, 2000) Norman (1998, s.123), gerçek sağlayıcın algılanan sağlayıcıdan ayrı düşünülmesi gerektiğini belirtir. Tasarımın her ikisini de içerdiğini ancak algılanan sağlayıcının “kullanışlılığı” belirlediğini savunur.

Şekil 3.3’ te Gaver’ in (1991) algılanan, gizli ve yanıltıcı sağlayıcıları ve sağlayıcılık özelliğinde olmayan verileri ayırma sistemi görülmektedir. McGrenere ve Ho (2000), hem kullanışlılığı belirleyen faktörlerin, hem de hayata geçirilebilirlik derecesinin “sağlayıcılık” konusu içerisinde incelenmesi gerektiğini savunurlar.

Açık Oyun Mekanlarında Sağlayabilirlik Çeşitleri

Bu bölümde sağlayıcılık kavramı içerisinde pozitif sağlayıcılar üzerinedurulacaktır.Heft (1988), yaptığı gözlem ve deneylerde çocukların açıkalanlardaki davranışlarıyla ilgili çalışmalar yürütmüştür. Kytta' nın (2002) bu çalışmalardan yola çıkarak yaptığı tablo “sağlayıcıların çeşitliliği” üzerine bir veridir. (Çizelge 3.1)Reed (1993, 1996), kavrama sosyal bir boyut kazandırmış ve serbest hareket alanları (fields of free action - FFA) ve geliştirilmiş hareket alanlarını (fields of promoted action-FPA) birbirinden ayırmıştır. Sağlayabilirlik (affordance),kamusal yaptırımve uygulamalar tarafından yararlanılabilir ve şekillendirilebilir hale getirildiği ölçüde gelişebilir.

Şekil 3.3:W.Gaver'in (1991) sağlayabilirlik (affordance) tablosu.

Bununla birlikte Kytta (2003), araştırmaları sonucunda toplumsal ve kültürel bağlamın sağlayabilirlik (affordance) üzerinde sınırlayıcı bir etkisi olduğunu vurgular ve bu nitelikteki bölgeleri kısıtlayıcı hareket alanları (fields of constrainedaction - FCA) diye tanımlar. Gibson ve Pick (2000), çocuklarda algısal gelişimin karşılıklı ilişkili bir döngüsü olduğunu vurgulamaktadır. Eylem algı için altık oluşturur ve oluşan algı bir sonraki eylemin gerektirdiği bilgiye katılır. Bu döngü çocuk - fiziksel çevre ilişkisindeki işlemsel / dialektik perspektifin savunusudur. (Werner & Altman, 1998). Heft (1988), yaptığı araştırmalarla, çocukların çevresel deneyimlerini açıklamaya ve sınıflandırmaya çalışan ilk araştırmacıdır. Temel aldığı kaynaklar çocukların dış çevreyle ilişkisini inceler; Barker & Wright, 1951; Roger Hart, 1979; Robin Moore, 1986. Bu sınıflandırmaya

Kytta, (1995, 2002), bu sınıflandırmaya sağlayabilirlik (affordance) unsuru olan sosyal etkileşim boyutunu eklemiş ve sağlayabilirlik kavramını tanımlayabilmek ve derecelendirebilmek adına bir ölçeğe indirgemıştır. Bununla birlikte belirli bir bölgede yapılan pilot bir çalışmada kaydedilen sağlayabilirlik unsurlarının sürekli olup olmadığı da ayrı bir parametre olarak göz önünde bulundurulmalıdır. (Chatterjee & Sullivan, 2005) Yapılan tüm bu araştırmalar, çocukla ilgili çevresel açık alan tasarımına ışık tutacak veri ve bilgi birikimi sağlamaktadır.

3.3 Açık Oyun Mekanları Planlama Kriterleri

Bugüne kadar çocukların açık oyun mekanları için yeterli nitelikte araştırma yapılmamış, bu alanlarda kullanılması gereken ekipman ve planlama sürecine ilişkin yeterli bir tanımlama yapılmamıştır. Oysa çocukların en temel iki ihtiyacı olan açık hava ve oyun, pek çok parametre (topoğrafya, muhit, hava koşulları, kullanıcı yoğunluğu ve yaş aralığı vb.) göz önüne alınarak sağlanmalıdır. AOM'nın doğru planlaması, kullanım rahatlığı ve kalitesi bakımından çok önemlidir (Senda, 1992). İyi bir AOM, çocuklara rahatça oyun oynayabilecekleri ve kısıtlanmayacakları ortamlar sunmalıdır.

Bu bağlamda son dönemde kent mekanının aşırı yoğunlaşmasıyla ve çocukların kapalı mekanlar - araçlar içerisine sıkışan hayatlarını dış mekanlara açmak adına yapılan çalışmalarda kabul gören başlıca faktörler aşağıda sıralanmıştır;

Çocuk oyun alanlarının niteliksel ve niceliksel olarak kent halkının beklentilerini karşılayabilmesi, birtakım çağdaş tasarım kriterlerine uygun olmasını gerektirir.

AOM'nda kullanılan seçilen mekanın kendisi, kullanılan ekipmanlar, güvenlik unsurları, fonksiyon çeşitliliği, yaşlara göre yapılacak gruplandırma ve sunulan sosyal iletişim sağlabilirlikleri bütünüyle ele alınmalı ve sistematik bir biçimde uygulanmalıdır. Bütün bu kriterler, çocuk oyunlarını başlatıcı özelliğe sahip olmalıdır. Oyunları katalize edebilmeli, ve çeşitlilik sunabilmelidir.

Çizelge 3.1 : Sağlayabilirlikler Tablosu (Kytta, 2002).

Sağlayabilirlikleri Destekleyen Çevresel Koşullar	Sağlayabilirlikler
Düz ve Kısmen Yumuşak Zeminler	*bisiklet sürme *koşu *atlama-sıçrama *tenis, futbol, basketbol gibi oyunlar oynama *emekleme
Hafif Eğimli Yumuşak Yüzeyler	*kaykay yapma *kızakla kayma *yuvarlanma
Sökülebilen, Demontable Elemanlar	*fırlatma *yeni elemanlar inşa etme *kazma
Sabit Elemanlar	*atlama *altından-arasından geçme
Mesnetle Bağlı Elemanlar	*sallanma *asılı kalma
Tırmanılabilir Elemanlar	*tırmanma *seyir noktaları oluşturma *gizli mekanlar oluşturma
Örtüler	*saklanma *hava koşullarından korunma *gürültüden korunma
Şekil verilebilen Elemanlar (kum, kar vb.)	*kalıplarla şekiller yapma *kardan adam yapma
Su Elemanı	*yüzme *balık tutma *suyla oyunlar oynama
Sosyalleşmeyi Destekleyen Her Türlü Çevresel Donatılar	*temsiller (evcilik, doktorculuk vb.) *kurallı oyunlar oynama *yetişkinleri taklit etme *arkadaş edinme

Yaratıcı fikirler kullanılmalı, çocuklara da oynarken yaratıcılıklarını kullanma özgürlüğü verilmelidir. Tasarım çocuk odaklı düşünülmeli, çocukların ihtiyaçları göz önünde tutulmalıdır.

Tasarım kriterlerini genel itibariyle altı grupta sınıflandırmak mümkündür. Bu gruplar; yerleşim, kullanılan malzeme ve donatılar, güvenlik, fonksiyon, yaş gruplaması ve sosyal iletişim konularıyla ilişkilidir.

3.3.1. Yerleşim

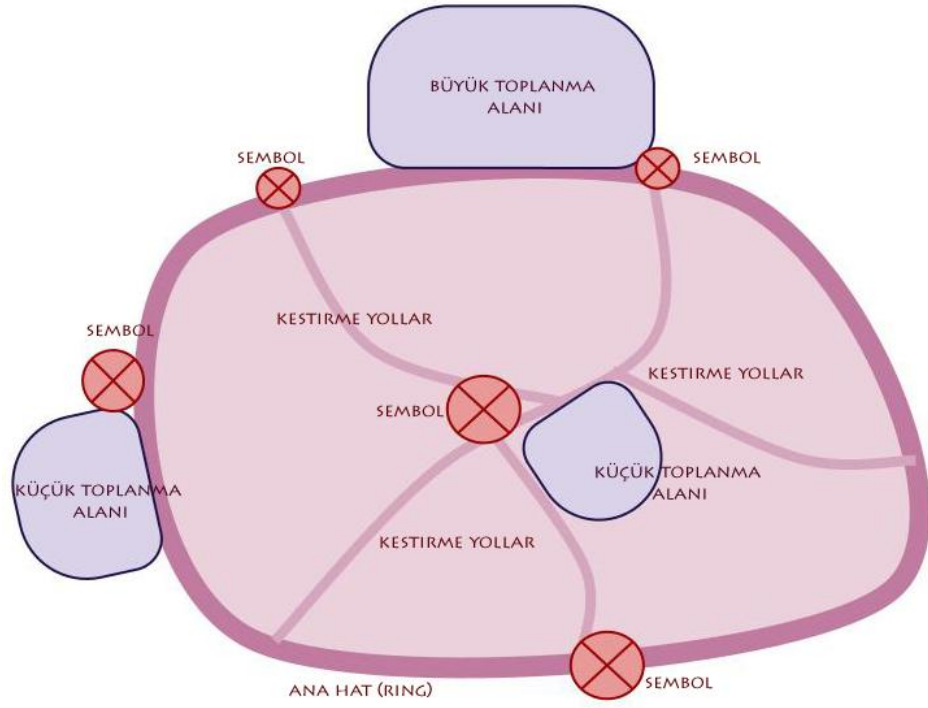
AOM' nda dolaşımı ve kullanımı kolaylaştırmak, güvenli kılmak adına Senda, (1992) şematik bir model önermiştir. Bu modele göre;

Tüm alanı kapsayan ve çevreleyen genel bir ulaşım hattı bulunmalıdır. Bu çerçeve içerisinde çocukların güvenli dolaşımı organize edilmelidir. Sınırlandırılmış bölge sembolik bir veya bir kaç nirengi noktasına sahip olmalıdır. Çocukların yönlerini ve konumlarını rahatlıkla akıllarında tutabilmeleri sağlanmalıdır. Alan çocuklar ve ebeveynler için küçük - büyük toplanma - dinlenme alanları içermelidir. Kestirme ve patika yollar düşünülmelidir. İki nokta arasında ulaşım birden fazla alternatife imkan tanımalıdır. (Şekil 3.4)

AOM içerisinde karmaşıklığa yer vermemeli ve mümkün olduğunca sade bir biçimde kurgulanmalıdır. Çok fazla karmaşık alanlar çocukların dikkatini dağıtır ve ortama olan ilgilerini azaltır. AOM' nin konumu ebeveynlere, kolay gözleyebilme ve gerektiğinde çocuklarına müdahale edebilme imkanı vermelidir.

Oyun mekanı tasarlanırken alan seçimi önemlidir. Alan seçiminde oyun mekanının şehrin gürültülü trafiğinden mümkün olduğunca uzağında kalması, çocukların güvenli bir biçimde ulaşımına imkan vermesi beklenir. Kent içerisinde, mümkün olduğunca trafik bağlantılarından uzakta, doğal çevre içerisinde ve oksijen bakımından zengin bir bölgede konumlanmalıdır.

Bölgelere (zonlama) ayırarak farklı aktivite alanları meydana getirmek ve aktif oyun alanlarını, nispeten sessiz oyun alanlarından uzak lokasyonlara koymak gerekir. Bu yaklaşımla tasarımcı, bölgeler arası sınırlandırmayla, oyun düzenini kurgulayabilmektedir (Theemes, 1999). Bölgeleme, kendi oyunlarını kurgulayacak olan çocuklara bir rehber niteliğinde kalmalı, ana fikirler verici özelliğe sahip olmalıdır. (Şekil 3.4 ve Şekil 3.5)

Şekil 3.4:Sirküler Oyun Sistemi Şemas (Senda, 1992, s. 20).

Şekil 3.5:Schulberg Parkı Planı, Wiesbaden, Almanya [Url - 19].

Şekil 3.6:Schulberg Parkı, Wiesbaden, Almanya [Url - 19].

3.3.2. Malzeme ve donatı kullanımı

AOM’ nda kullanılan ekipmanın mümkün olduğunca doğal ve sürdürülebilir malzemelerden yapılmasına dikkat edilmelidir. (Şekil 3.6 ve Şekil 3.7) Doğal materyalleri (ağaç, toprak, su, vb.) mümkün olduğunca işlevsel kullanarak, oyun mekanının bütününe yayılmalıdır. Tasarım, doğal çevreyi maksimumda koruyan bir bilinçle yapılmalıdır, halihazırda orada bulunan ağaç ve çalılar işlevlendirilmeye ve saklanmaya çalışılmalıdır.

Bununla birlikte, biriyle ilişki içerisindeki yapay ve doğal materyalleri birlikte kullanmak (kum havuzu ve kum oyuncakları, vb.) mekanı zenginleştirir. (Şekil 3.8)

Çocuk oyun alanlarında güvenlik, konfor ve bakım kolaylığı gözönüne alınarak zeminde malzeme seçimi dikkatle yapılmalıdır.

Oyun alanlarındaki zeminlerde darbeyi azaltıcı malzeme olarak toprak, kum, kauçuk gibi malzemeler kullanılabilir. Fiziksel engelli çocukların kullanımına yönelik olarak da zeminde ahşap fiber, plastik esaslı döşeme gibi malzemeler kullanılır. Zeminde farklı renk ve dokudaki malzemeler de engelli çocukların kullanımına uygun olacaktır.

Oyun elemanlarında kullanılacak malzemeler bütün iklim ve atmosfer şartlarına dayanıklı olmalı, malzemelerin yapısal bütünlüğü bir sonraki bakıma kadar bozulmayacak şekilde seçilmeli ve malzemeler zamanla ve birikimle çevreye zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda çocuk oyun elemanlarında kullanılan malzemeler genel olarak plastik, geri dönüşümlü yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE), ahşap, kauçuk, galvanize çelik, laminat (HPL) tır. Oyun araçları tasarımında

malzemenin çevresel, ekonomik ve güvenlik kriterleri gözönüne alınarak kullanımı çocuk oyun alanlarında en rasyonel çözümü getirecektir.

Çocuk oyun alanlarında kullanılan donatı ve zemin malzemesinin periyodik olarak bakımı, güvenliği tehdit edici risklerin en aza indirilmesini, oyun alanı kullanımının sürekliliğini sağlar. Bakımsız ve kontrolsüz bırakılan çocuk oyun alanları terkedilmişlik ve korku hissi uyandırdığından vandalizme açık mekanlardır. Bakım, mekana, oyun elemanlarına ve donatı birimlerine karşı vandalizmi engellemede önemli bir tasarım kriteridir.

3.3.3. Güvenlik ve sosyal kontrol

AOM’nda tasarımın en önemli faktörlerinden biri de güvenlidir. Günümüzde genel ve haklı inanış çocukların evin dışında güvende olamayacağı yönündedir. Bu bağlamda iç mekan aktivitelerine ağırlık verilerek çocukların oyun ihtiyaçlarını kapalı ortamlarda karşılamak amaçlanmıştır.

Ancak güvenlik önlemlerini alırken, çocukların oyun alanlarını daraltıp hareketlerini kısıtlamak yerine, iyi düşünülmüş detaylarla kazaları ve çocuğun zarar görme riskini minimuma indirmek gerekir.

Şekil 3.7:Doğal Malzemenin Oyun alanına dönüştürülmesi [Url - 9].

Şekil 3.8:Açık Oyun Mekanları Zemin Malzemeleri [Url - 9].

Bu anlamda tamamen izole edilmiş ve en ufak tehlike barındırmayan bir oyun alanı, çocuğu hem fiziksel hem zihinsel olarak tatmin etmeyeceğı gibi, dış dünyaya alıştırmada da yetersiz kalacaktır. Richter, (1995) oyun mekanlarında mümkün olan maksimum düzeyde fayda ve eğlence sağlanması gerekirken, güvenlik düzeyinin tehlike yaratmayacak asgari düzeyde tutulması gerektiğini savunur. Ebeveynler, yetkililer ve tasarımcılar çocuk gelişimi ve çocuk ihtiyaçları hakkında tekrardan düşünmelidir; onlara küçük maceralar yaşayarak öğrenebilme fırsatını tanımalıyız. (Senda, 1992)

Oyun alanlarında meydana gelen kazaların %60 'ının düşme sonucu oluştuğı belirtilmektedir (CPSC-Consumer Product Safety Comission-1990). %40'ı ise hareket halindeki bir elemana veya başka bir çocuğa çarpma ile keskin köşelerin, çıkıntılı metal aksam ve bağlantı noktalarının yaralamaları ile oluşmaktadır. Bu tip kazaların oluşmasında en temel etmenler;

Oyun elemanlarının olması gerektiğinden yüksek olması ya da oyun alanlarının yaş gruplarına göre dizayn edilmemesi, oyun elemanlarının altındaki zeminin uygun olmaması, zeminde takılıp düşmeye yol açabilecek engellerin bulunması, oyun elemanlarının kırık, bakımsız olması ve yaralanmaya neden olan keskin kenarlar, sert köşeler, uygunsuz vida ve civataların yarattığı tehlikeler ve oyun alanlarında bakım, gözetim ve denetim eksikliğidir.

Bakımsız ve kontrolsüz bırakılan çocuk oyun alanları terkedilmişlik ve korku hissi yaratarak vandalizme açık mekanlar oluşturacaktır. Oyun alanlarının düzenli olarak belli periyodlarla bakımı ve kontrolü alanın doğru kullanılmasını ve güvenli mekanlar sunmasını sağlayacaktır.

3.3.3. Fonksiyon

Çocuk oyun alanları tüm çocuklar için kolay erişilebilir olmalı ve farklı oyun fırsatları sunmalıdır.

Çocuk oyun alanlarında fiziksel engelli çocukların rehabilitasyonuna yardımcı aktiviteler yer almalıdır. Engelli çocukların kullanımına ve diğer çocuklarla etkileşimine yönelik fırsatlar olmalıdır. Oyun alanları tekerlekli sandalye kullanımına uygun malzemeler (ahşap fiber, plastik esaslı döşeme vb.) kullanılarak oluşturulmalıdır. Geniş platformlar ve yürüme yolları tekerlekli sandalye kullanımına elverişlidir.

Farklı doku ve renk kullanımı görme özürlü çocukların kullanımına uygun olacaktır. Oyun alanında aktif ve pasif oyunlar arasında denge kurulmalıdır. Oyun çeşitliliğinin sunulması çocukların ilgi ve beklentilerinin tespit edilmesinde etkin bir yöntemdir.

Oyunlar; fiziksel, yapısal, sosyal, imitasyon oyunları olarak sınıflandırılabilir. Fiziksel oyunlar daha çok harekete dayalı koşmak, atlamak, zıplamak vb. aktiviteleri içerir. Yapısal oyunlar çocukların çevrelerinde bulunan nesnelerle yaratıcılıklarını kullanarak yeni obje ya da oyunlar yaratmayı amaçlar. Çocukların yaratıcılıklarının gelişmesini, çevrelerini deneyimlemesini sağlar. Kumla oynamak, legolarla oynamak, duvarlara serbest çizim yapmak gibi aktivitelerdir. Sosyal oyunlar fiziksel ve ruhsal iletişim sağlamaya yönelik oyunlardır. Takım oyunları bunlara dahil edilebilir. Takım halinde oynanan top oyunları, kovalamaca vb. karşılıklı alışveriş, işbirliği ve paylaşma kavramlarını öğrenmesini sağlar. İmitasyon oyunları, çocukların soyut düşünceler oluşturmalarını, farklı roller denemelerini sağlayan oyunlardır (Şekil 3.9). Farklı meslek gruplarını çeşitli rollerle canlandırırlar. Yeni hikayeler oluşturarak hayal güçlerini geliştirirler. (Evcilik, korsancılık, hırsız-polis oyunları vb.) Hayal gücünü geliştirmeye yönelik sade ve basit öğeler su, toprak, bitki gibi doğal öğelerle desteklenerek çocukların aynı zamanda doğayı öğrenmeleri sağlanabilir. Çocuk oyun alanı tasarımında yeterli ve konforlu oturma alanları, iklimsel değişimleri dikkate alan yapılanma, iklimik korunma, bitkilendirme, çevre koşullarına duyarlı yapılanma (eğim, topografya, bitki örtüsü vs.), bir yıl boyunca kullanım sağlayacak süreklilik ve esneklik konuları bir tasarım kriteri olarak konforun sağlanmasında önemli bileşenlerdir.

Şekil 3.9:Doğal Malzemelerin Oyun Mekanında Kullanımı [Url - 9].

3.3.5. Yaş gruplaması

Çocuk oyun alanlarında birçok yaralanma çocukların kendi yaş grubuna ait olmayan oyun araçlarıyla oynamasından kaynaklanmaktadır. Küçük yaş gruplarına ait oyun araçları daha büyük yaş grubundaki çocuklarda ölçek sorunu nedeniyle tehlike yaratmaktadır.Çocuk oyun alanlarında 2-6 ve 6-12 yaş gruplaması yapılmalı ve bilgilendirme levhaları ile mutlaka belirtilmelidir. 2-6 yaş arası için daha az tehlike yaratacak ve daha küçük boyutlarda oyun araçları olmalı ve ebeveynlerin kontrolü sağlanabilmelidir.Donatılar, çocukların yaşına ve fiziksel büyüklüklerine uygun seçilmelidir.2-6 yaş aralığında işlem öncesi çocukların vücut büyüklükleri ve fiziksel kabiliyetleri göz önüne alınarak tasarım yapılmalıdır. (Çizelge: 3.2) Park ekipmanlarının sivri köşeleri olmamalıdır. Merdiven ve benzeri boşluklu ekipmanların çocukların kafalarının geçemeyeceği şekilde dizayn edilmesi gerekir.

Farklılaştırılan oyun alanlarıise çocukların hayal gücünü harekete geçirecek oyun elemanları içermelidir. Kompleks platformlar, merdiven, halatla salınma gibi ya da bir arada kullanıldığında ev, uçak, gemi birimler oluşturabilecek bloklar kullanılabilir. Karma yaş grubuna yönelik oyun alanlarında farklı ölçek ve boyutlarda kaydıraklar, salıncaklar ve tırmanma platformları yer alabilir.Bu amaçla bitkilendirme yapılabilir. Aynı zamanda bitki labirentleri ile yön bulma kabiliyetleri geliştirilir. Su ile ilişkili oyunlar, küçük göletler, havuzlar, kum havuzları ile kolay şekil alan materyaller (kum-su) oluşturup, basit objeler yaratıp hayal güçlerini harekete geçirebilirler. Oyun alanlarında özellikle 6-12 yaş grubu çocuklar için oturup konuşma, resim yapma vb. amaçlarla kullanılmak üzere, onların kullanımına uygun boyut ve ölçeklerde masa sandalye vb. tasarlanarak oturma, dinlenme mekanları tasarlanabilir.

3.3.6. Sosyal iletişim

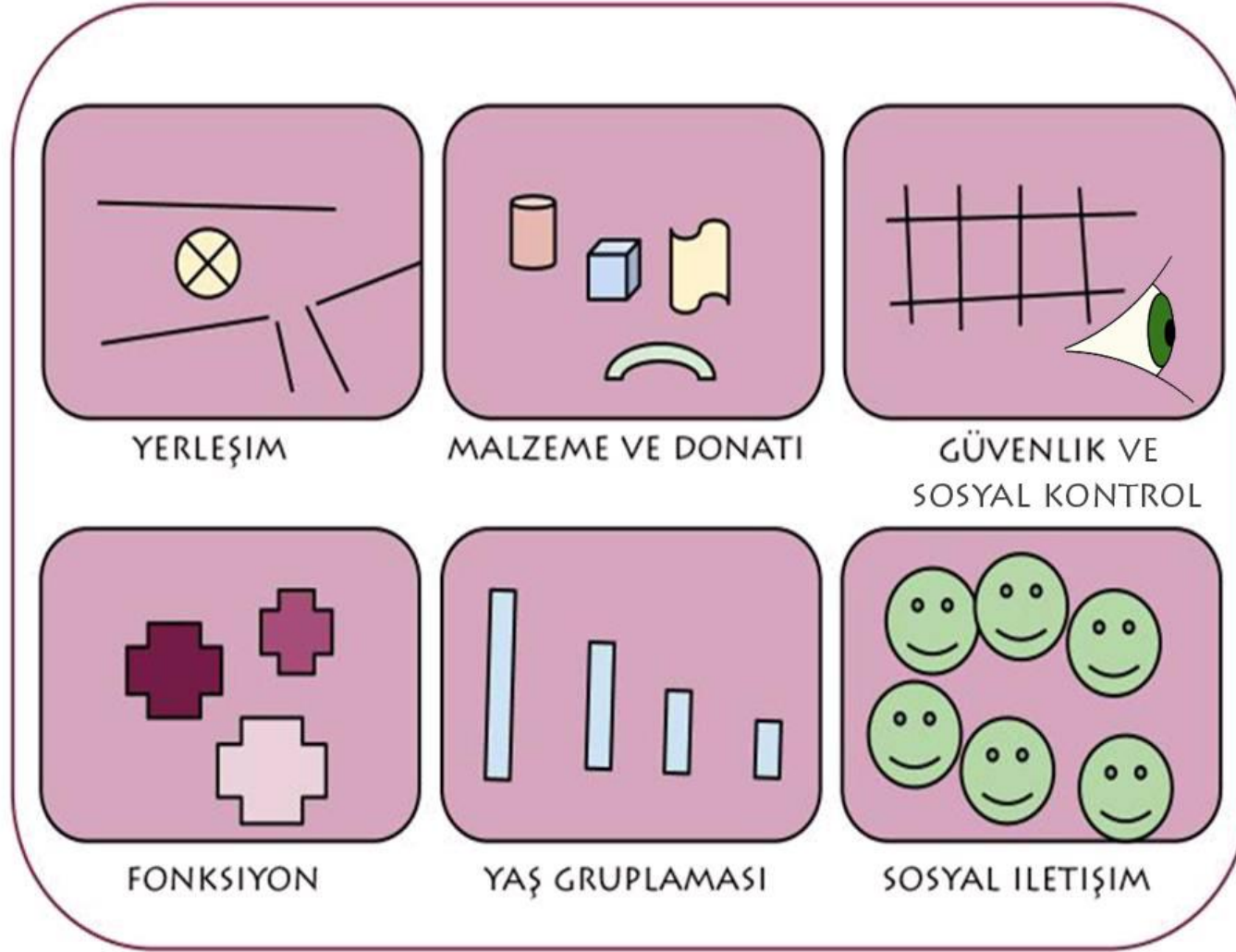
Güvenliği, bakımı ve kontrolü sağlanan çocuk oyun alanları çocukların sosyal gelişimine ve iletişimine yönelik önemli mekanlardır. Çocukların birlikte hareket etme, paylaşma, işbirliği ve katılım olgularını öğrenmesini sağlar. Birbirleriyle iletişimde bulunarak toplumsal yaşamda birey olarak hareket etmenin temel kurallarını öğrenir. Aynı zamanda gizli kalma eğiliminde bulunarak çevreyi gözlemleyebilir. Oyun alanı tasarımlarında bu tür mekanların oluşturulması bu açıdan önem kazanır. Tüm bu tasarım kriterleri ve incelenen örnekler baz alındığında, çizelge 3.3’ te açıklanmaya çalışılan iki farklı tür tasarlanmış AOM’ den bahsetmek mümkündür. Bunlar Kurgulanmış AOM’ ler ve Serbest Tasarlanmış AOM’lerdir. Hollanda’ da bulunan Wikado Park örneği (Şekil 2.2) içerisinde çocuğa rehberlik edecek ve çocuğu oyun esnasında yönlendirecek bir kurguya sahiptir, oysa Almanya’ dan Schulberg Parkı örneğinde çocuğa parkı,tüm elemanlarına beraber kendi hikayesi doğrultusunda şekil verme esnekliği sağlanmıştır. Her iki park örneği de tasarım gerektirir, çocuğa bırakılan kurgunun da öncesinde seçenekleriyle birlikte olabildiğince düşünülmesi gerekmektedir. Ancak kurgulanmış AOM’de senaryo tasarımcının elinde şekilleneceğinden ötürü, tasarım daha belirgin hale gelmektedir.

Sonuç olarak günümüz kentlerinde özellikle kent merkezlerinde çocuk oyun alanları giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Artık çocuklara standart bir oyun grubundan fazlasını sunmakla yükümlüyüz. Çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimi açısından vazgeçilmez olan oyun araçları ve alanları ancak birtakım kriterlere uygun olarak tasarlandığında bu amaca hizmet edebilecektir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında güvenlik, fonksiyon, yaş gruplaması, konfor, malzeme, sosyal iletişim ve bakım önemli tasarım kriterleri olarak tanımlanmıştır. Ancak bu kriterleri dikkate alan yapılaşma ile çocukların fiziksel, duygusal, sosyal ve entelektüel gelişimine katkı sağlanabilecektir (Şekil 3.10).

Bir sonraki bölümde ise tüm bu veriler ışığında “çocuk dostu çevre” kavramı detaylı biçimde incelenecektir. Daha önceki bölümlerde vurgulanan sağlayabilirlik (affordance) kavramının mekansal boyutta analizleri yapılacak, sağlayabilirliklerin fiziksel ve sosyal çevredeki açılımlarına değinilecektir.

Çizelge 3.2 : Çocuklarda Yaşlara Göre Bedensel Büyüklükler Tablosu(Theemes, 1999).

Boy			
<i>yaş (yıl)</i>	<i>ortalama (mean) (cm)</i>	<i>min. (cm)</i>	<i>max (cm)</i>
2-3,5	93,4	81,3	108,5
3,5-4,5	101,4	90,9	114,1
4,5-5,5	108,3	96,5	124,4
5,5-6,5	114,6	96,5	128,7
ağırlık merkezi (yerden yüksekliği)			
<i>yaş (yıl)</i>	<i>ortalama (mean) (kg)</i>	<i>min. (kg)</i>	<i>max (kg)</i>
2-3,5	56,0	51,2	61,2
3,5-4,5	59,4	54,9	64,0
4,5-5,5	64,5	56,5	69,0
5,5-6,5	66,2	60,5	73,4
adım uzunluğu			
<i>yaş (yıl)</i>	<i>ortalama (mean) (cm)</i>	<i>min. (cm)</i>	<i>max (cm)</i>
2-3,5	33,3	22,1	47,1
3,5-4,5	39,6	26,9	55,5
4,5-5,5	42,9	30,8	57,0
5,5-6,5	50,4	35,4	69,4
baş genişliği (en)			
<i>yaş (yıl)</i>	<i>ortalama (mean) (cm)</i>	<i>min. (cm)</i>	<i>max (cm)</i>
2-3,5	13,4	11,9	15,0
3,5-4,5	13,7	12,4	15,6
4,5-5,5	13,8	12,5	15,9
5,5-6,5	13,9	12,7	16,6
baş yüksekliği			
<i>yaş (yıl)</i>	<i>ortalama (mean) (cm)</i>	<i>min. (cm)</i>	<i>max (cm)</i>
2-3,5	17,3	14,8	19,7
3,5-4,5	17,9	16,4	20,4
4,5-5,5	17,9	16,4	20,6
5,5-6,5	18,4	17,4	21,2

Şekil 3.10:AOM' lerin temel tasarım kriterleri şeması (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Çizelge 3.3 : AOM' lerin tasarım özelliklerine göre sınıflandırılması (Selçuk, 2012).

Tasarlanmış Açık Oyun Mekanları		
Tanımlayıcılar	Kurgulanmış AOM	Serbest Tasarlanmış AOM
Yerleşim	kurgu yapısına uygun bir yerleşim yeri belirlenmeli.	yapısı gereği yerleşim seçenekleri daha çok.
Malzeme ve Donatı	doğal malzemelerin yanısıra kurguyu destekleyecek ekler.	seçenek sunacak doğal ve yapay malzemeler, belirli bir işlev verilmemiş nitelikte.
Güvenlik ve Sosyal Kontrol	tasarıma dahil	tasarıma dahil
Fonksiyon	oyunun kurgusunun içerisinde belirlenmiş	çocuğun hayalgücüne bırakılmış
Yaş Gruplaması	Kurgu içersinde ayrı veya birlikte tanımlı	çocukların doğal ihtiyaçlarıyla ayırıştır.
Sosyal İletişim	tasarımcının kurgusu belirler.	çocuklar birbirini bulur.
İşlerlik	tasarımcının başarısına bağlıdır.	doğal akışında işleyişi daha kolay gerçekleşir.

4. KENT İÇERİSİNDE ÇOCUK DOSTU ÇEVRELER

Çocuklar kentsel mekanlarda, kendi özgün deneyimlerini yaşayıp yansıtabilecekleri alanlara ihtiyaç duyarlar. Çocugun kent mekanında var olabilmesi, fiziksel ve zihinsel gelişimleri için vazgeçilmez bir koşul olduğu kadar, sağlıklı, canlı ve mutlu kent mekanları yaratmada da kaçınılmaz bir unsurdur. Çocuklar için yapılan kentsel mekan tasarımlarında öncelikli kriter kullanıcı gereksinimleri ve beklentileri olarak düşünülmeli, yapılı çevreler bu temele dayanarak tasarlanmalıdır. Oysa çocukların, günlük yaşantılarında içerisinde bulundukları mekanlar ve gösterdikleri davranışlar, nadiren sosyal ve maddi dönüşümleri anlamada bir rehber olarak kullanılır. (Aitken, S., 2001) Günümüzde kontrolsüz gelişen metropollerin yaşamak için ideal bir çevre sunmadıkları, yapılar ve dış mekanlardan oluşan kurguların fiziksel özelliklerinin ve açık kamusal kent mekanlarının, kenti yaşayan kullanıcıların beklentilerine tam olarak cevap veremediği ve tasarımların dış mekan yaşantısına katkı anlamında eksiklikler ve hatalar içerdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, çocukların tüm yaşamlarını ev - araç - okul ve kapalı (güvenli) mekanlar arasında geçirmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin zaman ve ilgi eksiklikleri ile çocuklar da programlanmış bilgisayarlar gibi işlemekte, her saatleri planlı olarak geçirmektedirler. Kendi kendilerine kalıp, özgürce oynayabilmeleri için zaman ve mekan neredeyse yok gibidir. Pulkkinen ve Saastamoinen' in, (1986), yaptıkları araştırmalar, sosyokültürel çevrenin darlığı ve dengesiz koşulları çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir.

Çalışmanın yöntemi James J. Gibson' un tanımladığı *affordance* (sağlayabilirlik) kavramı üzerinden çocuk dostu çevreler (kentler) olgusunu incelemektir. Kytta (2002), Gibson' un çalışmasının üzerine algısal psikoloji ile çocuk dostu çevreler için değerlendirme kriterleri oluşturmuştur: bu kriterleri, 1) çocukların bağımsız hareket edebilmeleri (children's possibilities for independent mobility) ve 2) sağlanabilirliği hayata geçirme olanakları (opportunities to actualize affordances) diye iki ana başlık altında toplamıştır ve bu temelin üzerine Bullerby, Wasteland, Cell ve Glasshouse modelleri tasarlanmıştır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen araştırma ve geliştirilen modeller temel alınarak kamusal açık kent alanlarının ve çocuk parklarının kente

kazandırılması, kullanıcının erişiminin sağlanması ve çağımız kent yaşamı içerisinde yeni rehberlerin kullanılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada Piaget' nin *çocukta mekan kavramı* üzerine temellenerek, bu konuda yapılan araştırmalar ve güncel çalışmalar ışığında çocuk gelişiminde mekanın etkisi ve önemi irdelenecektir. Bu bağlamda, son yıllarda “çocuğun yakın çevresiyle ilişkisi ve bağımsız hareket edebilmesi” konuları gündeme daha sık gelmeye başladı. Helsinki Teknik Üniversitesi' nde konuyla ilgili doktora tezi yapan Kytta (2003), konunun işlenişini sırasıyla Hillman, 1990 - Gaster, 1992 - Tranter, 1993 - O' brien, 2000 - Prezza, 2001 olarak derlemiştir.

4.1 Kavramsal Çerçeve

Altman ve Rogoff (1987), psikoloji temelli teori ve araştırmaları kendi dünya görüşleri doğrultusunda dört gruba ayırmıştır; karakteristik (trait), etkileşimsel (interactional), organik (organismic) ve işlemsel (transactional). Bu sınıflandırma Dewey ve Bentley' in (1949), ve Pepper' in (1949) çeşitli felsefik çalışmalarına dayandırılmıştır.

Bireyler ve kişilik özellikleri hakkında yapılan psikolojik araştırmalar karakteristiktir ve çevresel faktörleri parametre olarak almazlar; insan ve çevre arasındaki çift yönlü ilişkiyi etkileşimsel ve organik bağlam inceler. Tüm bu araştırmalarda insan ve çevre birbirinden ayrı iki parça olarak ele alınmıştır. (Kytta, 2003)

Öte yandan işlemsel (transactional) araştırma methodunda insan ve çevre ilişkileri dinamik, interaktif ve birbirinden ayrılamaz bir bütün olarak ele alınır. İnsan çevresini etkiler ve değiştirirken çevre de aynı biçimde insanı farklı boyutlarda etkiler ve değiştirir. Fiziksel, sosyal ve kültürel çevre dolaylı ve direk olarak sunduğu, sağladığı imkanlarla insan yaşam kalitesini belirleyici rol oynar.

Khalil' e (2002) göre işlemsel yaklaşım, sadece psikoloji alanında değil, ekonomi, politika, sosyoloji ve antropoloji alanlarında da uygulanabilir bir yöntemdir.

Bununla birlikte, çevresel psikoloji alanındaki bütün yaklaşımları işlemsel ya da organizmik olarak tanımlamak mümkün değildir, öyle ki çevresel psikolojinin methodu pek çok defalar çevrenin kendisini yok sayması eleştirilmiştir. Wohlwill (1973), çevre kavramının insanın beyinde oluşmadığını vurgulamıştır ve bu

düşüncesi de bireyin içsel gelişimini dış dünyadan bağımsız olarak inceleme yöntemine bir eleştiri niteliğindedir.

Çocuk ve çevre konusunda yapılan daha özel çalışmalarda ise, öncelik çocukların çevrelerini nasıl algıladıkları ile zihinsel temsilleri olagelmıştır, bu bağlamda maddesel çevre ikinci planda kalmıştır. Oysa çevresel psikolojinin maddesel çevreden bağımsız düşünülmesi çok doğru olmayacaktır, maddesel çevreyi laboratuvar olarak kullanmadan, sadece sosyal çevre üzerinden gelişimsel psikolojik araştırmalar, değerlendirmeler yapmak mümkün değildir. (Kytta, 2003)

Çocuk ve çevre ilişkileri üzerine düşünürken, çocuk ve bağlam arasındaki etkileşim göz önünde tutulmalıdır ve bu bağlam maddesel ve sosyokültürel çevrenin toplamıdır. (Ingold, 1996) Bu doğrultudan yola çıkılarak işlemsel araştırma methodu üzerinden çocuk ve maddesel çevresiyle olan ilişkisi ele alınacaktır.

4.2 Çocuk Dostu Çevre Kavramı

Korpela, (2002), duygusal ve kişisel gelişimin temelini çevresel faktörlere son derece bağlı olduğunu savunur ve yer aidiyeti, yere bağlılık, yerin iyileştirici etkisi vb. insan psikolojisini etkilediğini vurgular. Bunu, bireyin bir ortama dair, ilk olarak mekanın fiziksel niteliğinden ve bu niteliklere yüklediği kişisel anlamdan gelen bir yargı edinmesine ve mekanı bu yargı ile ilişkilendirmesine bağlar.

Çocuk dostu kent, çocuğun gelecekte kentine sahip çıkan yetişkin bir birey olabilmesi için onun fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyebilen özelliklere sahip olan kenttir. Kentin, fiziksel anlamda çocukların hoşlanacakları ve kendilerini güvende hissedebilecekleri, sembolik anlamda da kent tasarımı, planlaması ve yetişkin bireylerin davranışları aracılığıyla çocuklara kendilerinin toplumun diğer bireyleriyle eşit bir parçası olduğu mesajını iletebilen bir yer olması gerekmektedir. (Churchman, 2003)

“Çocuk dostu çevre” ya da “çocuk dostu kent” kavramını çok sayıda çocuk oyun alanının bulunduğu bir kentsel çevre ile özdeşleştirmek, diğer bir deyişle bu kavrama sadece niclikle ilişkili bir konu olarak yaklaşmak doğru olmayacaktır. Kentteki çocuk oyun alanlarını motorlu araç trafiğinin yoğun olduğu ve bu nedenle çocuğun kolayca ulaşamadığı yerlerde konumlandırmak ve bu alanlardaki diğer kent mobilyalarının tasarımını önemsememek , bu mekanları çevrelerinden bağımsız

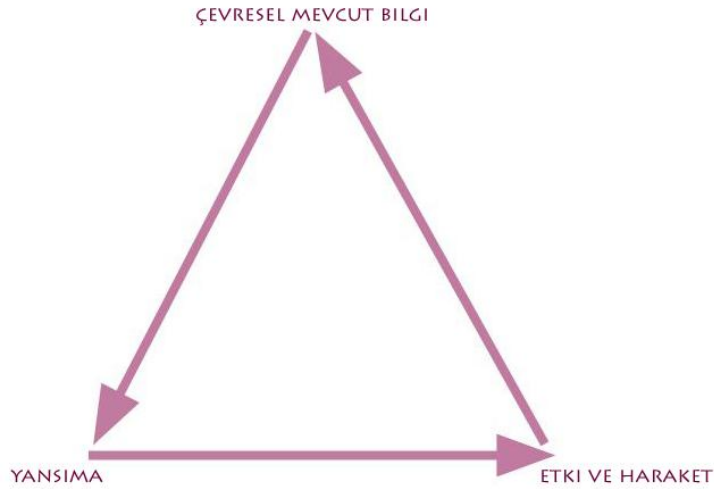
olarak ele almak, duvarlar ya da diğer bölücü elemanlarla sınırlamak, bu alanlara dekor oluşturan kentsel ortamın fiziksel koşullarını, bu ortamın insan ölçeği ve özellikle çocuk ölçeği ile ilişkisini, özünde mekan kalitesini göz ardı etmek, kentte çok sayıda çocuk oyun alanı bulunmasına rağmen o kenti “çocuk dostu kent ” haline getirmeyecektir. Burada önemli olan, kent mekanının kendisinin çocukların fiziksel ve sosyal anlamda gelişimini destekleyecek biçimde düzenlenmesidir. Çocuğun fiziksel çevresinde yer alan yapılar, bu yapıların cepheleri, bahçeler, yollar, parklar, yeşil alanlar, oyun alanları gibi donatılar aracılığıyla merak etmesi, keşfetmesi, o çevreyi anlaması, özümsemesi, estetik değer yargılarının oluşması, aynı zamanda o çevre içerisinde çocuk olmanın gerektirdiği ölçüde sosyalleşebilmesi ve böylelikle toplum içinde bir birey olarak yaşamayı öğrenmesi gereklidir.

Birleşmiş Milletler’ in de dünya üzerindeki tüm çocukların yaşam standartlarını iyileştirme amaçlı çalışmalarında; CFC, Ajanda 21 ve Habitat kongrelerinde “çocuk dostu çevreler” tasarlama konusu sürekli gündemde olagelen bir başlıktır. Çalışmalar, kentlerde, yerel yönetimleri, çocuk dostu aktiviteler ve mekanlar hazırlama konusunda teşvikler sağlamaktadır. Çünkü kentler çocukların sağlıklı, korunaklı, güvenli, eğitici, kültürel ve sosyal bağlamda donanımlı kılma en önemli ortamı meydana getirmektedir (Riggio, 2002). UNICEF’in “Çocuk Dostu Kentler” projesi, Birleşmiş Milletlerin çevre ile ilgili iki konferansının (1992 Rio’da ve 1996 İstanbul’da) ardından başlatılmıştır. Çocuk dostu Kent tanımı ve geliştirilmesi ile ilgili bir dokuz maddelik bir çerçeve belge hazırlamıştır. Buna göre;

1. Çocukların katılımı
2. Çocuk dostu hukuksal çerçeve
3. Kent ölçeğinde Çocuk Hakları Stratejisi
4. Çocuk Hakları Birimi veya eşgüdüm mekanizması
5. Çocuk üzerindeki etkinin ölçümü ve değerlendirmesi
6. Çocuk bütçesi
7. Düzenli yayınlanan “Kentteki Çocukların Durumu Raporu”
8. Çocuk haklarının bilinmesinin sağlanması
9. Çocuklar adına bağımsız tanıtım-savunu öncelikli koşullardır.

4.3 Çocuk Dostu Çevreler için Sağlayabilirlik Kriterleri

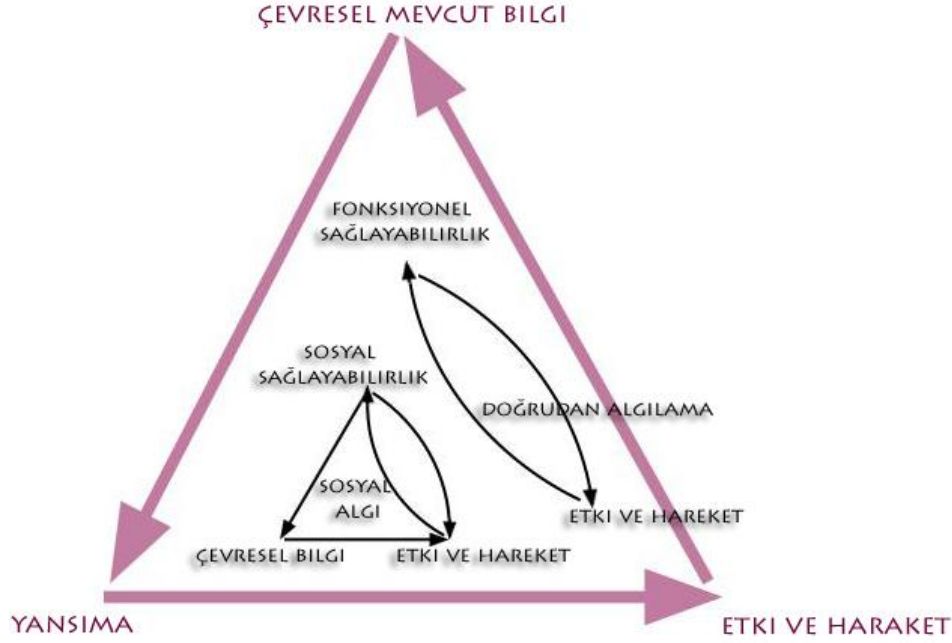
Çocuk dostu çevrelerin meydana getirilmesi için sağlanması gereken kriterleri belirlemek adına yapılan çalışmalardan derlenen bu bölümde çocuk- çevre etkileşimi ve işlemsel yaklaşımlar temel alınacaktır. Önceki bölümde detaylı olarak incelediğimiz “sağlayabilirlik (affordance)” kavramının açık oyun mekanlarında, nitel, nicel ve hayata geçirilebilirlik özellikleri değerlendirilecektir. (Kytta, 2003) Neisser’ in (1980) oluşturduğu algı döngüsünde gelenekselcilere ek olarak belirttiği hareket ve değişkenlik sistemi geliştirmiştir. (Şekil 4.1)

Şekil 4.1 :Algısal Döngü Şeması, (Neisser 1991).

Çevresel bakış açısına göre Neisser’ in modeli çocuğun algısını sağlayan hareketi vurgular ve geliştirir. Yine çevresel bakışa göre zihinsel temsillere referans olan algı, çevresel veri ışığında değerlendirilebilir. Önceki bölümde açıklanan Neisser’ in çok yönlü modeli modeli (multichannel model) (Şekil 4.2) de gösterilen ayrılmış döngülerden meydana gelmektedir. İçeride bulunan sosyal algı, bireyin ilk algı kanallarından biridir. Ebeveynleri de bu sosyal algı kanalında ilk sıradadır.

Doğrudan algılama ise yine içeride sosyal algının yanında yer almaktadır. Fonksiyon sağlayıcılarla direk bağlantıya geçen bu algı kanalı daha hızlı tepkiler verir. Gelişimsel olarak da en sonda olan ve tüm bu kanalları içine alan tanımlama kanalı objeleri nitelendirir ve değerlendirir. Potansiyelleri açığa çıkarır, algılar, faydalanabilir ve şekil verebilir düzeyde anlamlandırır. (Kytta, 2003)

Şekil 4.2 : Üç Kanallı Algi Modeli (Multi-channel model), (Neisser 1991).

4.3.1. Sosyokültürel bağlamda sağlayabilirlik

En genel yaklaşımla sağlayabilirlikler (affordances), bireyin kendi algısal dünyasıyla doğrudan bağlantılı olarak kabul görür ve sosyokültürel bağlamdan dışarıda tutulurlar. (Costall, 1995) Ancak bu yaklaşım ve sağlayabilirliklerin sosyal, kültürel boyutları günümüzde halen tartışılan bir konudur. Gibson (1979/1986), sağlayabilirlik yapısının daha çok maddesel ve fonksiyonel boyutlarıyla ilgilenmiştir. Diğer taraftan çevreyi bütünsel algılayan bir araştırmacı olarak bu biçimde bir sınıflandırmaya girerek, sosyal, fonksiyonel ve kültürel gibi boyutlar önermeyi doğru bulmamıştır. Çalışmalarında insan ve çevreyi hep bir bütün olarak düşünmüş, yapılandırmasını bu temelle oluşturmuştur. O'na göre maddesel ve sosyal çevre de birbiriyle sarmal etkileşim içerisinde olan bir bütündür. Sosyal ilişkileri de birey için birer sağlayıcı etmendir; “ Bir insana nazikçe dokunursanız, o da size dokunur, onu iterseniz , o da sizi iter.” (Gibson, 1979,s.135)

Diğer taraftan, Knowles ve Smith (1982) ise çevresel psikolojiyi, sosyal durumları anlamaya çalışan bir disiplin olarak tanırlar.

Baron ve Boudreau' ya göre (1987) ise sağlayabilirlikler, sosyal davranışlarımızı belirler. Bireyin tutumu farklı durumlarda değişkenlik gösterir. Ingold (1992) bütünüyle çevreyi insan eliyle şekillendirilen ve asla tamalanamayacak olan bir heykel diye nitelendirir. Bu bağlamda Gibson da aynı fikirde olup, fiziksel çevreyi

sosyal çevreden ayrı düşünmenin anlamsızlığını savunur (Gibson, 1979). Schmitt (1987) sosyal olgu ve kuralların doğa içinde önemsizmeyecek bir yer tuttuğunu savunmaktadır. Fiziksel bir gerçeklik içermediklerinden sağlayabilirlik (affordance) kavramına dahil edilemeyeceklerini ifade eder. Daha sonra Smith ve Ginsburg (1989) değerlendirme, izlenim ve çıkarımların algısal sürecin dışında insan beyninde gerçekleşen süreçler olduğunu ve ekolojik ve fiziksel çevre çalışmalarında değerlendirilemeyeceklerini ileri sürdü.

Pickering (2000) ise bireyin algısal gelişiminin sosyokültürel bir altyapıyla meydana geldiğine dikkat çeker. Reed (1993), Costall (1995), sağlayabilirlik (affordance) kavramı içerisindeki sosyal yapının insanın kendisinden kaynaklandığını ve sosyal parametreleri algının dışında düşünemeyeceğimizi vurgular. Farklı kültürlerde insanlar aynı sağlayıcıyı farklı değerlendirebilirler. (Reed, 1996) Sosyalleşme bağlamında sağlayabilirlik gibi pek çok kavramı barındıran bir olgudur. Çok parametrelidir ve bu parametrelerden birinin de sağlayabilirlik (affordance) olduğu düşünülebilir.

Loveland (1991), sosyal sağlayıcılarla ilgili bir sınıflandırma yapmış ve bu sağlayıcıları toplumsal kurallarla ilişkilendirmiştir. İlk olarak fiziksel dünyayla doğrudan ilişki kurmaya yarayan sağlayıcılar, ikinci olarak kültürel birikimin belirlediği ve toplumsal bağlamda sağlayıcılar, üçüncü olarak ise iletişime dayalı, sosyal bağlamdaki sağlayıcılardır. (Kyta, 2003) (Çizelge 4.1) Çocuk özelinde düşünecek olursak çocuklar sağlayıcıları bazen kendiliklerinden bazen de sosyal bir çevrede ebeveynlerinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden öğrenebilirler (Costall, 1995). Örnek olarak kaşık ve çatal sağlayıcılarını kullanmayı öğrenmeleri gibi. İşlem öncesi dönemde (2-6 yaş) çocuğun ve ebeveynin algıladıkları sağlayabilirlikler birbirinden bağımsız düşünülemez. Çünkü bu dönemde çocuk kendi haline bırakılırsa, tehlikelerden uzak kalması pek mümkün olmaz. Çocuk için pozitif algılanan bir sağlayıcının anne baba için negatif bir durum teşkil etmesi mümkündür. Bu bağlamda anne babalar, çocuklarının algı ve hareketlerine rehberlik ederek kendilerine zarar vermelerini engellerler. (Miller, 1998) Şekil 4.3'deki Kyta' ın (2003) yapmış olduğu değerlendirme şeması görülmektedir. Bu doğrultuda fiziksel çevredeki potansiyel sağlayabilirlikler kümesinde geliştirilmiş, serbest ve kısıtlı olmak üzere üç farklı hareket alanı tanımlamıştır. Reed (1993), FPA' yı yararlanılabilen sağlayabilirlik kavramındaki

sosyal düzenlemeye bağlarken, Kytta (2002), FPA' nın algıyı, yararlanabilirliği ve şekil verilebilirliği (düzenlenebilirlik) düzenlemede ana aktör olduğunu savunur. Kytta' ya göre bir sağlayıcının yararlanabilirliği sosyal kurallara bağlı olmaksızın birey tarafından arttırılabilir ya da azaltılabilir.

Şekil 4.3 :The Real Estate Park, İsrail [Url – 20].

Ihanainen (1991), bir sağlayıcının geliştirilebileceği gibi kısıtlanabileceğini de öne sürmüştür. Önceki bölümde kısaca değinildiği gibi Kytta (2002) bu alanı FCA diye isimlendirmiştir. FCA da FPA gibi algıyı kontrol eder ve yönlendirir. Reed (1993), serbest hareket alanları (FFA) diye tanımladığı sistemde ise bireyin kendi inisiyatifleriyle algılayıp, yararlandığı ve şekillendirdiği sağlayıcıları sınıflandırmıştır. Çocukların serbest hareket alanları biz yetişkinlere göre çok daha geniştir. Onlar doğayı bizden daha farklı algılar, daha çok merak ve dikkat ederler. Sağlayabilirlik kavramı da bünyesinde insan ve çevre (person - environment PE) etkileşimini barındırır. Bu etkileşim zaman zaman elverişli şartlarda gelişse de zorlayıcı etmenler mücadele kavramının içeriğinde bulunmaktadır. Kytta (2003), çocukların kent içi mekanlarda bağımsız hareket edebilme derecesinin (the degree of independent mobility) tüm bu üç faktöre de bağlı olduğunu savunur. Bu faktörler ise Vygotsky' ın fikirlerinin Gibson' un çalışmalarıyla bieleşmiş hali gibidir (Ihanainen, 1991).

4.4 Bullerby Modeli

Kytta (2003) CFC üzerine *sağlayabilirlik ve bağımsız hareketi* destekleyen bir model sunmuştur. Çocuk dostu çevre (CFC) kavramı çocuğun çevresiyle ilişki ve etkileşim içerisinde, küçük zorlayıcılarla, keşfetme şansı veren bir ortam yaratmak adına öngörülmüştür.

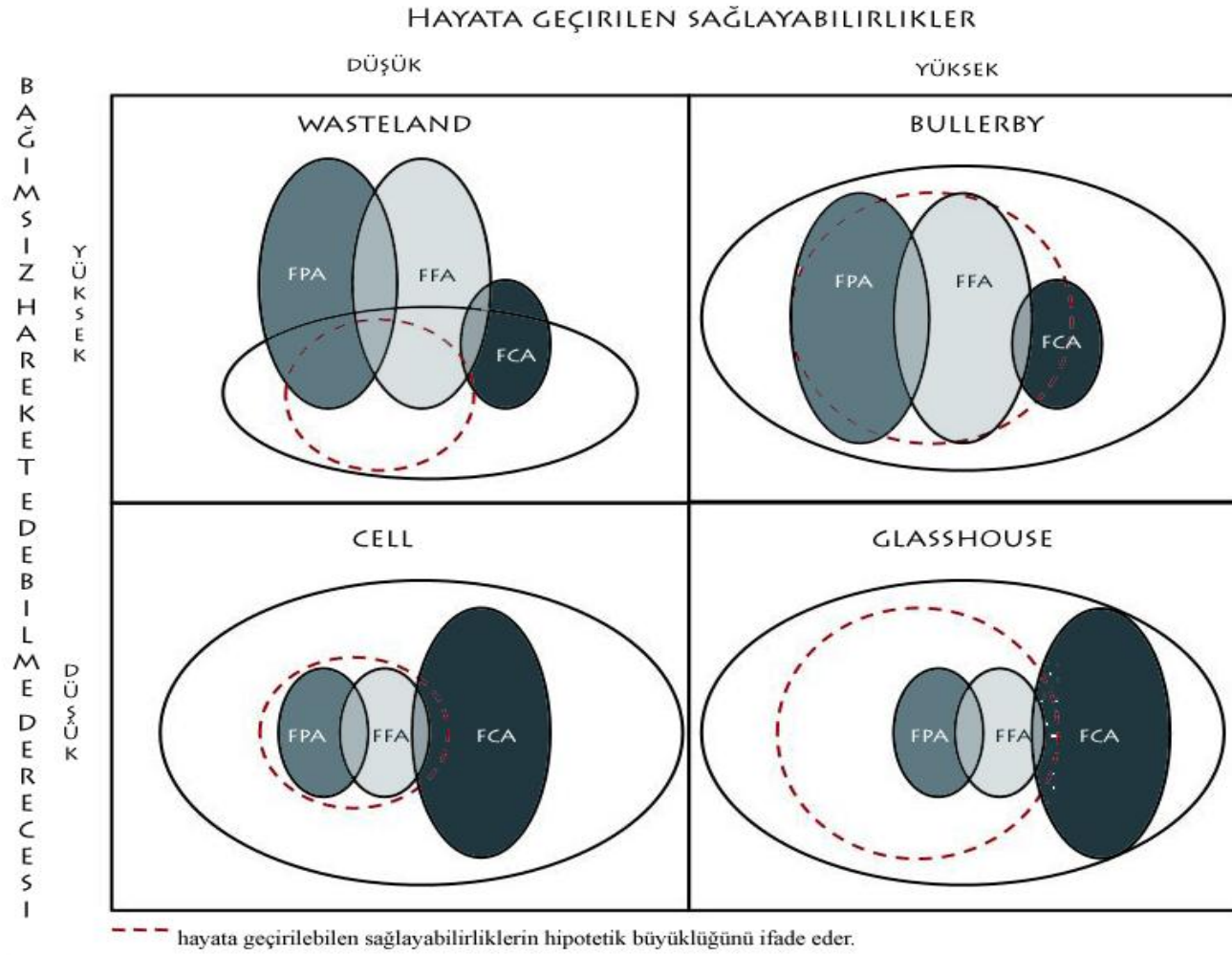
Çizelge 4.1 : Sağlayabilirlik Kategorileri Modeli, (Loveland,1991).

Sağlayıcı Kaynağı	Açıklama	Örnek
1. Fonksiyonel Sağlayıcılar (Dış çevre ile fiziksel etkileşim kurmamıza yarayan)	*çevreyi tanımlamaya ve hareket alanı oluşturmaya yararlar *keşfetme, araştırma, dolaşma, hayatta kalma becerileri sağlar.	*engeller ve kestirme yollar *ayna yüzeyinin yansıtıcı özelliği *yönlendirilebilir, yerleri değiştirilebilir cisimler
2. Sosyokültürel Bağlamda Kabul Gören Sağlayıcılar	*potansiyel sağlayıcılar arasında belirli bir topluluk tarafından seçilmiş, tercih edilmiş olanlardır. *bir topluluğa aidiyeti belirtir, sosyalleşmeyi sağlar.	*geleneksel bir yemek tarifinin bir toplulukta herkes tarafından uygulanması.
3.Sosyal ve İletişimle İlgili Sağlayıcılar	*bireyin hareketlerinin diğerleri için anlamını içerir. *iletişim, paylaşım gibi insan doğasındaki ihtiyaçları karşılar.	*sembolik davranış sağlayıcıları örn.sohbet, yazmak.

Model, sağlayıcıların hayata geçirilebilmesi ile bağımsız hareket edebilme olanakları arasındaki ilişkiyi sorgulama amaçlıdır. Kyta içlerinden *Bullerby* modelini ideal tutmak koşuluyla dört farklı tip model (*Bullerby*, *Wasteland*, *Cell*, *Glasshouse*) oluşturup, değişkenli bir araştırma uygulamıştır. (Şekil 4.3) Bu dört modeli birbirine kıyasla tanımlayacak olursak *Bullerby* olanak tanıma bakımından en geniş yelpazeye sahip modelken, *Cell* modeli en kısıtlayıcı modeldir. Çocuk dostu çevre için ideal bir ortam yakalayan *Bullerby* modelindeki bağımsız hareket olanakları *Glasshouse* modelinden fazla olmakla birlikte, sağlayıcı elemanların eşit olduğu kabul edilmiştir. Aynı şekilde sağlayıcı eleman sayısı *Bullerby* modeline göre az olan *Wasteland* modelinin de bağımsız hareket özgürlüğü açısından *Bullerby* ile eşit olduğu kabul edilmiştir. *Bullerby* modelinin ideal olmasının bir diğer sebebi sağladığı hareket özgürlüğü imkanı ile çevresel faktörlerin etkisi ile sunduğu sağlayabilirliklerin miktarıdır.

Wasteland modelinde FPA ve FCA bulunmamaktadır, çünkü çocuğun çevresi geniş ve boş bir alandır. Burada *Cell* ve *Glasshouse* modelleri çevreyle ilişki kuramadıkları için çevresel hareket alanlarından ancak kısıtlayıcı etkiye maruz kalırlar. *Bullerby* modeline kırsal yerleşim alanları veya iyi donatılmış konut bölgeleri iki farklı örnek olabilir. (Kyta, 2003) CFC olarak tanımlayabilen model de yine *Bullerby* modelidir. *Bullerby* modeli çocukları da içerisinde barındıran bir fiziksel çevre önerir.

Çalışmanın bir sonraki değerlendirme bölümünde *Bullerby* modelinin İstanbul kent merkezinde sağlanabilirliğinin olup olmadığı yönünde bir araştırma olacaktır. Genel bir yaklaşımla pozitif ve negatif sağlayıcılar belirlenmeye çalışılacak, bu sağlayıcılar potansiyel, algılanabilir, yararlanılabilir ve şekillendirilebilir olarak sınıflandırılacaktır. Kentte açık mekanlarda çocukların katılımının nerelerde toplandığına dair bir değerlendirme yapılarak, AOM' nın bu bağlamda yeri saptanmaya çalışılacak ve FCA, FPA, FFA olarak tanımlanabilecek alanlar sorgulanacaktır. Bu bağlamda, bir sonraki bölümde İstanbul gibi bir metropolün iki farklı semti olan Bakırköy ve Beylikdüzü üzerinden, CFC kavramına, özellikle işlem öncesi diye tanımlanan 2-6 yaş grubu çocuklar için yakın ve uzak olan bölgeleri tespit edilmeye ve bu doğrultuda değerlendirilmeye çalışılacaktır.

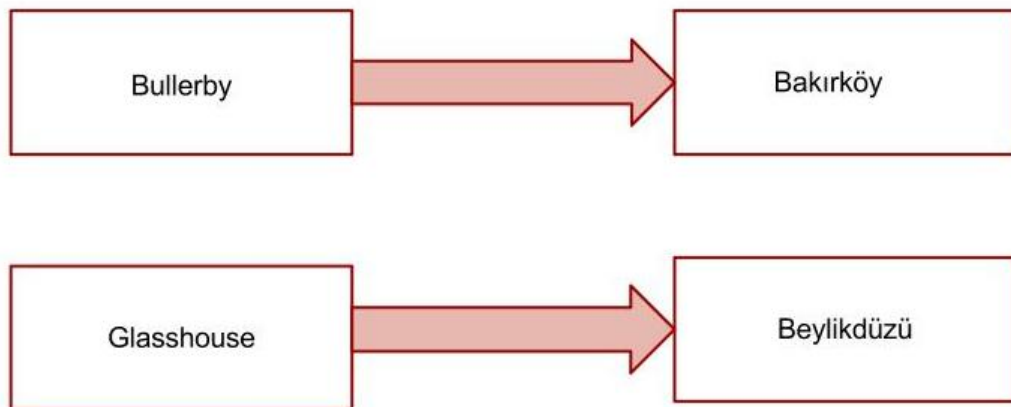
Şekil 4.4 :Sağlayabilirlik ve Bağımsız Hareket Edebilme Şeması. (Kytta, 2003)

5. ÖRNEKLEM; KURAMSAL ÇERÇEVE KAPSAMINDA BAKIRKÖY VE BEYLİKDÜZÜ' NÜN ELE ALINMASI

Bu bölümde, tezin kapsamını değerlendirmek adına yapılan alan çalışmaları anlatılacaktır. Çalışmanın literatür araştırmasına dayalı ilk dört bölümüyle bağlantılar kurulmaya çalışılacaktır.

Seçilen bölgeler İstanbul'un konut stoğunu barındıran ilçelerden Bakırköy ve Beylikdüzü'dür. Bu iki ilçenin seçilmesindeki amaç, Kytta'nın (2003) ortaya koyduğu Glasshouse, Cell, Wasteland ve Bullerby modellerinden Bullerby ve Glasshouse modelleriyle aralarında yakın bir bağlantı kurulabiliyor oluşudur(Şekil 5.1). Glasshouse modelinin tanımladığı, kendi içerisinde farklı bir yaşam kuran kapalı sitelerin bulunduğu Beylikdüzü ilçesi genel anlamda çocuklara sınırlandırılmış hareket alanları (FCA) sunmaktadır.

Diğer taraftan Bakırköy ilçesi ise ilk bakışta, korunmuş mahalle dokusuyla çocukların dış mekanlara rahatça çıkabilmelerine imkan sağlamaktadır. Sosyal kontrolün halen bir güvenlik methodu olarak kullanılabildiği ilçede çocuklar AOM' lerde kendi başlarına oynarken, mahalle sakinleri üç-beş katlı binalardan çocuklarını rahatlıkla gözlemleyebilmektedir.

Şekil 5.1 : Kytta'nın modelleri ve örneklem alanı olarak seçilen ilçeler arasında kurulan benzerlikler, (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Bu bağlamda her iki ilçede de rastgele seçilen AOM' lerde yapılan gözlem ve anket çalışmaları doğrultusunda varılan sonuçlar irdelenecektir.

Öncelikle seçilen bölgelerin yoğunlukla konut alanları olmasına dikkat edilmiştir. Bu iki ilçe arasında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapabilmek adına ise, konut ve konut toplulukları tipolojilerinin birbirinden ayrı olması tercih edilmiştir.

Beylikdüzü ilçesinde, bütünüyle ele alındığında, çok büyük oranda yoğun, çok katlı, blok (lar) dan meydana gelen site içi yerleşimler mevcuttur. Diğer taraftan, yine yoğun konut stoğu barındıran Bakırköy' de ise hem konut yoğunlukları (kat yükseklikleri, bahçe genişlikleri vb.) ve hem de tipolojileri bakımından Beylikdüzü'nden ciddi farklılıklar göstermektedir. Bakırköy ve Beylikdüzü ilçelerinin ele alınmasında en kritik ve temel nokta Beylikdüzü' nün tamamen kendi içerisinde "kapalı topluluklar (gated – communities)" diye tanımlanabilecekken, Bakırköy' ün eski bir yerleşim olması

1

2

3

4

Şekil 5.2 : Beylikdüzü' nde, site içerisindeki AOM' lar, (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

dolayısıyla sahip olduğu mahalle dokusunun korunmasıyla ve günümüz koşullarının de bu dokuya eklenmesiyle meydana gelen yeni bir mahalle sistemine sahip olmasıdır. (Şekil 5.2 ve Şekil 5.3) Bu iki semtte çeşitli AOM' ler gözlemlenmiş, işlem öncesi çocuklardan yeterince net bilgi alınamayacağı düşünüldüğünden, parkların içerisinde ve internet aracılığıyla ulaşılan ebeveynlerle yapılan görüşmelerde Bakırköy' de yaşayan 25, Beylikdüzü' nde yaşayan 25 olmak üzere, toplam 50 kişiye ulaşılmıştır. Ek A' daki anket soruları internet ortamında geniş bir kitleye gönderilmiştir. Seçilen ebeveynlerin 2-6 yaş aralığında çocuk sahibi veya çok yakınlarında bu yaş aralığında bir çocuk olması beklenmektedir.

Diğer taraftan AOM' lerde Mart ve Nisan 2012 ayları içerisinde 2 haftasonu ve 1 hafta içi gün olmak üzere, 14.00- 18.00 saatleri arasında görüşülebilen kişilerle mümkün olduğunca sohbet edilmiş ve onlara da ayn anket soruları yöneltilmiştir.

1

2

3

4

Şekil 5.3 : Bakırköy'de, mahalle dokusu içindeki AOM' lar, (Selçuk Kirazoğlu, 2012).

Yapılan gözlem ve anket değerlendirmesinde İstanbul kent genelinde ana hatlarıyla pozitif ve negatif sağlayabilirlikler (affordance) belirlenmeye çalışılmıştır.

Öncelikle semt ölçeğinde konut yakın çevrelerinde yeterli miktarda AOM bulunup bulunmadığı ve bu mekanların fiziksel koşulları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarının yoğunlaştığı bölgelerden iki tanesi Bakırköy ve Beylikdüzü örnekleri üzerinde durulmuş, bu iki semt için çocuk dostu çevre (CFC) kriterleri aranmıştır.

Bu bağlamda işlem öncesi dönemindeki çocukların bu semtlerde AOM' ler de dahil olmakla birlikte açık alanlarda ne gibi negatif ve pozitif etkiler altında kaldıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Anket soruları işlem öncesi dönemde çocuklardan çok net veri elde edilemeyeceği gerekçesiyle ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Seçilen ebeveynler içerisinde ulaşılabilen profil, üniversite mezunu ve lisansüstü kesimdir. Araştırmada bu parametrenin sonuçları pozitif yönde etkileyebileceği ve kent genelinin üzerinde bir sonuç sağlayacağı göz önünde bulundurulmuştur. Bununla beraber çıkarılan sonuçların yapılacak ileri düzeyde araştırmalara bir altlık oluşturması amaçlanmıştır.

Gözlem ve değerlendirme sonuçlarına göre, ebeveynlerin pek çoğunun, çocuk sahibi olduktan sonra yaşadıkları semti değiştirme ihtiyacı duyduğu ortaya çıkmıştır. İstanbul genelinde alınan yanıtlara göre, çocuklu ailelerin yaşamayı en çok tercih ettikleri bölgelerden ikisi olan Bakırköy ve Beylikdüzü araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir. Yine aynı araştırmaya göre; Üsküdar, Kadıköy, Çengelköy ilçeleri ebeveynlerin sıklıkla tercih ettiği yerlerdir.

Çocuğun dış mekanda hareketine imkan veren, hareketi kısıtlayan ve serbest kılan etmenlerin yoğunluğu değerlendirilmiştir. Serbest hareket alanları (FFA), geliştirilmiş hareket alanları (FPA) ve kısıtlanmış hareket alanları (FCA) olarak nitelendirilebilecek mekanlar belirlenerek, karakteristik özellikleri saptanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca yapılan araştırmada bir mekanın işlem öncesi çocuk için potansiyel, algılanabilir, yararlanılabilir ve şekillendirilebilir özelliklerden hangisini (hangilerini) kapsadığı gözlemlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak İstanbul genelinde Bakırköy gibi eski yerleşim yerlerinde, nüfus artışı, artan trafik, kent merkezinde kalmanın verdiği yoğunluk nedeniyle eski mahalle

dokusunun bozulması, insan ilişkilerinin azalması sebeplerinden çocukların güvenle, dış mekanda hareket özgürlükleri kısıtlanmış olsa da, çok yeni yapılaşmış, eski yerleşim bölgelerine oranla çok daha planlı ve düzenli gelişmesi beklenen Beylikdüzü yerleşiminde de aynı sıkıntı çok daha büyük kısıtlarla gözlemlenmiştir. Yoğunlukla konut yerleşimlerini barındıran Beylikdüzü’nde, konut tipolojisi genel olarak on kat ve üzeri blokları içeren sitelerden oluşmaktadır (Şekil 5.4). Sitelerin kendi içerisinde açık ve/veya kapalı otoparkı bulunmaktadır. Siteler, çok büyük oranda kendi içerisinde kapalı birimler olarak tasarlanmış olduklarından ve yönetmelikler gereği barındırmaları zorunlu olan rekreasyon alanlarını, birer çocuk oyun grubu, ve oturma birimleriyle sağlamışlardır.

Şekil 5.4 : Beylikdüzü’nde konut ve rekreasyon alanları dağılımı, [Selçuk, 2012].

Bu durum ilk bakışta çocuklar için düşünülmüş izlenimi yaratsa da aslında kamusal alan olmaktan uzak ve kendi içerisine kapanmış, özel tutumuyla, açık oyun mekanı tanımına uymamaktadır.

Hak eşitliği doğrultusunda düşünüldüğünde ise, ebeveynler ve çocuklar, ancak oturdukları konut profili ve kapsamında bir oyun parkına sahip olabilmektedirler, kimi zaman bazı konut bölgelerinde bu imkan da bulunmamakta ve çocuklar apartman aralarında, beton ya da asfalt zeminde, araç trafiğine açık yollarda, halen inşaatı devam eden şantiye sahalarında oyun oynama durumunda kalabilmektedirler. Bu bağlamda, kimileri için pozitif olan sağlayıcıların, kimilerine göre negatif bir pozisyonda olduğu gözlemlenmiştir.

Bakırköy ve Beylikdüzü ilçelerinde, farklı AOM’lerde yapılan gözlemler sonucunda ortaya çıkan genel tabloya baktığımızda ana hatlarıyla, standart bir AOM ve yakın çevresi planı Şekil 5.5’ te görüldüğü gibi, mahalle içerisinde, 2-5 kat arası apartman binaları ve sokaklarla çevrelenmiş bir tipolojiye sahiptir. Bu park tipi, öncelikle sosyal kontrolü sağlamada önemli nitelik taşır. Mahalle dokusu içerisinde, ebeveynler de parkın çevresindeki banklarda, ya da evlerinin yakın çevrelerinde oturmakta ve beraber vakit geçirmektedirler. Bu anlamda çocukların AOM’ deki güvenlik sistemi kendiliğinden kurulabilmektedir. Çocukların birlikte, ip atlama, sek sek, top oynama, bisiklet, vb. gibi çok çeşitli oyunu oynayabileceği olgun ağaçlarla çevrelenmiş nitelikli boşluklardan meydana gelmektedir.

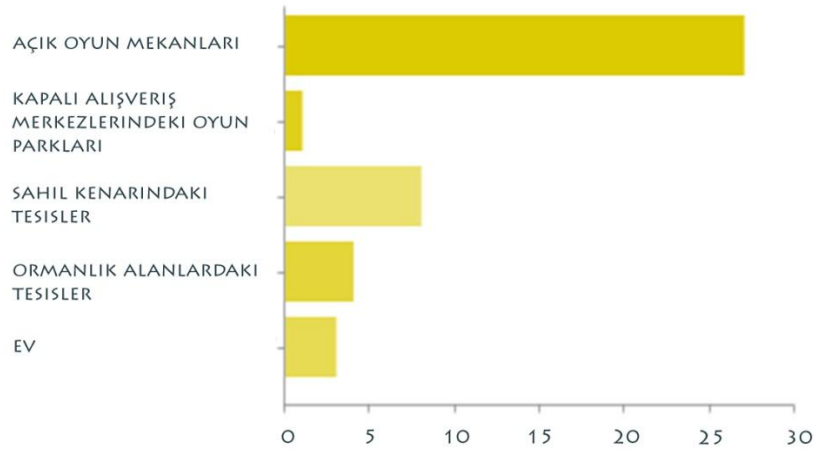
Şekil 5.5 : Bakırköy’de, mahalle dokusu içinde AOM tipolojisi, [Selçuk, 2012].

Diğer taraftan Beylikdüzü’nde yapılan gözlemlerde ise standart tipoloji, kamusal bir açık alan olmaktan çok uzaktır (Şekil 5.6). Site içerisinde, çok büyük oranda açık otoparklardan arta kalan boşlukların tekil bir oyun elemanının yerleştirilmesiyle AOM’ye dönüştürülmesi söz konusudur. Parklarda oyun oynayan çocukların sayısı çok az miktardadır. Nitelikli bir ağaçlandırma mevcut değildir. Gölgeleme sistemi yüksek katlı bloklarla sağlanmaktadır. Bununla beraber çocukların site dışında yaşlılarıyla oyun oynayabilecekleri ve sosyalleşebilecekleri kamusal açık alanlar yok denecek kadar az miktardadır. Ebeveynlerle yapılan görüşmelerde Bakırköy’ de 25, Beylikdüzü’ nde 25 olmak üzere, ulaşılan 50 kişiyle yapılan görüşmelerde ebeveynlerin çoğu çocuklarıyla daha çok açık oyun mekanlarında vakitgeçirmeyi seçtiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 5.1)

Şekil 5.6 : Beylikdüzü'nde site içi yerleşim ve AOM konumlanışı, [Selçuk, 2012].

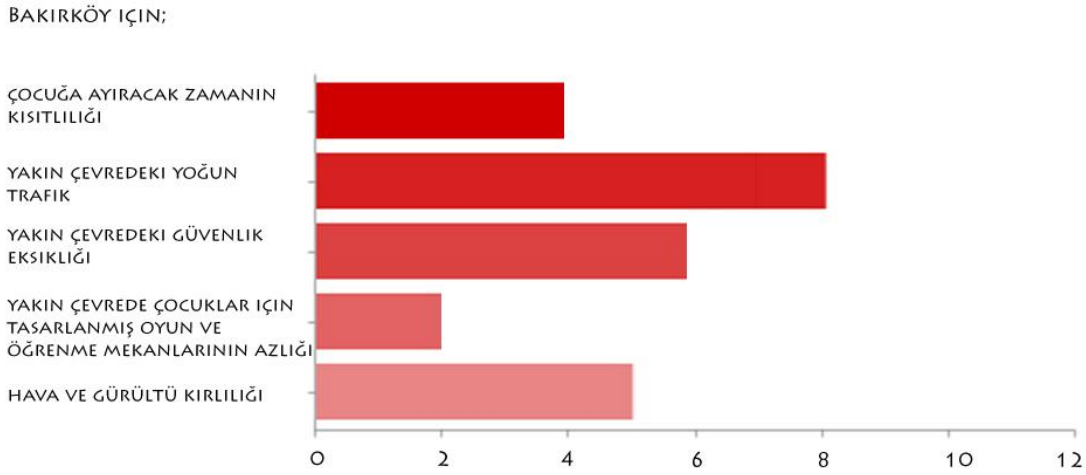
Çizelge 5.1 : Ebeveynlerin çocuklarıyla vakit geçirmeyi tercih ettikleri mekanların dağılım grafiği (Selçuk, 2012).

Sahil kenarında ve ormanlık alanlardaki tesisler de öne çıkan tercihlerdir. Bununla beraber, kapalı alışveriş merkezine gitmeyi tercih eden aileler, bu seçimlerine her türlü hava şartında, güvenli bir biçimde, temiz bir ortam bulabilmelerini neden göstermişlerdir. Yine çocuklarıyla evlerinde ve alışveriş merkezlerinde vakit geçirmeyi tercih eden aileler, kent koşullarında çocuklarına ayırdıkları zaman diliminde bir taraftan da kendi özel ihtiyaçlarını da karşılama gereksinimlerini de dile getirmişlerdir.

Sorulara verilen yanıtlara göre, Bakırköy’ de ebeveynlerin çocuklarını dış mekanlara çok fazla çıkaramamalarının en büyük nedeni yakın çevredeki yoğun trafik iken, güvenlik problemleri de en önemli ikinci problem olarak öne çıkmaktadır. Hava ve gürültü kirliliğinin ardından ise sırasıyla çocuklara ayrılabilen zaman kısıtlılığı ve son olarak da yakın çevrede tasarlanmış oyun alanı eksikliği dilegetirilmiştir.

Çizelge 5.2 : Bakırköy’de ebeveynlerin çocuklarını dış mekana çıkaramama sebeplerinin dağılımı (Selçuk, 2012).

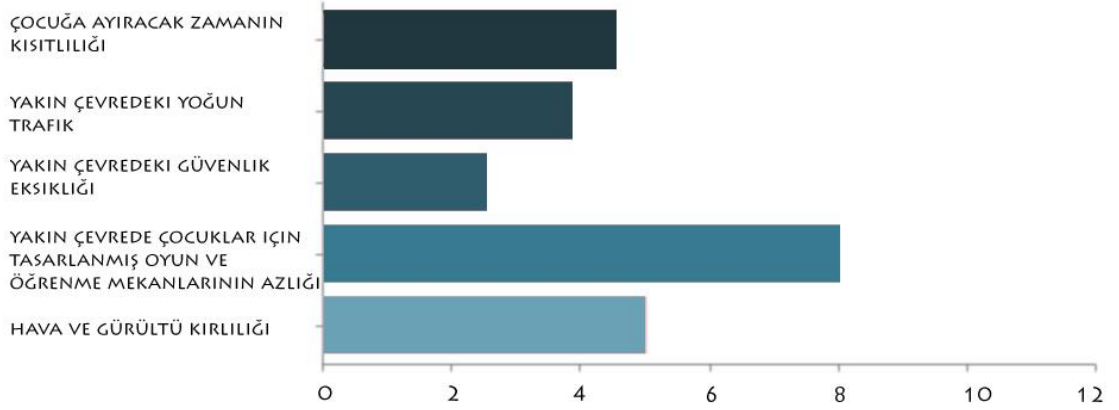

Bu durumda Bakırköy’ de AOM’ lerin nispeten iyi koşullarda oldukları, ekipman ve harici donatı (ağaç, çalı, su ögesi, oturma alanları vb.) bakımından yeterli olsalar da mahalle arasına kadar giren yoğun trafik, otopark eksikliği ve güvenlik problemleri çocukların dış mekanlarda gönüllerince oynamasına engel teşkil etmektedir. Diğer taraftan Beylikdüzü’nde yakın çevrede tasarlanmış, planlı, kamusal bir AOM olmadığı gözlemlenmiştir (Çizelge 5.2 ve Çizelge 5.3).

Yapılan değerlendirmeye göre, Bakırköy’ de ebeveynlerin % 60’ ı, Beylikdüzü’ nde ise % 80’i evlerinin yakın çevresinde çocuklarının yararlanabileceği, oyun oynayabileceği ve yeni şeyler öğrenebileceği, yaşlılarıyla beraber vakit geçirebileceği bir açık oyun mekanının olmayışından duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir.

Çizelge 5.3 : Beylikdüzü’ nde ebeveynlerin çocuklarını dış mekana çıkaramama sebeplerinin dağılım grafiği (Selçuk, 2012).

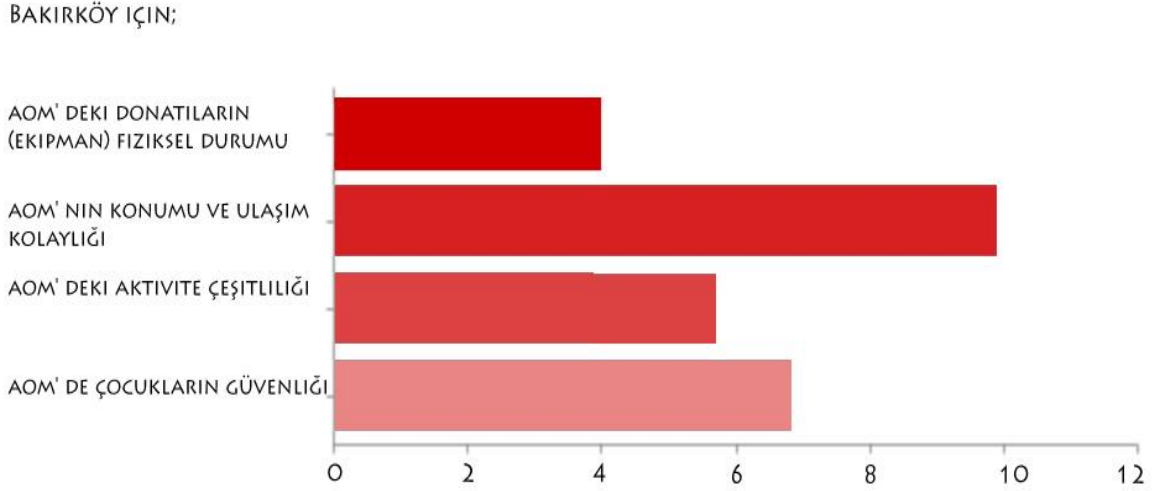
BEYLİKDÜZÜ İÇİN;

Her iki ilçede de konut yakın çevresindeki AOM değerlendirildiğinde, Bakırköy’ de konum ve ulaşımın zorluğu ön planda bir problem olarak algılanırken, Beylikdüzü’ nde en büyük sıkıntı oyun parklarında aktivite çeşitliliğinin çok sınırlı olması ve parkların çok büyük oranda, site içerisinde 2-3 araçlık otopark alanından meydana gelmesi, kamusal bir nitelik taşımamasıdır.

Çizelge 5.4 ve Çizelge 5.5’ de gösterilen grafiklerde ebeveynlerin çocuklarını dış mekanlara çok fazla çıkaramama sebeplerine verdikleri yanıtların yoğunluğu gözükmemektedir. Buna göre, Bakırköy gibi yoğun bir ilçede en büyük sorun oyun mekanına ulaşım sorunudur, bu duruma sokak aralarına kadar girmiş olan trafik en büyük etkidir. Aktivite çeşitliliği açısından sıkıntı yaşayan ebeveyn sayısının oldukça az bir kesimi içerdiği ve aktivite çeşitliliği anlamında da sıkıntının ileri derecelere ulaşmadığı gözlemlenmiştir. Diğer taraftan güvenlik eksikliği konut yakın çevresi dışında, diğer sokak ve mahalleler için ebeveynlerin kafasında soru işareti oluşturmaktadır. Beylikdüzü’ ne bakıldığında ise, AOM’ lerdeki donatıların fiziksel durumunun iyi olduğu gözlemlense de bu AOM’ lerdeki aktivite çeşitliliğinin çok sınırlı bir çerçevede kaldığı gözlemlenmiştir. Sitelerin özel mülkiyetine giren küçük oyun alanları dışındaki büyük AOM’ larına ulaşımın güç olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda çocukların yoğun ve çok katlı konut dokusu içerisinde tek tek rastgelinebilen kamusal AOM’ lerde güvenli bir biçimde oynama şanslarının olmadığı hemen bütün ebeveynlerce onaylanmıştır.

Çizelge 5.4 : Bakırköy’ de ebeveynlere göre konut yakın çevresindeki AOM’ nin değerlendirilme grafiği (Selçuk, 2012)

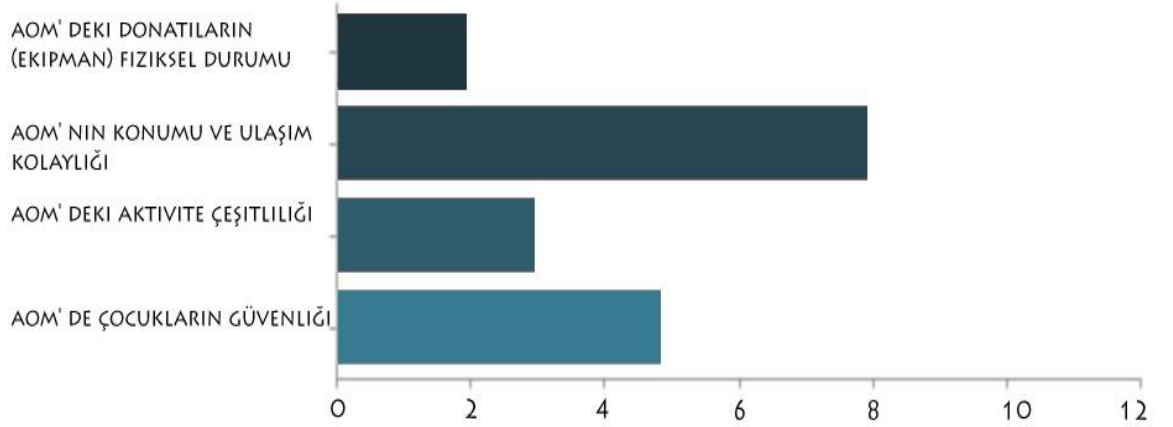
Ayrıca yine yapılan gözlemlere göre ebeveynlerin Beylikdüzü’ nde, tamamına yakın bir bölümü, konut yakın çevresindeki AOM’lerde çocuklarını sürekli kontrol etme ihtiyacı duyduklarını, onları sürekli gözetimleri altında tuttuklarını dile getirmiştir.

Bakırköy’ de durum biraz daha farklıdır. Mahalle kültürünü korumuş bölgelerde sorulara yanıt veren ebeveynler, insanların genelde birbirlerini tanıdıkları için çocuklarının dışarıda oyun oynamalarına daha sıcak baktıklarını ve birbirlerinin çocukları için de gözetmen konumunda olduklarını vurgulamıştır.

Yine yapılan görüşmelerde, çocuklarını sürekli götürdükleri açık oyun mekanında ihtiyaçlarını giderebilecekleri ve bakımlarının yapılabileceği birimlerin (wc, soyunma – giyinme, yiyecek saklama bölümleri vb.) eksikliğini vurgulanmaktadır. Bu çalışmada araştırmaya tabi tutulan iki ilçe Bakırköy ve Beylikdüzü, Kytta’ nın (2003) anlattığı modellere indirgenmeye çalışıldığında ise Beylikdüzü daha çok Glasshouse ve Cell modellerine yakındır. FFA ve FPA imkanları yer yer kısıtlı, yer yer daha geniş kapsamlı olsa, erişim genel itibariyle çok kısıtlıdır. Özellikle çocukların dış mekandaki sağlayabilirliklere erişimi minimum düzeydedir. Çocuğun hareket özgürlüğü sınırlandırılmış ve çerçeve içerisinde kalmış durumdadır. Bu bağlamda FCA lar yoğun bir alan kaplamaktadır. Bakırköy’ de ise süregelen ve halen izlerine yoğun biçimde rastlanılan mahalle dokusu sayesinde ilçe yer yer Bullerby modeline yer yer ise Wasteland modeline uygunluk gösterir.

Çizelge 5.5 : Beylikdüzü’ nde ebeveynlere göre konut yakın çevresindeki AOM’ nin değerlendirilme grafiği (Selçuk, 2012).

BEYLIKDÜZÜ İÇİN;

İdeal model gösterilen Bullerby modelinde çocuğun hareket özgürlüğü ve sağlayabilirliklerden maksimumda yararlanması beklenir, Wastekand’ da ise potansiyel sağlayabilirlikler geniş bir alan kaplasa da kullanım ve hayata geçirme imkanı sınırlıdır. Bu bağlamda Bakırköy ilçesinin de sahip olduğu yoğun ve karmaşık doku, trafik vb. sağlayabilirliklerin yararlanabilinen düzeye erişememesinde ötürü daha çok Wasteland modeline yakın bir çizgidedir.

Tüm bu verilerle yola çıkıldığında İstanbul geneli için bir çıkarıma varılamasa da, bu alanda yapılacak gelecek dönem çalışmalarına bir temel hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın en sade ve içten amacı, toplumda, kent hayatının içerisinde yeterince varlık gösteremeyen çocuk topluluğunun da payına düşeni alması için bir adım atabilmektir.

Ulaşılmak istenen hedef, kent ve çocuk ikilisini bir araya getirmek, ikisinin de çıkarlarını gözetmek ve hem kenti daha yaşanabilir bir ortama dönüştürmek hem de çocuklarımızın daha sağlıklı bireyler olarak yetişme imkan vermektir. Bu noktada, çalışma dahilinde yapılan literatür araştırmaları ve alan çalışması, anket-gözlem sonuçları ülkemizde bu konuda yapılması beklenen daha kapsamlı araştırmalara genel nitelikte bir çerçeve oluşturarak, AOM’lerin de çocuk gelişimi üzerinde etkileri düşünüldüğünde en ince detayına kadar tasarlanması gereken, özgün mekanlar haline gelmesini amaçlamaktadır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışma İstanbul kenti genelinde, birbirinden çok ayrı kullanıcı profilleri ve konut tipolojileri (mahalle dokusu, gecekondular, site içi yerleşimler, lüks konut ve rezidanslar, müstakil evler,vb.) bulunsada büyük bir çoğunluğu oluşturan orta kesimin sıklıkla kullandığı konut tipolojileri olan mahalle dokusu içerisindeki üç-dört katlı yapılar ve site içi yerleşimler üzerinden bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır.

Değerlendirme, kentin bütününe kapsamasa da optimum gelir düzeyine sahip ve eğitilmiş ebeveynlerin çocuk sahibi olduktan sonra yaşamayı tercih ettikleri iki ilçe üzerinden yapılmıştır. Her iki ilçenin de Bullerby modelinin öncelikli gerekleri olan, “serbest hareket etme” olanağını sunmadığı açıktır. Diğer taraftan, Bakırköy bu anlamda eski ve yoğun bir yerleşim olmasına karşın, Beylikdüzü’ne göre daha fazla imkan sağlamaktadır. Pozitif ve negatif sağlayabilirliklerin daha dengede bir profil çizdiği gözlemlenmiştir. Burada FCA olarak gözüken sokak araları ve araç trafiğine açık caddeler, çocukların ihtiyaçları gözden geçirilerek yeniden düşünülmeli ve otopark düzenlemeleri yapılmalıdır.

Beylikdüzü’nde çok katlı yapılaşma ve sitelerin kendi içlerine kapanmış bir profil çizmeleri ilçeyi Glasshouse modeline daha yakın kılmıştır, sağlayabilirliklerin niceliksel değerlerinin yüksek olması, niteliklerinin düşmesine sebebiyet vermektedir. Her site içerisinde, özel küçük birimler halinde meydana getirilmiş pek çok sayıda park, niteliksiz oldukları için neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Bu parklar, 3-5 sitenin ortak gözetiminde, fakat kamusal olarak, çok daha nitelikli bir biçimde kurgulanabilir, aktivite çeşitliliği ve alan genişliği bu sayede artırılabilir.

Bu bağlamda çocuklar için FCA (kısıtlanmış hareket alanları)’ nı dahi birer FFA (serbest hareket alanları) hatta, FPA (geliştirilmiş hareket alanları)’ na dönüştürmek mümkün olacaktır. Beylikdüzü ilçesi içerisinde az da olsa bu bağlamda örneklerle rastlamak da mümkündür. Ek : C’ de örnekleri görülen koru içerisindeki parklar, çocuklara oyun oynayacakları donatılar, koşup bisiklet sürebilecekleri parkurlar

sunarken, ebeveynlere de onlarla birlikte zaman geçirebilecekleri mekanlar yaratmaktadır. Bununla birlikte kentin nefes alabileceği yeşil ortamı da sunmaktadır ve kamusal alan olarak tüm kentlilere hizmet etmektedir. Bu ortamlar kent içerisinde potansiyelden, algılanabilir, yararlanılabilir ve hatta şekillendirilebilir sağlayıcılara dönüşmüş ve tüm vatandaşların çocuklarıyla birlikte, rahatça faydalanabilecekleri, toplum iradesiyle taleplerini dile getirerek iyileştirebilecekleri ortamlar olmalıdırlar.

Bu doğrultuda öncelikle belediyelere, ve ardından STK' lara, eğitimciler, biz tasarımcılara, ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Tüm toplumun, öncelikle ebeveynlerin çocuklarımız ve kentle kurabildikleri ilişkinin önemi konusunda bilinçlenmesi ve çocukların en temel ihtiyacı olan sağlıklı ve güvenli oyun hakkını kazanması sağlanmalıdır. Çocukların serbest oyun mekanlarını genişletmek adına, konut yerleşim bölgelerinde daha çok açık alan bırakılmalı ve bu açık alanlar gelişigüzel bir şekilde boş bırakılmadan, çocukların yaratıcılıklarını kullanmalarına imkan verecek biçimde düzenlenmelidir. Bu tasarımlar, farklı yaş grupları ve cinsiyetleri göz önünde tutarak değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda çocuklar için en önemli donatı açık oyun ve öğrenme mekanlarıdır. Bu mekanlar içerisinde;

- Açık yarı açık yer yer kapalı birimler bulundurulmalıdır. Hava koşullarındaki değişiklikler çocukları etkilememelidir. Kış için oluşturulan kapalı bölümlerde farklı aktivite alanları düşünülmelidir. (resim, müzik, kapalı ortamda spor, halk oyunu, dans kursları gibi.)
- Oyun mekanları dahilinde, ihtiyaca yanıt verecek, depo, wc, günlük besin saklama bölümler, vb. kapsamalıdır.
- Oyun mekanlarında kullanılan zemin kaplamalarına gereken özen gösterilmeli, farklı aktiviteler için standartlara uygun malzemeler kullanılmalıdır.
- Çocukların oyun alanına güvenli bir biçimde erişimi de çok önemlidir. Oyun alanlarının ulaşım kolay olmalıdır. Konutlar ile oyun mekanı arasında işlek ana yollar, yoğun trafik, güvenliksiz, kontrolsüz bölgeler bulunmamalıdır.
- AOM' nda çocukların hayalgücünü kullanarak yaratacakları oyunlar, gizlenecek mekanlar, topluca oyun oynayabilecekleri boşluklar ve farklı aktiviteler için tümsek, çukur gibi engebeli yüzeyler oluşturulmalıdır.

- Kullanılan ekipmanlar bloklar halinde getirilip yerinde montajı yapılan ve çocuğa alternatif oyun imkanı sunmaktan uzak standarttan oyuncaklardan oluşmaktadır. (kaydırak, salıncak, tahterevalli, vb.) Bu durum çocuklara sınırlı oyun seçeneği sunulmasına sebep olmaktadır ve yaratıcılıklarını geliştirmede yarar sağlamamaktadır. Donatılar, çevreden bağımsız ve ilişkisiz malzemeden, bulunduğu coğrafya ve topoğrafyadan kopuk tekdüze elemanlardan meydana gelmektedir.
- AOM'lerin genelinde çocukların özgürce hareket imkanı kısıtlıdır. Sınırlayıcılarla (bina, duvar, cadde, çit, vb.) belirlenmiş ve yaklaşık bir binanın oturma alanı (600-1000m²) büyüklüğünde araziye oturmuş olan bu mekanlar, içerisinde çocukların koşup oynayacakları, yeni oyunlar keşfedip birlikte oynayabilecekleri dolaşım alanını barındırmamaktadırlar.

Yapılan pek çok çalışma, çocukların çevre algısının, yetişkinlerden farklı olduğuna ve çocukları için yaratılan mekanların bu doğrultuda tasarlanması gerektiğine işaret eder. AOM'larında da çocuklar için yapılan tasarım, seçim, düzenleme ve iyileştirme biz tasarımcı ve yetişkinlerin kontrolündedir. Bu bağlamda çocuğun temel gereksinimleri, gelişim aşamaları ve gündelik hayattaki davranış biçimleri göz önüne alınmalı, bu etkenlerin her biri tasarım kriteri olarak uygulamaya geçirilmelidir. Bu çalışmanın kapsamı doğrultusunda, işlem öncesi (02-06 yaş) dönem çocukları için yapılan literatür araştırmalarında, çocuğun zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimi üzerinde durulmuş, tüm bu süreç çevresel faktörler çerçevesinde irdelenmiştir. Kent ortamında çocuğun varlığını gösterebildiği açık oyun mekanları irdelenmiş ve incelenmiş, çocuklar için tasarlanan açık oyun, öğrenme mekanları için doğru ve aktif tasarım kriterleri belirlenmeye çalışılmıştır. Kyttä' nın (2003) oluşturduğu model ve kapsam dahilinde çocuk dostu çevre kriterleri aranmıştır.

İstanbul kenti genelinde çocuklar için planlı olarak tasarlandığını ve gelişimine fayda sağladığını düşünülen bir mekan sorusuna verilen yanıtlar genel olarak kapalı ve özel mülkiyete ait mekanlardır (Oyuncak Müzesi, İstanbul Modern Çocuk Atölyeleri, Forum İstanbul'daki Doğa Müzesi, Akvaryum İstanbul, vb.).

Bu bağlamda hem kamusal nitelik taşıyan ve hem de kentle iç içe geçen bir örnek vermek bugün itibarıyla pek mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte, geleceğe yönelik projelerden Bakırköy için 96 bin metrekarelik Botanik Kent Parkı projesi bulunmaktadır. Projenin içeriğinde, gölet, gezi parkları, tematik parklar, çocuk oyun

mekanları, kafe ve restaurantlar bulunmaktadır ve 2013 - 2014 yılları içerisinde tamamlanması beklenmektedir. (Ek : B) Bu ve bunun gibi çocuğun kente dahil olmasına, fiziksel, duygusal ve sosyal paylaşımlar yaşamasına olanak verecek projelerin artması ile kent içeirinde çocuğun yeri daha belirgin bir hale gelecektir.

Bu çalışmanın, ileride konu ile ilgili yapılacak çalışmalara bir altlık oluşturması hedeflenmiştir. Öncelikle çocuk gelişimi ve fiziksel çevre ile ilişkisi hakkında yapılan temel çalışmalar ışığında bir literatür derlemesi sunulmuş, ardından çocukların kentle birincil karşılaşma mekanları AOM' ler hakkında geniş kapsamlı bir araştırma yapılmış ve AOM'lerin tasarım kriterleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bir ileri adımda çocuk dostu çevre kavramı incelenmiş ve örnek olarak ele alınan iki ilçede, çeşitli AOM'lerde yapılan gözlemlerle küçük çapta bir değerlendirme yapma şansı yakalanmıştır. Ancak bu çalışmanın tamamlayamadığı gözlem ve değerlendirme aşamalarını, bundan sonraki çalışmalarda genişletmek ve daha çok parametrenin (ebeveynlerin eğitim seviyesi, gelir düzeyi, yaşanan coğrafya, vb.) değerlendirildiği çalışmalar yapmak çok önem taşımaktadır.

Dünya genelinde çocuk ve çocuk dostu çevreler üzerine yapılan araştırmalar, son 50 yılda yoğunlaşmış ve günümüzde halen devam etmekte ve gelişmekte olan bir çalışma alanıdır. Ülkemizde ise bugüne dek özellikle kent ortamında, yoğun yapılaşmış çevrelerde çocuk kullanıcılarına yönelik tasarımlar ve çevresel bağlayıcı faktörler üzerine yapılmış yeterli ölçekte bir araştırma bulunmamaktadır. Çocuk ve fiziksel çevresi ile ilişkisi, çocuğun fiziksel çevresiyle ilk ilişkiye girdiği işlem önce dönem (02-06 yaş aralığı) ve bu dönemde çocuğun gelişimsel gereksinimleri topluma sağlıklı bireyler kazandırmada üzerinde durulması gereken öncelikli ve hassas konuların başında gelmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar ise değerlendirme aşamasında özenli bir gözlem ve sentez sürecini gerektirmektedir.

Kentler, öncelikle ve çok büyük oranda yetişkinler için tasarlanmaktadır. Kaldırımlar, sokaklar, konut sirkülasyon alanları, konut yakın çevreleri, hep sağlıklı yetişkinlerin kullanımına yönelik olmakla birlikte çok yeni uygulamalarda yaşlı, engelli ve bebekli aileler için kullanım kolaylıkları gözetilmeye başlanmıştır. Çocuklar bu anlamda kimi zaman neredeyse hiç, kimi zaman ise en son aşamada, bir takım standartlar yerine getirilebilsin diye tasarımda çok yüzeysel değişiklikler yapılarak göz önüne alınmaktadırlar (apartman girişindeki dış merdiven bölümüne

sonradan eklenen elik rampa, vb.). Bu yaklaşımlar, her ne kadar iyi niyetliyseler de anlık ve geçici bir takım çözümler sunmaktan öteye geçmemektedirler.

Bu durumda yoğun yapılaşma görülen kent ortamında, ocuk oyun mekanları yok denecek kadar az sayıda, yüksek binaların arasında kaybolmuş biçimde ve yeşil, su ögelerinden uzak, devasa blokların arasında kalan delikler gibi gözükmemektedirler.

Oysa kentte, özellikle de konut bloklarının yoğun olduğu yerleşim bölgelerinde, konutların dışında, o bölgenin sosyal, kültürel ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak donatıların ilk tasarım aşamasında düşünölmesi, o yerleşim yerinde, yaşayacak nüfusun niceliksel yoğunluğundan, o nüfusun genel profilinine kadar (yaş ort., gelir düzeyi, eğitim düzeyi) bir bütün olarak ele alınmalı ve tasarımda göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Acredolo, L.P.**, (1976), Frames of Reference Used by Children For Orientation in Unfamiliar Places, Ing., Moore, R. Golledge (eds.), Environmental Knowing, Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson, and Ross.
- Akarsu, F.**, (1984), Piaget'ye göre çocukta Mekan Kavramının Gelişimi, Mimarlık Dergisi
1984 Çocuk ve Mekan
- Akpınar, İ.**, (2003), The Rebuilding of İstanbul After The Plan of Henri Prost, 1937 - 1960: from Secularisation to Turkish Modernisation, Londra Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Akyüz, E.**, (1999), Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler." B. ONUR (Yayına Hazırlayan). "Cumhuriyet Ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, (Yayına Hazırlayan), Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No :2 : 491-505.
- Allen of Hurtwood, L.**, (1968), Planning for Play, printed and bound in Great Britain by Jarrold and Sons Ltd, Norwich.
- Altman, I.**, (1975), Environment and Social Behavior Privacy, Personal Space, Territory, Crowding: California Books / Cole Publishing Company.
- Altman, I.ve Wohlwill, J.F.**, (1978), Children and the Environment, New York Plenum Press.
- Altman, I. & Rogoff, B.**, (1987) World views in psychology: trait, transactional,organismic and transactional perspectives. In Stokols, D. & Altman, I. (ed.): Handbook of environmental psychology. Vol 1. New York: Wiley.
- Aries, P.**, (1962). Centuries of childhood: A social history of family life. New York: Vintage. (Originally published in French in 1960).
- Appleyard, D.**, (1970), Styles and Methods of Structuring a City, Environment&Behaviour2
- Appleyard, D.**, (1973), Notes on Urban Perception and Knowledge, R.M. Downs et al. (eds), Image and Environment, Aldine, Chicago, 163.
- Arendt, H.**, (1969), The Human Condition.
- Aydın, O ve Aydın, H.B.**, (1999), Okul Öncesi Çocuğun Gelişimsel Özellikleri.
- Aydınlı, S.**, (1993) Mimarlıkta Estetik Değerler,ITU Mimarlık Fakültesi; Baskı Atolyesi, İstanbul

- Ayres, A.**, (1979), *Sensory Integration and the Child*, Los Angeles, Ca: Western Psychological Services.
- Baird, J.C., ve Lutkus, A.D.**, (1982), *Mind Child Architecture*, Hanover, N H: University Press of New England.
- Bærentse, K.B. ve Trettvik, J.**, (2002), An Activity Theory Approach to Affordance. Proceedings of the Second Nordic Conference on Human-Computer Interaction, 19–23 October, Aarhus, Denmark. pp. 51–60.
- Baron, R.M. & Boudreau, L.A.**, (1987) An Ecological Perspective on Integrating Personality and Social Psychology. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 53, No. 6, 1222–1228.
- Barre, F.**, (1984), Çocuk ve Mekan Ya da Yitirilmiş Kent, *Mimarlık Dergisi 1984 Çocuk ve Mekan*
- Bartlett, S.**, (2002), “Building Better Cities with Children and Youth”, *Environment and Urbanization*, Vol. 14 No. 2.
- Bell, S.**, (1997), *Design for Outdoor Recreation*, Printed in China by Midas Printing.
- Bengtsson, A.**, (1970), *Environmental Planning For Children’s Play*, New York; Praeger.
- Beydoğan, H.Ö.**, (2002), Öğretim Stratejilerindeki Değişmeler ve Öğretmenin Değişen Roller, *Çağdaş Eğitim*, Mayıs 2002, 27 (287), s.34 - 39.
- Bilgin, F.**, (1984), Kent Mekanında Çocuk, Çocuklar için Bir Mekan: serüven alanları, *Mimarlık Dergisi 1984 Çocuk ve Mekan*.
- Bilgin, N.**, (1984), Çocuk(lar) ve Mekan(lar), *Mimarlık Dergisi 1984 Çocuk ve Mekan*.
- Birol, G.**, (1998), Çocuk Dostu Kent Neresidir?, *Balıkesir Üniversitesi Mühendislik Ve Mimarlık Fakültesi Yayınları*.
- Boyer, M. C.**, (1996), *The City of Collective Memory*
- Bronfenbrenner, U.**, (1970), *Two World of Childhood*, Russell Sage Foundation, New York.
- Bronfenbrenner, U.**, (1974), Is Early Intervention Effective?, *Day Care and Early Education*, pp.4.
- Bronfenbrenner, U.**, (1993), Ecology of Cognitive Development: Research Models and Fugitive Findings. In Wozniak, R.H. & Fischer, K.W. (ed.) *Development in Context. Acting and Thinking in Specific Environments*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Brown, J.G. ve Burger C.**, (1984), Playground Designs and Preschool Children’s Behaviors, *Environment and Behavior*, 16 (5), 599-636.
- Canter, D. & Krampen, M. & Stea, D.**, (1988), New directions in environmental participation.
- Chatterjee, S.**, (2006), Children’s friendship with place; an exploration of environmental child friendliness of children’s environments in cities, *A PhD dissertation, North Carolina State University*.

- Chawla, L.**, (1992), Childhood place attachments, In *Altman A & Low S M (eds.)*, «PlaceAttachment», Vol.12, New York, Plenum.
- Chawla, L.**, (2002), Growing up in an Urbanising World
- Chawla, L. ve Heft, H.**, (2002), Children's Competence and the Ecology of Communities: A Functional Approach to the Evaluation of Participation. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 201–216.
- Childress, H.**, (1994). The Narrative Form of Place and Place Relationships. Paper presented at the Banking on Design: *Proceedings of the 25th Annual Conference of the Environmental Design Research Association, Oklahoma City*.
- Chombart de Lauwe, M.J.**, (1977), Leurs pratiques, nos regards
- Christensen, P.M. & O'Brien, M.**, (2003), Children in the city: home, neighborhood and community.
- Churchman, A.**, (2003), “Is There a Place for Children in the City?”, *Journal of Urban Design*, Vol. 8 No. 2, pp. 99-111.
- Cılga, İ.**, (1999), Türkiye'de Çocuk Hakları Çalışmaları. B. ONUR (Yayına Hazırlayan). *Cumhuriyet Ve Çocuk 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No :2:506-516*.
- Clemens, J.B.**, (1996), Gardening with Children, *Young Children*, 51 (4), 22-27.
- Cohen, D.**, (1987), The development of play. New York: New York University Press.
- Costall, A.**, (1995) Socializing Affordances. *Theory & Psychology*, vol. 5 (4), 467–481. *Costall, A. & Leudar, I. (1996) Situating Action I: Truth in Situation. Ecological Psychology*, 8:2, 101–110.
- Costall, A. & Still, A.**, (1989) Gibson's Theory of Direct Perception and the Problem of Cultural Relativism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19:4, 433–441.
- Dewey, J. ve Bentley, A.F.**, (1949), Knowing and the known. Boston: Beacon.
- Doll, B.**, (1996), Children without friends: Implications for Practice and The Policy.
- Dudek, M.**, (2005), Children's Spaces, Architectural Press, An imprint of Elsevier, Oxford.
- Düzakın Y., E.**, (2003), Çocuk Bahçeleri Güvenliği, 2. *Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu & Sergisi, İstanbul*.
- Esbensen, S.**, (1987), The Early Childhood Playground; An Outdoor Classroom, Ypsilanti, MI; High/Scope Press.
- Erdönmez, M.E.**, (2005), Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmada Rolü, Büyükdere - Levent - Maslak Aksı, *YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi*.
- Erikson, E.**, (1950), Childhood and Society, New York; Norton.
- Evans, G., Smith, C., Pezdek, K.**, (1982), Cognitive Mapping of Urban Form, *Journal of the American Planning Association*, 48, 232-244.

- Flavell, J. A.**, (1963), *The Developmental Psychology of Jean Piaget*, D. van Nostrand Company, New York.
- Francis, M, Lorenzo, R.**, (2002), "Seven Realms of Children's Participation", *Journal of Environmental Psychology*, 2002, 22, pp. 157-169.
- Frost, J.L.**, (1978), The American Playground Movement, *Childhood Education*, 54, 176 -182.
- Gaver, W.W.**, (1996), Situating Action II: Affordances for Interaction: *The Social Is Material for Design. Ecological Psychology*, 8:2, 111–129.
- Garvey, C.**, (1974), Some Properties of Social Play, *Merrill - Palmer Quaterly*, 20, 163 - 182.
- Garvey, C.**, (1979), Communicational Controls in Social Play, in *B.Sutton-Smith (eds.), Play and Learning; New York; Gardner Press*.
- Gaster, S.**, (1992), Historical Changes in Children's Access to U.S. Cities: A Critical Review, *Children's Environments*, 9(2), 23-36.
- Gibson, E.J.**,(2000), Perceptual Learning in Development: Some Basic Concepts. *Ecological Psychology*, 12(4), 295–30
- Gibson, E.J. & Schmuckler, M.A.**,(1989), Going Somewhere: En Ecological and Experimental Approach to Development and Mobility. *Ecological Psychology*, 1(1), 3–25.
- Gibson, E.J. & Spelke, E.**, (1983), Development of Perception. In *Flavell, J. Markman, E. (ed.) Handbook of Child Psychology, vol. III. Cognitive Development. New York: John Wiley & Sons*.
- Gibson, E.J. & Walk, R.D.**,(1960), The visual cliff. *Scientific American*, 202, 64-71.
- Gibson, J.J.**,(1950), *The perception of the visual world*. Boston: Houghton Mifflin.
- Gibson, J.J.**,(1966) *The senses considered as perceptual systems*. Boston: Houghton Mifflin.
- Gibson, J.J.**,(1977), The Theory of Affordances. In *Shaw, R. & Bransford, J. (ed.): Perceiving, Acting and Knowing. Toward an Ecological Psychology. Lawrence Erlbaum Associates. pp. 67–82*.
- Gibson, J.J.**,(1979/1986), *The Ecological Approach to Visual Perception. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. (Original work published 1979)*.
- Giovannini J.**, (1994), Children in Motion, *Architectura*, 83 (7), july, 57-67.
- Greenman, J.T.**, (1988), *Caring Spaces, Learning Pleaces; Children's Environment that Work*, Redmond, WA; *Exchange Press*.
- Greenman, J.**, (1995), Children Need to Live in Real World. *Child Care Information Exchange*, 58 - 60.
- Greeno, J. G.**, (1994). Gibson's Affordances. *Psychological Review*, 101(2), 336-342.
- Groat, L. and Depres, C.**,(1991). "The Significance of Architectural Theory for Environmental Design Research." In *E. Zube and G.T. Moore, eds*.

Advances in Environment, Behavior, and Design. Vol. 3. New York: Plenum Press, 3-52. Groat, L. N. (Ed.). (1995). Giving Places Meaning. London: Academic Place.

- Guddemi, M., ve Eriksen, A.,**(1992), Designing Outdoor Learning Environments for and with Children, *Dimensions of Early Childhood*, 20 (4), 15-24.
- Gump, P. V.,** (1975), *Ecological Psychology and Children*, Chicago; University of Chicago Press.
- Gülveren, E.,** (2007), “Şehirde Çocuk Olmak, Oyun Oynamak; İstanbul Metropolü Örneği”.
- Harris, V.,** (1996), Open-air Learning Experiences. In N.A. Brickman. (Ed.), *Supporting Young Learners 2; Ideas for Child Care Providers and Teachers*. Ypsilanti, MI: High Scope Press.
- Hart, R.,** (1979), *Children's Experience of Place*, Oxford, England: Irvington.
- Hart, R.,** (1997), Recognizing children's perspectives in local government: A comparative review of alternative models. *Plenary presentation in 'Urban Childhood' – conference in 9–12 June, Trondheim, Norway*.
- Hart, R.,** (1997), Children's Participation, *UNICEF*, New York.
- Heft, H.,** (1980), What Heft is Missing in Gibson: A Reply. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 10, 187–193.
- Heft, H.,** (1981), An Examination of Constructivist and Gibsonian Approaches to *Environmental Psychology. Population and Environment*, Vol. 4(4), 227–24.
- Heft, H.,** (1988), Affordances of Children's Environments: A Functional Approach to Environmental Description. *Children's Environments Quarterly*, Vol. 5, No. 3, 29–37.
- Heft, H.,** (1989), Affordances and the Body: An Intentional Analysis of Gibson's Ecological Approach to Visual Perception. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19:1, 1–30.
- Heft, H.,** (2001), *Ecological Psychology in Context: James Gibson, Roger Barker, and the Legacy of William James's Radical Empirism*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Heft, H.,** (2003), Affordances, Dynamic Experience, and the Challenge of Reification. *Ecological Psychology*, Vol. 15, No. 2, 149–180.
- Hendricks, B. E.,** (2001), *Designing For Play*, Burlington, USA.
- Hillman, M. A. ve Whitelegg, J.,** (1990), *One False Move... A Study of Children's Independent Mobility*, Publications of the Policy Studies Institute, London.
- Hoffman, M.,** (1976), Nursey School Rooms and Their Effectson Children's Involvement, *Graduate Research in Education and Related Disciplines*, 8 (2), 54-87.
- Hole, V.,** (1966), *Children's play on housing estates*.

- Holloway, G.E.T.**, (1967), *An Introduction to the Child's Conception of Space. Further Aspects of Piaget's Work*. London: Routledge and Kegan Paul, published in conjunction with the National Froebel Foundation.
- Holloway, S. L., Valentine, G.**, (2000), *Children's geographies: playing, living, learning*.
- Horelli, L.**, (2001), Young people's participation, Lip service or serious business. In *H. Helve and C. Wallace (Eds.) Youth, Citizenship and Empowerment*, pp. 57–71. UK: Ashgate Publishing Ltd.
- Ingold, T.**, (1992), Culture and the perception of the environment. In *Croll, E. & Parkin, D. (ed.) Bush base: Forest farm. Culture, environment and development*. London: Routledge. pp.39–56.
- Jambor, T.**, (1986), Risk-taking needs in children. *Children's Environments Quarterly*, 3 (4), 22–25.
- James, S.**, (1990), Is There a 'Place' for Children in Geography?, *Area Vol. 22, No. 3*, pp.278-283.
- Jones, E., ve Prescott, E.**, (1978), *Dimensions of Teaching Learning Environments; Focus on Day Care*, Pasadena, CA; Pasific Oak College.
- Kahn, P.H., Kellert, S.R.**, (2002), Children and nature: psychological, sociocultural, and evolutionary investigations.
- Kaplan, S.**, (1987) Aesthetic, Affect, and Cognition. Environmental Preference from an Evolutionary Perspective. *Environment & Behavior*, Vol. 19, no. 1, 3–32.
- Kaplan, S.**, (1988) Perception and landscape: conceptions and misconceptions. In *Nasar, J.L. (ed.) Environmental Aesthetics. Theory, Research & Applications*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 45–55.
- Kaplan, S.**, (1995) The Restorative Benefits of Nature: Toward an Integrative Framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15, 169–182.
- Kaplan, R. Kaplan, S. & Brown, T.**, (1989) Environmental Preference. A Comparison of Four Domains of Predictors. *Environment & Behavior*, Vol. 21, no. 5, 509–530.
- Kaptan, F., ve Korkmaz, H.**, (2000), Yapısalcılık Kuramı ve Fen Öğretimi, *Çağdaş Eğitim*, Mayıs 2000, 25(265), s.22-27.
- Karvonen, E.**, (1999) Perspektiivinen realismi – parempi perustus kansalaisjournalismille? [Perspective realism – a better foundation for civic journalism?]. *Tiedotustutkimus*, 22: 2, 44–59.
- Khalil, E.L.**, (2002) Inquiry and Action: An Introduction to Transactional Viewpoints. *Transactional Viewpoints*, Vol. 1, No. 1. 1–4.
- Knowles, P.L. & Smith, D.L.**, (1982), The Ecological Perspective Applied to Social Perception: Revision of a Working Paper. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 12, 53–78.
- Korpela, K.**, (1989). Place-identity as a product of environment self-regulation. *Journal of Environmental Psychology*, 9, 241-258.

- Korpela, K.,** (1991). Are favorite places restorative environments? *Paper presented at the Healthy Environments, Oklahoma City, OK.*
- Korpela, K.,** (1992). Adolescents' favorite places and environmental self-regulation. *Journal of Environmental Psychology, 12,* 249-258.
- Korpela, K., & Hartig, T.,** (1996). Restorative qualities of favorite places. *Journal of Environmental Psychology, 16,* 221-233.
- Korpela, K., Kyttä, M., & Hartig, T.,** (2002). Children's Favorite Places: Restorative Experience, Self-Regulation and Children's Place Preferences. *Journal of Environmental Psychology, 22,* 387-398.
- Köseoğlu, H.,** (2010), Kent Düşleri, Tudem, İzmir.
- Kytta M.,** (2002), Affordances of children's environments in the context of cities, small towns, suburbs and rural villages in Finland and Belarus, *Journal of Environmental Psychology 22, number 1-2, pages 109-123.* © 2002 Elsevier Science.
- Kytta, M.,** (2003), Children in Outdoor Contexts; Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness, *Helsinki, Helsinki University of Technology.*
- Kytta, M.,** (2004), The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child friendly environments. *Journal of environmental psychology V.24 Issue 2. p. 179-198*
- Lang, J.,** (1987) Creating Architectural Theory, Van Nostrand Reinhold Com., New York.
- Laurendeau, M.,** (1970), The Development of the Concept of Space in the Child.
- Lee, S.,** (1987) Environmental Perception Preferences and the Designer, Kuller, R. Hutchinson and Ross Inc, Strousburg.
- Lingxi, X.,** (2009), Creating a pleasing outdoor public space of a city.
- Looren de Jong, H.,** (1991) Intentionality and the Ecological Approach. *Journal for the Theory of Social Behaviour, 21:1,* 91–109.
- Looren de Jong, H.,** (1995) Ecological Psychology and Naturalism. Heider, Gibson and Marr. *Theory & Psychology, vol 5 (2),* 251–269.
- Loveland, K.A.,** (1991), Social Affordances and Interaction II: Autism and the Affordances of the Human Environment. *Ecological Psychology, 3 (2),* 99–119.
- Lynch, K.,** (1977), Growing up in Cities; Studies of the spatial environment of adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca and Warszawa. Cambridge, MA; MIT Press.
- McGrenere, J. & Ho, W.,** (2000), Affordances: Clarifying and Evolving a Concept. Proceedings of Graphics Interface, Montreal, May 2000.
- Memik, H.,** (2004), An evaluation of the changing approaches to children's play places. *Tezler, ODTÜ, Ankara.*

- Miller, P.C., Shim, J.E. ve Holden, G.W.,** (1998), Immediate Contextual Influences on Maternal Behavior: Environmental Affordances and Demands. *Journal of Environmental Psychology*, 18, 387–398.
- Moore, R. C.,** (1988), *Childhood's Domain: play and place in child development*, Taylor&Francis
- Moore,G.T., Lane,C.G., HillL,A.B.,Cohen, U., McGinty, T.,**(1994), *Recommendations for Child Care Centers*, Milwaukee, WI: Center For Architecture and Urban Planning Research, University of Wisconsin, (3. edition)
- Neisser, U.,** (1978) Gibson's Ecological Optics: Consequences of a Different Stimulus Description. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 7, 17–28.
- Neisser, U.,** (1980) Kognitio ja todellisuus. [Cognition and Reality]. Espoo: Weilin & Göös.
- Neisser, U.,** (1988) Five kinds of self-knowledge. *Philosophical Psychology*, 35- 59.
- Neisser, U.,** (1989) Direct Perception and Recognition as Distinct Perceptual Systems. Paper presented at the Cognitive Science Society, Ann Arbor MI.
- Neisser, U.,** (1991) Two Perceptually Given Aspects of the Self and Their Development. *Developmental Review*, 11, 197–209.
- Neisser, U.,** (1993a) The self perceived. In Neisser, U. (ed.) *The perceived self. Acological and interpersonal sources of self-knowledge*. Cambridge: University Press.
- Neisser, U.,** (1993b) Without perception, there is no knowledge: Implications for artificial intelligence. In *R.G. Burton (Ed.) Natural and Artificial Minds*, pp 174–164. Albany, NY: SUNY Press.
- Neisser, U.,** (1994) Multiple Systems: A New Approach to Cognitive Theory. *European Journal of Cognitive Psychology*, 6 (3), 225–241.
- Norberg-Schulz, C.,** (1971), *Space and Architecture*, London; Studio Vista.
- O'Brien, M. Jones, D. & Sloan, D.,** (2000) Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood*, vol 7, Issue no. 3. 257–277.
- Olwig, K. F. & Gullow, E.,** (2003), *Children's places: cross-cultural perspectives*.
- Olcar Chamberlin, A.,** (1998), Toplu konut alanları ile kent parkları içerisindeki çocuk oyun alanlarının karşılaştırılması, *Tezler, İstanbul Teknik Üniversitesi*.
- Örs, İ.,** (2010), *Çocuk Cumhuriyeti, Şimşek, İstanbul*.
- Öymen Gür, Ş., Zorlu, T.,** (2002), *Çocuk Mekanları, YEM Yayınları, İstanbul*.
- Özaydın, G.,** (2000), “Kentte Çocuk(lar) ve Mekan(lar)”, *1.İstanbul Çocuk Kurultayı Bildiriler Kitabı, İstanbul Belediyesi Yayınları, s.142-147*.
- Pepper, S.C.,** (1942) *World hypothesis: A study in evidence*. Berkeley: University of California Press.

- Pepper, S.C.,** (1967) Concept and quality: A world hypothesis. *La Salle, IL: Open Court.*
- Piaget, J.,** (1896), *The Child's Conception of Physical Causality*, London; Routledge
- Piaget, J.,** (1955) *The Child's Construction of reality*, London.
- Piaget, J.,** (1962). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. New York: Norton. (Originally published in French in 1945).
- Piaget, J., Inhelder, B.,** (1967), *The Child's Conception of Space*.
- Pickering, J.,** (2000), On the Proper Treatment of Affordance: Formality or Mutuality? *Ecological Psychology*, Vol. 12, No. 1, 71–77.
- Prezza, M., Stefania, P., Morabito, C., Cinzia C., Alparone, F.R., Guiliani, M.V.,** (2001), The Influence of Psychosocial and Urban Factors on Children's Independent Mobility and Relationship to Peer Frequentation, *Journal of Community and Applied Social Psychology*, vol 11 (Number6), 435-450.
- Pulkkinen, L. ve Saastamoinen, M.,** (1996), Gross-cultural Perspectives on Youth Violence, In *Apter, S.J. & Goldstein, A.P. (ed.), Youth Violence: programs and prospects*, New York: Pergamon Press. pp.262-281.
- Ramezani, S. & Said, İ.,** (2009), Children's Perception of Place Friendliness in an Urban Neighbourhood in Shiraz, Iran, *10th SENVAR + 1st CONVEESH 2009: ARCHITECTUR.*
- Rappaport, A.,** (1982), *The Maning of the Built Environment: A nonverbal communication approach*, Beverly Hills, CA: Sage.
- Rasmussen, K.,** (2004), *Places for Children - Children's Places*
- Reed, E. S.,** (1993). The Intention to Use a Specific Affordance: A Conceptual Framework for Psychology. In R. H. Wozniak & K. W. Fischer (Eds.). *Development in Context: Acting and Thinking in Specific Environments*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Reed, E.S.,** (1996). *Encountering the World*. Oxford: Oxford University Press.
- Richter, J.,** (1995), Indications to Playground Planning, In M.L. Christansen (Ed.), *Playground Safety; Proceedings of the 1995 International Conference*, University Park; Pennsylvania State University, Center for Hospitality, Tourism and Recreation Research.
- Rosenblatt, D.,** (1977). Developmental Trends in Infant Play. In B. Tizard & D. Harvey (Eds.), *The biology of play*. Philadelphia: Lippincott.
- Rosenthal, B.A.L.,** (1973), *An Ecological Study of Free Play in the Nursery School, Doctoral Dissertation, Wayne State University.*
- Sanoff, H.,** (1995). *Creating Environments for Young Children*, BookMasters, Inc., Mansfield, Ohio.
- Sanoff, H., ve Dickerson, J.,** (1971), Mapping Children's Behaviour in a Residential Setting, *Journal of Architectural Education*, 25 (4), 98-103.
- Sanoff, H., ve Sanoff, J.,** (1981), *Learning Environments For Children*, Atlanta; Humanics.

- Sayın, B.**, (2006), Beş Çocuk, Beş İstanbul, Günışığı, İstanbul.
- Schmitt, B.H.**, (1987), The ecological approach to social perception: A conceptual critique. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 17, 261–278.
- Seefeld, C.**, (1980), Teaching Young Children, Englewood Cliffs, NJ; Prentice Hall.
- Senda, M.**, (1992), Design of Children's Play Environments, ISBN 0-07-056213-X
- Shaw, L.G.**, (1976), A Child's Creative Learning Space, Final Report to the National Institute of Mental Health, (unpublished).
- Sivri, H.**, (1993), Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri, Tezler, Ege Üniversitesi.
- Smith, D.L. & Ginsburg, G.P.**, (1989), The social perception process: Reconsidering the role of social stimulation. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19, 31–46.
- Smith, P.K., ve Dutton, S.**, (1979), Play and Training on Direct and Innovative Problem Solving, *Children Development*, 50, 830-836.
- Spencer C., Woolley, H.**, (2000). "Children and the City: a Summary of Recent Environmental Psychology Research", *Child: Care, Health & Development*, 26(3), 181-197.
- Spencer, C., P.**, (2006), Children and their environments: learning, using and designing space.
- Sugarman, S.**, (1989), Piaget's construction of the child's reality
- Şahin, K.**, (1984), Çocuğun "yasaklı" mekanı üzerine notlar, *Mimarlık Dergisi 1984 Çocuk ve Mekan*.
- Şener, E. A.**, (2001). *A Changeable /Transformable /Flexible "Physical Environment Model" For Child Development Center*, Unpublished Doctoral Thesis, Institute of Science and Technology, Istanbul Technical University.
- Şirin, A.**, (2008), Oluşturmacılığın Kuramsal Temelleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 17, S: 196-207, İstanbul.
- Shaw, L.G.**, (1987). "Designing Playgrounds for Able and Disabled Children", in C.S. Weinstein & T.G. David (eds), *Space for Children, The Built Environment and Child Development*, Plenum Press, New York, 187-213.
- Simonon, L.**, (2000), "Permaculture Playgrounds", 8(21).
- Singer, D.G., Singer, J.L.**, (1998), Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi, (The House of Make-Believe – Harvard University Press), Çev. Nurdan Cihanşimul, Gendaş Yayınları, İstanbul.
- Stokols, D.**, (1978), Environmental Psychology, *Annual Review of Psychology*, 29, 253-295.
- Stokols, D.**, (1990), Instrumental and Spiritual Views of People - Environment Interactions, *American Psychologist*, 641 - 646.
- Theemes, T.**, (1999), Let's Go Outside; Designing The Early Childhood Playground, High/Scope Press, Michigan.

- Toprak, I.,** (2010), Büyüyen Çocuk, Tudem, İzmir.
- Tranter, P.,** (1993), Children's Mobility in Canberra: Confinement or Independence? Monograph Series No.7, Department of Geography and Oceanography, University College, Australian Defence Force Academy, Canberra.
- Ulrich, R.,** (1983) Aesthetic and Affective Response to Natural Environment. In Altman, I. & Wohlwill, J.F. (ed.) Behavior and the Natural Environment. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research. vol. 6. New York: Plenum Press.
- Ulrich, R.,** (1991) Stress recovery during exposure to natural and urban environments. Journal of Environmental Psychology, 11, 201–230.
- Url -1** www.playgroundsafety.org(alındığı tarih : 04.03.2012.)
- Url - 2** <http://www.yasamvesaglik.com/forum/anne-ve-cocuk-sagligi/48970-cocuk-oyun-parklari-nasil-olmeli.html>(alındığı tarih : 23.03.2012.)
- Url - 3** http://www.unicefturk.org/haber_inside.php?id=40.(alındığı tarih : 15.04.2012.)
- Url – 4** www.aboutourkids.org. (alındığı tarih : 07.01.2012.)
- Url – 5** <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/cocukhaklarishu.htm>. alındığı tarih : 16.04.2012.)
- Url - 6** <http://www.enfal.de/eg16.htm>.
- Url – 7** <http://www.planlama.org/new/makaleler/oyunun-cocuk-gelisimine-etkisi-ve-cocuk-oyun-alanlari-tasarim-kriterleri.html>. (alındığı tarih : 18.05.2012.)
- Url - 8** www.metropolistanbul.com.(alındığı tarih : 04.03.2012.)
- Url - 9** <http://www.uni.edu/playground/> (National Program for Playground Safety)(alındığı tarih : 04.03.2012.)
- Url - 10** <http://www.nspcc.org.uk/> (alındığı tarih : 18.05.2012.)
- Url - 11**<http://www.roehampton.ac.uk/froebel/froebelarchive/index.html> (alındığı tarih : 18.05.2012.)
- Url - 12** www.cps.gov (Public Playground Safety Checklist)(alındığı tarih : 23.03.2012.)
- Url -13** <http://www.arkitera.com/haber/index/detay/bakirkoye-istanbulun-en-buyuk-kent-parki/7909> (alındığı tarih 29.04.2012.)
- Url - 14** <http://www.bakirkoy.bel.tr>.(alındığı tarih : 23.03.2012.)
- Url - 15** <http://www.beylikduzu.bel.tr/c/ho.asp?id=9186>.(alındığı tarih : 04.03.2012.)
- Url - 16** <http://gregorilla.prosite.com/home/outdoor-spaces-for-urban-children>. (alındığı tarih : 02.11.2011.)
- Url - 17** http://www.ceonline.org/outdoor_classroom_project/index.aspx (alındığı tarih : 19.09.2011.)
- Url - 18** (<http://www.arkitera.com/haber/index/detay/cocuk-parki-deyip-gecme/8006>)(alındığı tarih : 06.05.2012.)

- Url - 19** (<http://playgrounddesigns.blogspot.com/2012/01/thurton-primary-school-playground-by.html>) (alındığı tarih : 10.04.2012.)
- Url - 20** <http://laud8.wordpress.com/> (alındığı tarih : 12.02.2012)
- Valentine, G.,** (2004), Public space and the culture of childhood.
- Valsiner, J.,** (1987), Culture and the Development of Children's Action. *A Cultural Historical Theory of Developmental Psychology*, New York; Wiley.
- Valsiner, J., Benigni, L.,** (1986), Naturalistic Research and Ecological Thinking in the Study of Child Development, *Developmental Review*, 6, 203-223.
- Vygotsky, L. S.,** (1985), Düşünce ve Dil (çev. S.Koray). İstanbul: Sistem yay.
- Wallach, F.,** (1997), Playground Safety Update. Parks and Recreation.
- Ward, C.,** (1978), The Child in the City, Pantheon Books,
- Wardle, F.,** (2009), Outdoor Play: Designing, Building, and Remodeling Playgrounds for Young Children
- Werner, C. M. & Altman, I.,** (1998). A dialectical/transactional framework of social relations: Children in secondary territories. In H. J. H. D. Grolitz, G. Mey, and J. Valsiner (Ed.), *Children, Cities, and Psychological Theories: Developing Relationships* (pp. 123-154). Berlin, and New York: Walter de Gruyter.
- Whitzman, C. & Worthington, M. & Mizrahi, D.,** (2009), Walking the Walk Can Child friendly cities promote children's independent mobility?
- Yılmaz, S. & Bulut, Z.,** (2002), Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama veTasarım İlkeleri
- Yurdakul, B.,** (2005), "Yapılandırmacılık" Eğitiminde Yeni Yönelimler, Ed. Özcan Demirel Ankara; Pegama; s. 39-66
- Weinstein, C.S.ve David, T.G.,**(eds), 1987. *Space for Children, The Built Environment and Child Development*, Plenum Press, New York.
- Wells, N.M., & Evans, G.W.,** (2003). Nearby nature: A buffer of life stress among rural children. *Environment and Behavior*, 35.
- Wohlwill, J.F.,** (1973) The Environment is not in the head. In Preiser, W.F.E. (ed.) Community Development Series. *Environmental Design Research*. Vol. 2. pp. 166-181. Stroudsburg: Dowden, Hutchinson & Ross Inc.

EKLER

EK A: Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Değerlendirme Anketi.

EK B :Bakırköy Botanik Kent Parkı Projesi Görselleri.

EK C : Beylikdüzü' nde Koruluk Alanlardaki Park Örnekleri.

EK A:

ÇOCUK DOSTU ÇEVRE KRİTERLERİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLER ARASI KENTSEL TASARIM YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
TEZ ÇALIŞMASI için hazırlanmıştır.

Bu anketteki soruları kendi çocuğunuz var ise kendiniz üzerinden, gözlemleme şansınız olan bir yakınınızın çocuğu var ise, o yakınınız adına yanıtlamanız gerekmektedir.

(* gerekli)

1) eğitim durumunuz nedir? *

- ☐ ilkokul
- ☐ ortaokul
- ☐ lise
- ☐ üniversite
- ☐ lisansüstü
- ☐ diğer:

2) 02-06 yaş aralığında çocuğunuz veya İstanbul' da yaşayan bir yakınınızın çocuğu var mı?
Varsa yaş aralığını belirtiniz. *

- ☐ 02-03
- ☐ 03-04
- ☐ 04-05
- ☐ 05-06
- ☐ diğer :

3) İstanbul' da hangi semtte yaşıyorsunuz? *(listeden seçiniz)

4) Çocuk sahibi olduktan sonra yaşadığınız semti değiştirme ihtiyacı duyduunuz mu? *

(Yanıtınız evet ise hangi semten hangi semte taşındığınızı belirtiniz lütfen

örn: meclidiyeköy' den çekmeköy' e.)

5) Çocuğunuzun kendisini en rahat hissedebildiği, özgürce hareket edebildiği mekanı ve bu mekanın hangi semtte olduğunu lütfen belirtiniz. *
(örn : evin yakınlarındaki çocuk parkı –sarıyer.)

6) Çocuğunuzla beraberken daha çok ne tür mekanlarda vakit geçirmeyi tercih ediyorsunuz? *

- ☐ açık oyun mekanları
- ☐ kapalı alışveriş merkezlerindeki oyun parkları
- ☐ sahil kenarındaki tesisler
- ☐ ormanlık alanlardaki tesisler
- ☐ ev
- ☐ diğer :

7) Çocuğunuzu dış mekanlara çok fazla çıkaramıyorsanız buna sebep olan faktörleri derecelendiriniz. * (1 az - 2 biraz - 3 orta - 4 fazla - 5 çok fazla)

	1	2	3	4	5
yakın çevredeki yoğun trafik	☐	☐	☐	☐	☐
yakın çevredeki güvenlik eksikliği	☐	☐	☐	☐	☐
yakın çevrede çocuklar için tasarlanmış oyun ve öğrenme mekanlarının azlığı	☐	☐	☐	☐	☐
hava ve gürültü kirliliği	☐	☐	☐	☐	☐
çocuğa ayıracak zamanın kısıtlılığı	☐	☐	☐	☐	☐

8) Eğer 7.soruya eklemek istediğiniz bir faktör var ise lütfen aşağıda belirtiniz.

9) Evinizin yakın çevresinde çocuğunuzun yararlanabileceği, yaşlarıyla beraber vakit geçirebileceği bir açık oyun mekanı var mı? *

- ☐ Evet
☐ Hayır

10) Eğer 9. soruya yanıtınız "evet" ise bu mekanı aşağıdaki kriterlerle değerlendiriniz.
(1 çok kötü - 2 kötü - 3 normal - 4 iyi - 5 çok iyi)

	1	2	3	4	5
açık oyun mekanındaki donatıların (ekipman) fiziksel durumu	☐	☐	☐	☐	☐
açık oyun mekanının konumu ve ulaşım kolaylığı	☐	☐	☐	☐	☐
açık oyun mekanındaki aktivite çeşitliliği	☐	☐	☐	☐	☐
açık oyun alanında çocukların güvenliği	☐	☐	☐	☐	☐

11) Bu AOM' de çocuğunuzu sürekli kontrol etme gereği duyuyor musunuz?

- ☐ Evet
☐ Hayır

12) Çocuğunuzun sürekli kullandığı açık oyun mekanında ihtiyaçlarını giderebilecekleri ve / veya ebeveynleri tarafından bakımlarının yapılabileceği birimler (wc, soyunma – giyinme, yiyecek saklama bölümleri vb.) var mı? Eğer yoksa gerek duyuyor musunuz?

13) Çocuğunuz için planlı olarak tasarlandığını ve gelişimine fayda sağladığını düşündüğünüz bir mekanı ve hangi semtte bulunduğunu yazınız. *
(örn: akvaryum istanbul – florya)

14) Evinizin yakın çevresinde, çocuklarınızın konforu açısından öncelikli olarak yapılmasını beklediğiniz herhangi bir geliştirme / düzenleme varmı? Nedir?

15) Yaşadığınız bölgede çocuklarla ilgili ve geleceğe yönelik olumlu bir proje ya da girişim hakkında bilginiz var mı, kısaca bahsediniz.

16) Genel anlamda İstanbul kenti içerisinde 02 -06 yaş arası çocuklar için yeterli sayıda ve nitelikte açık oyun mekanı bulunduğuna inanıyor musunuz? *

- ☐ Evet
☐ Hayır

EK B:

BAKIRKÖY BOTANİK KENT PARKI PROJESİ GÖRSELLERİ

1

2

3

Şekil B.1 :Yapılmakta olan Bakırköy Botanik Kent Parkı Projesi’ nin Görselleri (Selçuk, 2012).

EK C:

BEYLİKDÜZÜ' NDE KORULUK ALANLARDAKİ PARK ÖRNEKLERİ

1

2

Şekil C.1 :Beylikdüzü' nde koru parklarından örnekler.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Füsün SELÇUK KİRAZOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi: ERZİNCAN - 03/05/1983

E-Posta: fusunsalcuk@gmail.com

Lisans: İTÜ Mimarlık Fakültesi – Mimarlık Bölümü